

**Kyrkomötet
Kyrkostyrelsens skrivelse 2025:6**

Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Kyrkostyrelsen överlämnar denna skrivelse till kyrkomötet.

Uppsala den 11 juni 2025

Martin Modéus

Camilla Asp

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

En hållbar skogsförvaltning för framtiden

En gudstjänst i Svenska kyrkan kan inledas med dessa ord:

Fjällens och det öppna landskapets Gud,
skogarnas och den rika mångfaldens Gud,
sjöarnas, havens och det pulserande livets Gud,
du som är med oss där vi lever och bor,
i din närhet vill vi vara,
i ditt namn vill vi be.

Inledningsordet låter oss ana storheten i Guds skapelse. Vi får stanna upp med tacksamhet och förundran inför skapelsens rikedom. Skapelsens årstidsskiftningar är en ständig påminnelse om den kristna livsförståelsen i Jesu Kristi liv, död och uppståndelse. Inledningsordet manar oss också till ansvar. I gudstjänster följs ofta inledningsordet av bön om förlåtelse. Då får vi rannsaka oss själva, se vår del av ansvaret och inse att vi både gör gott för skapelsen och att vi alltid kan förbättra oss. Rörelsen från liv till död och liv igen, återkommer. Klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald är tydliga signaler om vårt misslyckande i att förvalta Guds skapelse. Genom en fortsatt ansvarsfull och medvetet utvecklad förvaltning av Svenska kyrkans prästlönetillgångar agerar vi här och nu, och vi kan därmed bidra till livsmod och framtidshopp för både oss nu levande och kommande generationer.

Denna skrivelse tar sikte mot framtiden. Arbetet med den inleddes med ett kyrkomötesbeslut 2021 och bygger på förslagen i en utredning som lämnades i september 2024. Den lägger grunden för det viktiga arbetet med att utveckla förvaltningen av prästlönetillgångarna för att på bästa möjliga sätt bidra till den omställning som krävs av samhället. En förvaltning för framtiden som agerar långsiktigt och klokt, med ut-

gångspunkt i Svenska kyrkans grundläggande värderingar, där bland annat människo-värdesprincipen och förvaltar-skapstanken samspelar. Förvaltningen av prästlönetillgångarna utgör en *viktig del i Svenska kyrkans arbete för hållbar utveckling och uppfyllandet av de åtaganden som åtföljer ursäkten till det samiska folket.*

En bärande utgångspunkt i skrivelsen är att församlingen, med lokalt självstyre, är i centrum i Svenska kyrkan, samtidigt som församlingen är en del av ett stift och av Svenska kyrkan som trossamfund. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas. Den framtida förvaltningen av prästlönetillgångarna är en möjlighet att ta ansvar för att tro och handling hör ihop, med fortsatt nödvändiga omställningar för skapelsens återupprättande. Prästlönetillgångarna kommer ursprungligen från församlingarna och att förvaltningen är känd och förankrad på lokal nivå innebär en styrka. Det är i församlingarna som skog och mark finns och det är till församlingarna som avkastningen återförs.

Stiften har ansvar för att förvalta skog och mark på ett sätt som lever upp till de höjda ambitioner som föreslås i skrivelsen. Med utgångspunkt i god lokal kännedom om utgångsläge och förutsättningar ska förvaltningen utvecklas med hänsyn till Svenska kyrkans samtliga fyra dimensioner av hållbarhet och med prästlönetillgångarnas skogsinnehav över hela landet i åtanke. De föreslagna ändringarna ger ramar och inriktning för en förändrad balanspunkt där stiftens ges ett tydligare uppdrag att prioritera andra värden än bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Skogen och skogsbruket ska därmed än mer bidra till klimatarbetet och den biologiska mångfalden. Inriktningen framåt kommer att innebära arbete med nya avsättningar och en ökad mångfald av bruksmetoder, i syfte att skapa ett varierande landskap där flera värden värnas och främjas. Svenska kyrkan ska ha höga ambitioner när det gäller förvaltningen av skog och mark.

Kyrkostyrelsen har ansvaret att utöva tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna. Denna tillsyn utvecklas och föreslås få ett större inslag av uppföljning än idag. Förändringen innebär att kyrkostyrelsens engagemang i tillsynen kommer att öka. Kyrkostyrelsen har även möjlighet att öka sitt engagemang genom att utfärda närmare bestämmelser om prästlönetillgångarna, till exempel gällande skogsbrukets hänsyn till urfolk.

Denna skrivelses förslag utgör ett viktigt steg på vägen mot en mer hållbar skogsförvaltning, ett arbete som kyrkostyrelsen vill fortsätta att prioritera. Den process som nu tar vid behöver involvera kyrkans samtliga nivåer, inte minst den stora kompetens som i dag finns inom stiftens när det gäller skog, markförvaltning och klimatfrågor. Flera av de förslag som utredningen *Kyrkan och skogen - Ansvar, handling och hopp* har föreslagit innebär inte kyrkoordningsändringar och är därför inte aktuella som förslag i denna skrivelse. Dessa handlar bland annat om hur skogen ska förvaltas, på en mer verksamhetsnära nivå. Förslagen kommer i stället att hanteras i den fortsatta stegvisa processen med att utveckla förvaltningen av prästlönetillgångarna för framtiden. Tillitsfull dialog, såväl internt som externt, samt hög kompetens, transparens och kommunikation är ledord i arbetet.

Kyrkostyrelsens förslag

- ♦ Kyrkoordningen föreslås innehålla **nya ramar för förvaltningen av prästlönetillgångarna**. De fyra hållbarhetsdimensionerna – andlig, ekologisk, social och

ekonomisk hållbarhet – ska balanseras i förvaltningen och flera olika värden ska finnas med i den sammanvägda bedömningen inför beslut.

KsSkr 2025:6

- ♦ Rambestämmelsen konkretiseras genom förslag att i kyrkoordningen införa **en gemensam inriktning för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönefastigheter**. Inriktningen innebär att förvaltningen av prästlönefastigheterna utifrån lokala förutsättningar ska bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning. Kyrkoordningen innehåller idag en bestämmelse som handlar om att beakta naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen i skälig omfattning. Förslaget innebär att den bestämmelsen byts ut, dels för att undvika otydlighet och överlappande reglering jämfört med allmän lagstiftning (främst miljöbalken, kulturmiljölagen och skogsvårdslagen), dels till förmån för inriktningen som ger ett landskapsperspektiv och tydliggör att det finns många värden, vilka bör främjas och värnas.
- ♦ Kyrkostyrelsen anser vidare att **urfolksrättens principer ska få genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning**. Kyrkostyrelsen föreslår därför att det i kyrkoordningen införs en ny principiell bestämmelse om hänsyn till urfolk. Denna bestämmelse innebär att det vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska vidtas särskilda åtgärder för att främja dels *renskötselrätten och koncessionsrenskötseln*, dels den rätt urfolk har till att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat. Bestämmelsen innebär att på principiell nivå reglera ramarna för förvaltningen av prästlönefastigheter, men innehåller inte detaljerade bestämmelser om exempelvis bruksmetoder. Bestämmelsen ger vidare stöd för olika former av åtgärder och hänsyn.
- ♦ Som en ytterligare del av hänsynen till urfolk förs även en bestämmelse in om att **den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke ska tillämpas** vid markanvändningsåtgärder som har en direkt *och* betydande påverkan *för renskötselns bedrivande*. Under förutsättning att kyrkomötet beslutar i enlighet med detta förslag avser kyrkostyrelsen att så snart möjligt – och i samråd med bland annat samiska företrädare – utfärda närmare bestämmelser om den samplanering eller samråd som behöver ske för att leva upp till urfolksrättens princip om fritt och informerat förhandssamtycke.
- ♦ Kyrkostyrelsen föreslår att det i kyrkoordningen införs en bestämmelse som innebär att stiften vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling ska föra **dialog med berörd församling**. Syftet med denna bestämmelse är att etablera processer för dialog redan i planeringsstadiet som kan ge en ökad förståelse för församlingarnas behov och intressen.
- ♦ Förslagen förutsätter att stiften utifrån lokala förutsättningar utarbetar verksamhetsnära mål för förvaltningen, som möjliggör den ambitionshöjning som denna skrivelse syftar till. Kyrkostyrelsen avser att genom samråd vara delaktig i framtagandet av dessa mål. För att säkerställa att den samlade förvaltningen av prästlönetillgångarna över hela landet sker i enlighet med hållbarhetsdimensionerna och inriktningen ska kyrkostyrelsen **utveckla sin tillsyn till att omfatta både samråd och uppföljning av förvaltningen**. Kyrkostyrelsen föreslår också att **iakttagelser från tillsynen årligen redovisas till kyrkomötet**, som är ytterst ansvarigt för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna. För att skapa

tydliga förutsättningar för kyrkostyrelsen att vidareutveckla tillsynen av förvaltningen föreslås även ett klargörande i kyrkostyrelsens bemyndigande om att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen.

- ♦ Kyrkostyrelsen ska vidare tillämpa **nya konsolideringsregler**, i enlighet med utredningens förslag, för prästlönetillgångarna från och med bokslutet på 2025 års förvaltning av tillgångarna. Kyrkostyrelsens avsikt är att detta ska medföra förenklingar och ökad flexibilitet i tillämpningen samt underlätta stiftens förvaltning. Kyrkostyrelsen gör i övrigt bedömningen att finansieringen av omställningen mot ett mer hållbart skogsbruk behöver utredas vidare innan ett förslag kan läggas fram vid kyrkomötet. Stiftens ansvarar för att fördjupa arbetet med att utveckla en mer hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna. Hänsyn kommer att tas till finansieringsfrågan inom ramen för uppföljningen av detta arbete.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	1
En hållbar skogsförvaltning för framtiden	1
Kyrkostyrelsens förslag.....	2
1 Förslag till kyrkomötesbeslut.....	7
2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen	7
3 Ärendet och dess beredning	9
4 Inledning och kyrkostyrelsens utgångspunkter	10
4.1 Styrning och ansvarsfördelning	10
4.2 Samhällets krav på förvaltningen.....	12
4.2.1 Lagstiftningen styr.....	12
4.2.2 Nationell skogspolitik.....	12
4.2.3 Miljömålssystemet följer upp de svenska miljökvalitetsmålen	13
4.2.4 Övriga politiska mål	13
4.2.5 Aktuella politiska processer som påverkar skogsbruket.....	13
4.3 Förhållande till inomkyrkliga processer.....	14
4.3.1 Svenska kyrkans färdplan för klimatet	14
4.3.2 Ursäkten till det samiska folket	14
5 Bakgrund	15
5.1 Prästlönetillgångarnas reglering och förvaltning	15
5.1.1 Ett arv från en annan tid.....	15
5.1.2 Prästlönetillgångarnas förvaltning idag	16
5.1.3 Särskilt om förvaltningen av skog	18
5.2 Kyrkostyrelsens tillsyn över förvaltningen	20
5.3 Jämkning av kostnader och intäkter genom utjämningssystemet	20
5.3.1 Nuvarande utjämningssystem	20
5.4 Kyrkomötets behandling av frågor med relevans sedan 2000	21
6 Kyrkostyrelsens överväganden och förslag	23
6.1 Förändrad balanspunkt i prästlönetillgångarnas förvaltning	23
6.1.1 Fyra hållbarhetsdimensioner ska genomsyra förvaltningen	23
6.1.2 En gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheterna	29
6.2 Delaktighet i och inflytande på markförvaltningen	35
6.2.1 Hänsyn till urfolk	35
6.2.2 Dialog med berörda församlingar	41
6.3 Verksamhetsnära mål, tillsyn och uppföljning av förvaltningen	44
6.3.1 Verksamhetsnära mål ska beslutas av stiftet.....	44
6.3.2 Kyrkostyrelsens tillsyn ska innebära att genom samråd och uppföljning ge råd, stöd och hjälp	47
6.3.3 Årlig tillsynsredovisning från kyrkostyrelsen till kyrkomötet.....	49
6.3.4 Skapa förutsättningar för det fortsatta arbetet genom att tydliggöra att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelse om tillsynen av förvaltningen.....	50

KsSkr 2025:6	6.4 Ekonomisk utjämning	51
	6.4.1 Hållbarhetsavgift och möjlighet för kyrkostyrelsen att besluta om utdelningens fördelning mellan andelsägande församlingar och utjämningssystemet.....	51
	6.4.2 Konsolideringsregler.....	52
	7 Kyrkostyrelsens fortsatta arbete	54
	7.1 Stiften sätter mål utifrån kyrkoordningen	54
	7.1.1 Utredningens förslag om skogsförvaltningen	54
	7.1.2 Kyrkostyrelsens reflektioner.....	55
	7.2 Kyrkostyrelsen stödjer genomförandet	55
	7.2.1 Utredningens förslag för att stärka genomförandet	56
	7.2.2 Kyrkostyrelsens reflektioner.....	56
	7.2.3 Utveckling av Svenska kyrkans hemsida för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångarna	58
	8 Ikraftträdande.....	58
	9 Barnkonsekvensanalys.....	58
	10 Kommentar till bestämmelserna i kyrkoordningen.....	59
	Bilaga 1 Utredningsdirektiv	63
	Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll.....	68

1 Förslag till kyrkomötesbeslut

KsSkr 2025:6

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

2 Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 46 kap. 3, 5 c, 5 d, 8, 8 a och 9 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 kap.

3 §

Prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Tillgångarna ska därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Prästlönetillgångarna ska förvaltas *så att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet balanseras*. Tillgångarna ska *förvaltas i enlighet med kristen etik och kyrkans grundläggande värderingar. Förvaltningen ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv*.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna *och om tillsynen över förvaltningen*.

5 c §

Om kyrkostyrelsen i sin tillsyn uppmärksammar allvarliga brister i ett stifts förvaltning av prästlönetillgångarna, ska kyrkostyrelsen genom en skrivelse till kyrkomötet föreslå de åtgärder som föranleds av stiftets agerande. Till skrivelsen ska fogas ett yttrande från stiftet.

Kyrkostyrelsen ska årligen till kyrkomötet redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

5 d §

Kyrkostyrelsen ska minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftet för samråd om förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Kyrkostyrelsen ska minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftet för samråd *och uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna*.

8 §

Vid förvaltningen av prästlönefastigheterna ska naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas i skälig omfattning.

Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mång-

fald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystem-tjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning.

8 a §

Vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska särskilda åtgärder vidtas för att främja renskötselrätten, koncessionsrenskötsel och den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat.

Den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke ska tillämpas vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötsels bedrivande.

9 §

Om stiftet avser att sälja en prästlönefastighet, ska församlingen där fastigheten är belägen ges tillfälle att yttra sig i frågan.

Vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling ska stiftet föra dialog med berörd församling.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2027 i fråga om 46 kap. 8 a § andra stycket och i övrigt den 1 januari 2026.

3 Ärendet och dess beredning

KsSkr 2025:6

Inför kyrkomötet 2021 inkom flera motioner om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk. Läronämnden påpekade i sitt yttrande (Ln 2021:11y) att medvetenheten om skapelsens integritet och människans förvalterskap har ökat, vilket motiverade en översyn av kyrkoordningens kapitel 46, i syfte att uppnå långsiktig ekologisk, ekonomisk, social och andlig hållbarhet. Förvalterskapsutskottet avtog i betänkande F 2021:1 de flesta motionerna men ansåg att kyrkoordningen behövde en tydligare inriktning mot hållbart skogsbruk i linje med kyrkans värderingar och stödde därmed läronämndens slutsats att en teologiskt motiverad översyn av kyrkoordningen behövdes.

Med bifall till Förvalterskapsutskottets hemställan beslöt 2021 års kyrkomöte att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda hur kyrkoordningens bestämmelser ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt hållbar skogsförvaltning som möjligt. I uppdraget ingick att beakta bland annat mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet, samt överväga hur detta bäst kan redovisas. Kyrkomötet uppdrog vidare till kyrkostyrelsen att med anledning av uppdraget återkomma till kyrkomötet med förslag på ändrade kyrkoordningsbestämmelser.

Kyrkostyrelsen beslutade om direktiv för en utredning i december 2022 (dnr KS 2021-1610), *bilaga 1*. Till särskild utredare utsågs den 20 april 2023 Göran Enander, tidigare landshövding i Uppsala län.

Utredningen *Kyrkan och skogen – ansvar, handling och hopp* (Svenska kyrkans utredningar 2024:02, nedan kallad "utredningen") lämnades till kyrkostyrelsen i september 2024. Utredningen sändes på remiss till ordinarie remissinstanser i november 2024. De ordinarie remissinstanserna är samtliga stift, samtliga pastorat, samtliga församlingar som inte ingår i pastorat, Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar, Svenska kyrkans valprovsnämnd, Svenska kyrkans överklagandenämnd, Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation. Vidare bjöds samiska organisationer in att yttra sig. Utredningen skapade ett stort engagemang och när remisstiden gick ut i februari 2025 hade 285 församlingar/pastorat och alla stift inkommit med yttranden. Därutöver hade 989 spontanyttranden inkommit. En tredjedel av dessa kom från organisationer som exempelvis Svenska Kyrkans Unga, Sáminuorra, Sametinget, Svenska Samernas Riksförbund (SSR), Greenpeace, Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden (WWF), Svenska PEFC, Sveriges Jordägareförbund och GS-facket. Två tredjedelar av spontanyttrandena kom från enskilda, såväl i egenskap av privatpersoner som forskare inom akademien.

Kyrkostyrelsen har beaktat remissvaren i sina överväganden. I denna skrivelse redovisas stiftens remissvar under respektive förslag till ändring i kyrkoordningen i avsnitt 6. Vidare redovisas inställningen till utredningens förslag från de remissinstanser som svarat via frågeformuläret. Med *remissinstans* avses i denna skrivelse de instanser som utredningen formellt remitterats till. Övriga yttranden har kategoriserats som spontanyttranden, även om de inkommit via frågeformuläret. Spontanyttrandena har också utgjort underlag för kyrkostyrelsens beredning och redovisas i skrivelsen i valda delar.

4 Inledning och kyrkostyrelsens utgångspunkter

En gudstjänst i Svenska kyrkan kan inledas med dessa ord:

Fjällens och det öppna landskapets Gud,
skogarnas och den rika mångfaldens Gud,
sjöarnas, havens och det pulserande livets Gud,
du som är med oss där vi lever och bor,
i din närhet vill vi vara,
i ditt namn vill vi be.

Inledningsordet låter oss ana storheten i Guds skapelse. Vi får stanna upp med tacksamhet och förundran inför skapelsens rikedom. Skapelsens årstidsskiftningar är en ständig påminnelse om den kristna livsförståelsen i Jesu Kristi liv, död och uppståndelse. Inledningsordet manar oss också till ansvar. I gudstjänster följs ofta inledningsordet av bön om förlåtelse. Då får vi rannsaka oss själva, se vår del av ansvaret och inse att vi både gör gott för skapelsen och att vi alltid kan förbättra oss. Rörelsen från liv till död och liv igen, återkommer. Klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald är tydliga signaler om vårt misslyckande i att förvalta Guds skapelse. Genom en fortsatt ansvarsfull och medvetet utvecklad förvaltning av Svenska kyrkans prästlönetillgångar agerar vi här och nu, och vi kan därmed bidra till livsmod och framtidshopp för både oss nu levande och kommande generationer.

Nedan följer kyrkostyrelsens centrala utgångspunkter och bedömningar för en hållbar skogsförvaltning, som ligger till grund för förslagen i denna skrivelse.

4.1 Styrning och ansvarsfördelning

Församlingen, med lokalt självstyre, är i centrum i Svenska kyrkan. Samtidigt är församlingen en del av ett stift och av Svenska kyrkan som trossamfund. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Den framtida förvaltningen av prästlönetillgångarna är en möjlighet att ta ansvar för att tro och handling går hand i hand, och att fortsatt nödvändiga omställningar för skapelsens återupprättande sker.

För att förstå och förhålla sig till vad kyrkostyrelsen tar upp i denna skrivelse är det viktigt att känna till hur Svenska kyrkan styrs. Det är kyrkomötet som beslutar om ändringar i kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen har möjlighet att, på delegation från kyrkomötet (genom bestämmelse i kyrkoordningen), besluta om närmare bestämmelser. Dessa är ofta på en högre detaljeringsnivå än kyrkoordningen, men kan inte gå utöver eller strida mot vad som gäller enligt kyrkoordningen eller andra av kyrkomötet beslutade bestämmelser.

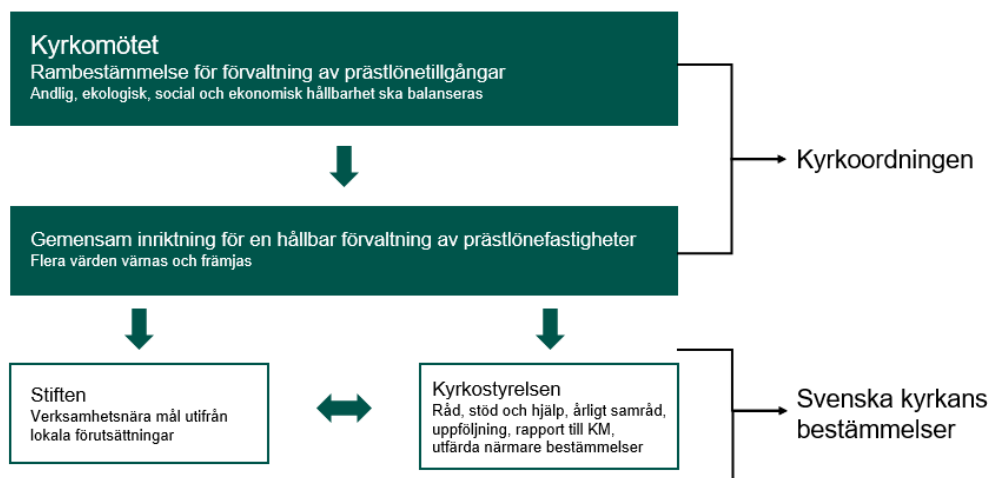
Denna skrivelse svarar på uppdraget från kyrkomötet till kyrkostyrelsen att föreslå ändringar i kyrkoordningen för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt. De föreslagna ändringarna ger ramar och inriktning för en förändrad balanspunkt där stiftens ges ett tydligare uppdrag att även prioritera andra värden än bästa möjliga uthålliga totalavkastning.

Även om en del av utredningens förslag inte tagits vidare som förslag i denna skrivelse har samtliga beaktats i beredningen. Anledningen till att en del förslag inte tagits vidare är i några fall att de inte avser kyrkoordningsändringar och därför inte är aktuella som förslag till kyrkomötet. Andra förslag till ändringar i kyrkoordningen,

vilka bland annat handlar om att ge kyrkostyrelsen mandat att sätta mer verksamhetsnära mål, har inte bedömts vara i linje med Svenska kyrkans kyrkosyn, det vill säga att kyrkan byggs underifrån med församlingarna som grund.

KsSkr 2025:6

Bild 1. Schematisk bild över förvaltningen

Figuren visar schematiskt hur de ändringar som föreslås sätter nya **ramar för förvaltningen** och att det införs en ny bestämmelse i kyrkoordningen som pekar ut en **gemensam inriktning för ett hållbart skogsbruk**. I kapitel 6 redovisas kyrkostyrelsens förslag till hur kyrkans markförvaltning bör utvecklas framöver. Ovanstående figur syftar till att ge en övergripande beskrivning av hur dessa förslag förhåller sig till mandat och roller inom kyrkan.

Stiften har, enligt kyrkoordningen, delegerats ansvar för förvaltningen och bör därför besluta om verksamhetsnära mål. Det är på stiften som kompetensen i förvaltningsfrågor finns och det är också där som avvägningar utifrån lokala förutsättningar bäst görs. Av figuren framgår att stifstens mål kommer att behöva relatera till den i kyrkoordningen givna gemensamma inriktningen samt till ramarna för förvaltningen (de fyra hållbarhetsdimensionerna). Exempel på lämpliga sådana mål eller indikatorer kan vara omfattning av olika skogsbruksmetoder, insatser kopplade till biologisk mångfald och kulturmiljö samt klimatanpassning. Utredningen har här förslagit ett antal nationella inriktningsmål som kan tjäna som underlag i det fortsatta arbetet med stifstens verksamhetsnära mål (se 7.1).

Figuren visar också att kyrkostyrelsen ger råd, stöd och hjälp samt ansvarar för årliga samråd och uppföljning av förvaltningen. Kyrkostyrelsen vill understryka sin avsikt att öka sitt engagemang i prästlönstillgångarnas förvaltning. Avsikten är att göra det genom att utveckla tillsynen som utöver samråd i mera verksamhetsnära förvaltningsfrågor alltså även kommer att innefatta uppföljning av förvaltningen.

Kyrkostyrelsen kan för att stödja tillämpningen av bestämmelserna i kyrkoordningen i den fortsatta processen, då det är lämpligt, använda den befintliga möjligheten att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen.

Flera av de förslag som presenterades av utredningen bedöms vara lämpliga att tas om hand inom ramen för andra styrnings- och samverkansprocesser, såsom befintlig samverkansstruktur samt kyrkostyrelsens tillsyn och möjlighet att utfärda Svenska kyrkans bestämmelser.

Stegvist arbete

Arbetet med att utveckla förvaltningen av prästlönetillgångarna behöver ske stegvis. I ett första steg hanteras sådant som ska regleras genom kyrkoordningsändringar. Därefter följer arbete med verksamhetsnära mål samt utveckling av metoder och praxis i förvaltning, uppföljning och tillsyn.

I arbetet med att utveckla tillsynen bör egendomsförvaltningarna i de tretton stiftin involveras tillsammans med övriga närmast berörda med relevant kompetens inom såväl stift som den nationella nivån inom Svenska kyrkan. Processen ska präglas av dialog och tillit samt innefatta strategisk återkoppling mot målen. Kyrkostyrelsen välkomnar, liksom utredningen, fortsatt ökad samverkan och dialog mellan stiftin samt mellan den nationella nivån, stift och församlingar och pastorat. Förutom att det bedöms underlätta genomförandet av förslagen till kyrkoordningsändringar och de intentioner i övrigt som kyrkostyrelsen har enligt denna skrivelse bedöms det leda till en större förståelse för varandras roller och minska risken för konflikter orsakade av missförstånd eller olika tolkningar.

4.2 Samhällets krav på förvaltningen

Förvaltningen av prästlönetillgångarna ska, enligt kyrkostyrelsen, vara ansvarstagande och ambitiös i förhållande till såväl lagstiftning som mål och intentioner som samhället sätter genom politiska beslut. Eftersom skogsförvaltningen utgör den dominerande delen av prästlönetillgångarna, redovisas här samhällets krav och förväntningar på skogsbruket.

4.2.1 Lagstiftningen styr

Den allmänna lagstiftningen sätter ramarna för förvaltningen av prästlönetillgångarna. När det gäller skogsbruket lyder det under skogsvårdslagen (1979:429) och miljöbalken (1998:808). Det styrs även av annan svensk lagstiftning som exempelvis reglerar kulturmiljö och artskydd, liksom av direkt gällande EU-lagstiftning.

Skogsvårdslagens 1 kap. 1 § är en viktig utgångspunkt för all skogsförvaltning. Där föreskrivs att skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden beålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen.

Enligt miljöbalken finns det bland annat möjlighet att ställa krav på åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljö kan verksamheten förbjudas, vilket ger markägaren rätt till ersättning.

4.2.2 Nationell skogspolitik

Svensk skogspolitik har sedan 1993 vilat på två jämställda mål: 1) att skogen ska ge hög och värdefull virkesproduktion och 2) att skogens miljövärden ska bevaras och utvecklas (jfr prop. 1992/93:226 s. 27 ff.). Skogspolitikens produktionsmål innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.

Skogspolitikens miljömål innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade

arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

KsSkr 2025:6

Svenska kyrkan är genom stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna del av den svenska skogssektorn som inom ramen för det så kallade sektorsansvaret ska bidra till att skogspolitikens mål uppnås. Skogsvårdslagstiftningen innehåller ganska få styrande och tvingande regler, men för att de politiska målen ska nås krävs att skogssektorn gör betydligt mer än vad lagen kräver. Därför brukar den svenska skogspolitiken ofta sammanfattas i devisen *frihet under ansvar*.

4.2.3 Miljömålssystemet följer upp de svenska miljökvalitetsmålen

Sveriges miljömålssystem beslutades av riksdagen år 1999 och har sedan dess varit styrande för det svenska miljöarbetet. Systemet består av ett generationsmål, 16 miljö-kvalitetsmål och ett antal etappmål. Dessa följs upp årligen och minst vart fjärde år görs en fördjupad utvärdering av förutsättningarna att nå målen. Flera av miljö-kvalitetsmålen har kopplingar till skog, däribland Levande skogar, Ett rikt växt och djurliv och Storslagen fjällmiljö, men även Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Bara naturlig försurning samt Begränsad klimatpåverkan.

Miljö-kvalitetsmålet Levande skogar lyder: ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.”

I den senaste fördjupade utvärderingen av miljö-kvalitetsmålet Levande skogar från 2023 konstaterades att de fem viktigaste problemen att lösa för att nå målet är:

1. Brist på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet. Flera typer av livsmiljöer minskar och blir alltmer fragmenterade.
2. Ogynnsam status eller negativ utveckling för många skogslevande arter. Många hotade och känsliga arter minskar och populationerna blir alltmer fragmenterade.
3. Flera av skogens ekosystemtjänster har otillräcklig status.
4. Kulturmiljöer förstörs i skogslandskapet i samband med skogsbruksåtgärder.
5. Negativ påverkan på skogslandskapets vattendrag.

4.2.4 Övriga politiska mål

De politiska målen för skogen fastställs i huvudsak av den gällande skogs- och miljö-politiken men även andra politikområden påverkar skogen i hög grad såsom närings-liv, landsbygdsutveckling, sysselsättning och energi. Inte minst under de senaste två decennierna har den EU-gemensamma politiken inom miljö och energi kommit att indirekt påverka skogen även om skogspolitiken är en nationell angelägenhet. Därut-över har Sverige att följa internationella mål och åtaganden utanför EU-samarbetet som berör skogsförvaltningen.

4.2.5 Aktuella politiska processer som påverkar skogsbruket

För närvarande pågår flera skogspolitiska processer som kan påverka lagstiftningen för skogsbruket. Den skogspolitiska utredningen *En robust skogspolitik som ser skogen som en resurs*, slutrapporterar den 31 augusti 2025. Miljömålsberedningen presenterade i februari 2025 förslag som ska bidra till att Sverige lever upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvänd-ningssektorn enligt EU-förordning (EU) 2018/841 (vanligen benämnd LULUCF). Vi-dare har artskydd i skogen utretts särskilt och ytterligare frågor kopplat till genomfö-rande av olika EU-lagstiftningar bereds och utreds på myndighetsnivå.

Regeringen har emellertid uttalat att skogspolitikens inriktning ligger fast. Denna inriktning, med de jämställda produktions- och miljömålen, samt principen med sektorsansvar och ”frihet under ansvar” har gällt sedan 1993. Men inom ramen för den kan de processer som pågår leda till förändrad politik som påverkar förvaltningen av prästlönetillgångarna. Det gäller till exempel svensk skogspolitik i förhållande till den lagstiftning som utvecklas på EU-nivå.

4.3 Förhållande till inomkyrkliga processer

4.3.1 Svenska kyrkans färdplan för klimatet

Svenska kyrkans färdplan för klimatet (2019) är en gemensam klimatstrategi för hela Svenska kyrkan och svarar på biskoparnas uppmaningar i *Ett biskopsbrev om klimatet* (2014). Förvaltning av skog och mark spelar en viktig roll i klimatomställningen och bidrar till genomförandet av färdplanen. Därmed utgör Svenska kyrkans skogsbruk, och således den här skrivelsen, en viktig del av klimatarbetet. Förslagen i den här skrivelsen ska, enligt kyrkostyrelsen, vara i linje med och stödja det som stiftet åtagit sig enligt färdplanens etapp 2, samt utgöra inriktning i arbetet med framtagande av etapp 3. I en vidare mening är utvecklingen av Svenska kyrkans skogsbruk en viktig del av hela kyrkans hållbarhetsarbete.

Hur Svenska kyrkan förvaltar skog och jord har stor betydelse för att begränsa vår klimatpåverkan. Växande skog binder koldioxid från atmosfären och skogarnas råvaror kan användas för att ersätta fossila bränslen och material. I färdplanen finns särskilda etappmål för förvaltning av skog och mark som ska uppnås till 2027. Bland annat ska den brukade skogens produktionspotential tas tillvara för ökad klimatnytta på kort och lång sikt. Aktiva åtgärder ska också vidtas för klimatanpassning av jord- och skogsbruket. Ett tredje mål handlar om att öka den hållbara produktion av förnybar energi, såväl från skogsbiomassa som från sol och vind, samt att verka för ökat träanvändande i byggnationer och klimatsmart byggande. Färdplanen innehåller även mål som handlar om att bidra till kompetensutveckling, erfarenhetsutbyten och gemensamma projekt för fossilfritt och hållbart jordbruk för gårdsarrendatorer. Vidare ska skogsbruket sträva efter fossilfrihet i skötsel och transporter.

Färdplanen innehåller flera mål som syftar till att bevara och utveckla skogarnas biologiska mångfald, stärka sociala och kulturella värden samt säkerställa skogsekosystemens stabilitet och anpassningsförmåga till ett förändrat klimat. Den anger också att kunskap om hur markförvaltning och skogsbruk påverkar samiska näringar ska vidareutvecklas, och att nödvändiga anpassningar ska genomföras i enlighet med den handlingsplan som är kopplad till Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket.

4.3.2 Ursäkten till det samiska folket

Förslagen i den här skrivelsen ska bidra i arbetet med Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket och de åtaganden som fastställts inom ramen för ursäkten.

Svenska kyrkans försoningsarbete med det samiska folket har pågått sedan 1990-talet. Samiska rådet i Svenska kyrkan tillkom 1996 och till kyrkomötet 2000 inkom biskoparna i Härnösands, Luleå och Västerås stift med en motion om att ytterligare steg behövde tas i den försoningsprocess som påbörjats med det samiska folket. Konferensen *Ságastallamat 1* i Kiruna 2011 blev sedan startskottet för det försoningsarbete som ledde till Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket i Uppsala domkyrka den 24 november 2021, och senare i Luleå den 23 oktober 2022, *Ságastallamat 2*. Svenska kyrkan har efter *Ságastallamat 1* tagit viktiga steg för att rannsaka

dess historiska agerande och delaktighet i statsmaktens koloniala strävanden och genomfört ett omfattande vetenskapligt gransknings- och kartläggningsarbete.

I juni 2021 beslutade kyrkostyrelsen, efter samråd med samtliga stiftsstyrelser, att anta åtta framåtsyftande åtaganden kopplade till ursäkten. Åtagandena kan ses som övergripande mål för det fortsatta utvecklingsarbetet under perioden 2022–2031.

Tre av åtagandena har en direkt koppling till markfrågor:

- Öka kunskapen och medvetenheten om kyrkans historiska relationer och övergrepp mot samerna och konsekvenserna av detta.
- Öka kunskapen om och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället.
- Öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan.

Därutöver finns det en indirekt koppling till åtagandet *Bidra till att stärka och revitalisera de samiska språken i Svenska kyrkans verksamhet* samt åtagandet om att *synliggöra samisk andlighet*. De samiska språken är en viktig bärare av traditionell kunskap starkt sammankopplad med biologisk mångfald.

Den nationella nivån har i dialog med stiftet tagit fram en handlingsplan för perioden 2022–2031 med konkreta insatser samt arbets- och förhållningssätt i det fortsatta försoningsarbetet.

I den första etappen, 2022–2026, prioriteras fem fokusområden varav ett handlar om att öka kunskapen om hur Svenska kyrkans nuvarande markförvaltning och skogsbruk påverkar samiska näringar.

Kyrkostyrelsen konstaterar att handlingsplanen sammanfattningsvis handlar om att utveckla såväl en ny modell för dialog och samverkan, som specifika mål och hänsynsregler i skogs- och markförvaltning i relation till renskötseln baserat på urfolksrättens principer och en hållbar skogsförvaltning. I slutet av etapp 1 ska en utvärdering göras av hur arbetet fortlöper. I avvaktan på resultaten av den vidare hanteringen av utredningen sker inget överlappande arbete inom insatsen som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk.

5 Bakgrund

5.1 Prästlönetillgångarnas reglering och förvaltning

5.1.1 Ett arv från en annan tid

Prästlönetillgångarna består av skog- och jordbruksmark (prästlönefastigheter) och fond (prästlönefond). Den fasta egendomen har i huvudsak tillkommit genom gåvor och donationer från enskilda eller genom andra tillskott från församlingsbor för detta särskilda kyrkliga ändamål. Prästen fick disponera avkastningen från den fasta egendomen. Eftersom avkastningen var en del av prästens lön kom egendomen, som avkastningen kom ifrån, att kallas för prästlönetillgångar (jfr SKU 1998:5 s. 62 och prop. 1997/98:116 s. 98). Prästlönefonden har tillkommit genom försäljning av den fasta egendomen.

Historiskt uppfyllde prästlönetillgångarna bäst ändamålskravet genom att avkasta produkter till den då rådande naturhushållningen. I och med att penninghushållning successivt infördes, och varor och tjänster värderades i pengar, har förvaltningen av prästlönetillgångarna haft en ekonomisk inriktning. Under vissa tider har detta dock inte alltid understrukits. Exempelvis var reglerna för jordbrukens förvaltning länge inriktade på att mer tillgodose behovet av byggnationer och att vårda dessa än att sikta mot uppsatta ekonomiska mål. Däremot var skogens förvaltning inriktad mot ”bästa möjliga ekonomiska resultat” (SKU 1998:5 s. 62).

Prästlönetillgångarna förvaltades, även före relationsändringen, på regional nivå genom de i dåvarande kyrkolagen reglerade egendomsnämnderna. Ursprungligen låg dock förvaltningen av egendomen på prästen och senare på olika myndigheter i varierande omfattning. Både domkapitel och länsstyrelse har haft sådana uppgifter. Genom 1932 års boställsordning uppdrogs förvaltningen åt pastoraten. Med pastorat avses här pastoratssamfällighet. Före 2014 definierades ett *pastorat* som en kyrkoherdes tjänstgöringsområde och kunde bestå av en församling (enförsamlingspastorat) eller flera församlingar (flerförsamlingspastorat). Pastoratet som sådant hade inte några förtroendevalda organ och var inte heller en juridisk person. Ofta användes dock benämningen pastorat på det som i formell mening var en pastoratssamfällighet, alltså en samfällighet som omfattade församlingarna i ett pastorat. År 1972 överfördes ansvaret för förvaltningen av skogsmarken till stiftsnämnderna (senare egendomsnämnderna). Pastoraten förvaltade fortsatt jordbruksmarken och prästlönefonden fram till 1995, när även de tillgångsslagen överläts till egendomsnämnderna (SKU 1998:5 s. 62).

Specialreglerad egendom efter separationen mellan kyrka och stat

Inför relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten, som inträdde den 1 januari 2000, övervägdes olika lösningar för den kyrkliga egendomen. I stället för att bilda en stiftelse eller ge Svenska kyrkan äganderätt till egendomen, valde staten att lagstifta om prästlönetillgångarna.

Beslutet fattades mot bakgrund av prästlönetillgångarnas ursprung, karaktär och omfattning. Eftersom de byggts upp under lång tid och under medverkan av hela befolkningen ansågs det vara ett allmänt intresse att egendomens ändamål fullföljdes. I syfte att bibehålla egendomens stiftelseliknande karaktär fastslogs därför genom lag att prästlönetillgångarna ska förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga och självägande förmögenheter (prop. 1997/98 s. 97).

Egendomen regleras i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och lagen (1998:1592) om införande av lagen om Svenska kyrkan. Däri framgår att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse och att Svenska kyrkan ska förvalta tillgångarna. Det innebär att det är kyrkomötet som enligt lag är ansvarig för förvaltningen. Vidare framgår att staten får besluta om tillsyn av förvaltningen. Endast avkastningen från förvaltningen får användas och ska gå till den kyrkliga verksamheten.

Det är viktigt att notera att Svenska kyrkan även innehar andra marker än de som ingår i prästlönetillgångarna. Bland annat ingår det marker i den egendom som är avsatt att finansiera Lunds domkyrka. En del församlingar och pastorat äger också marker som de förvaltar självständigt. Dessa egendomar har i regel tillfallit kyrkan genom donationer eller köp med full äganderätt. De behandlas inte i denna skrivelse och omfattas inte av bestämmelserna om prästlönetillgångar i kyrkoordningen – och inte heller av de i denna skrivelse föreslagna ändringarna i dessa bestämmelser.

5.1.2 Prästlönetillgångarnas förvaltning idag

Svenska kyrkans uppdrag att förvalta prästlönetillgångarna har reglerats närmare genom kyrkoordningen. Enligt kyrkoordningen ska prästlönetillgångarna, mot bakgrund av dess historiska perspektiv, förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt så att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Förvaltningen ska ske på ett etiskt försvarbart sätt och vara förenlig med kyrkans grundläggande värderingar. I förvaltningen ska även naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas.

Vidare har förvaltningen av egendomen, genom kyrkoordningen, delegerats från kyrkomötet till stiftet. Kyrkostyrelsen har tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna och ska årligen samråda med stiftet om denna förvaltning. Kyrkostyrelsen får också utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Styrningen av förvaltningen av prästlönetillgångarna varierar mellan de tretton stiftet beroende på vilken styrmodell som efter relationsändringen valts i respektive stift. I sju av stiftet har stiftsfullmäktige inrättat en egendomsnämnd som självständigt ansvarar för förvaltningen och fattar de styrande besluten.

I sex av stiftet är förvaltningen i stället uppdragen åt stiftsstyrelsen som i sin tur har inrättat ett beredande utskott för egendomsfrågor. Utskottets befogenhet att självständigt besluta i frågor om prästlönetillgångarnas förvaltning framgår av stiftsstyrelsens delegationsordning. De styrande besluten för förvaltningen av prästlönetillgångarna i dessa stift fattas således antingen av stiftsstyrelserna eller dess utskott på delegation av stiftsstyrelsen.

Därtill har egendomsnämnderna och stiftsstyrelserna i varierande omfattning delegerat beslutanderätten i olika frågor till tjänstepersoner inom stiftets operativa egendomsförvaltning.

Kyrkostyrelsen utgår i denna skrivelse från delegationen av förvaltningsuppdraget i kyrkoordningen från kyrkomötet till stiftet. Oaktat vilken styrmodell som stiftet i sin tur har valt för förvaltningen av prästlönetillgångarna avser kyrkostyrelsen att med ”stiftet” adressera såväl egendomsnämnden, stiftsstyrelsen och stiftskansliets egendomsförvaltning beroende på var de styrande besluten fattas i respektive stift.

I samband med att förvaltningen av skogsmarken 1972 överfördes från pastoraten till stiftsnämnderna inleddes ett stiftsöverskridande samarbete i gemensamma förvaltningsfrågor, vilket idag är Egendomsförvaltningarnas samarbetsorgan (ENSO). ENSO utgör formellt inte en del av Svenska kyrkans organisationsstruktur.

Prästlönetillgångarnas avkastning

Skogen har varit en viktig resurs för Svenska kyrkan sedan medeltiden och därvid skapat stora värden och bidragit till förkunnelsen. Den förvaltade arealen skogsmark motsvarar ungefär en yta stor som Vänern. Totalt uppgår den förvaltade markarealen till cirka 530 000 hektar, vilket utgör 1,3 procent av Sveriges landareal. Av denna areal är cirka 403 000 hektar produktiv skogsmark och cirka 46 000 hektar betes- och åkermark. År 2024 uppgick marknadsvärdet för den totala prästlönefonden till cirka 4,8 miljarder kronor.

Prästlönetillgångarna har årligen under de senaste tio åren i genomsnitt bidragit med 536 miljoner kronor till kyrkans verksamhet och dess totala marknadsvärde uppskattas idag till 43 miljarder kronor. Av det utdelningsbara resultatet som delas ut går hälften till församlingar – det vill säga de ursprungliga mottagarna av de gåvor och donationer som utgör prästlönetillgångar – som har andel i egendomens avkastning. Andelstalen är baserade på värdet vid den värdering av egendomarna som gjordes 1995 i samband med att förvaltningen i sin helhet överfördes från pastoraten till stiftens egendomsnämnder. Den andra hälften av utdelningen bidrar till finansieringen av det kyrkliga utjämnningssystemet, vars syfte är att alla församlingar ska ha möjlighet att fullgöra sin grundläggande uppgift och kunna ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

5.1.3 Särskilt om förvaltningen av skog

Skogens brukande, råvarans förädling och dess marknader

Skogen växer långsamt, men förändras ständigt. I Sverige är det främst människan som påverkar skogslandskapet och så har det varit under lång tid. Sedan den första moderna skogsvårdslagen infördes 1903 har skogslandskapet i hög grad formats av planerat skogsbruk med ökande virkesförråd som ett mer eller mindre uttalat mål. Därmed har avverkningsnivå kunnat öka, samtidigt som volymen växande skog idag är mer än dubbelt så stor som för 100 år sedan. Tillväxten, liksom upptaget av koldioxid, har dock sedan den var som högst för cirka tio år sedan avtagit. Över längre tid gäller trenderna även för skogsbruket inom prästlönetillgångarna, vars årliga avverkningsvolym de senaste åren i genomsnitt varit cirka 1,6 miljoner kubikmeter. Det motsvarar cirka 70–80 procent av den årliga tillväxten på produktiv skogsmark inom prästlönetillgångarna.

Naturvård var länge relativt lågt prioriterat inom skogsbruket men sedan den nuvarande skogsvårdslagen trädde i kraft 1994 har naturvårdsinsatserna intensifierats, vilket har lett till en gradvis förbättring av flera faktorer som indikerar miljövärden i skogen. Utvecklingen sker emellertid från en låg utgångsnivå, och flera utmaningar kopplade till biologisk mångfald, ekosystemfunktioner och habitatkvalitet återstår. Förbättringen går långsamt då skogsbruket fortfarande präglas av de skogar – ofta monokulturer – som anlades före den nuvarande skogspolitikens tid.

Andelen av den produktiva skogsmarken inom prästlönetillgångarna som är avsatt för naturvårdsändamål ökar och var 14 procent 2024. Av detta var en procent formellt avsatt, till exempel som naturreservat. Arealen där det bedrivs hyggesfritt skogsbruk ökar och 2024 uppgick den till 18 procent av totalt avverkad areal (exklusive gallring).

Sverige är en av världens största exportörer av skogsindustriprodukter och över 80 procent av den inhemska produktionen går på export. Den globala efterfrågan på produkter såsom byggmaterial, förpackningar, papper av olika slag, vedbaserade textilier med mera är därmed den grundläggande drivkraften och orsaken till att skogsbruk bedrivs i Sverige. De förnybara skogsbaserade produkterna kan i många fall ersätta fossilbaserade material som stål, betong och plast och kan därigenom bidra till att beroendet av klimatskadliga fossilbaserade material och energi upphör.

Enligt Skogsindustrierna sysselsätter skogsnäringen totalt cirka 140 000 personer i Sverige (*Skogsnäringens betydelse för välfärden*, 2025). Beräknat utifrån prästlönetillgångarnas andel av den skogsråvara som förädlas i Sverige sysselsätter därmed Svenska kyrkans skogsförvaltning, längs förädlingskedjan, cirka 2 500 personer i Sverige. I denna siffra ingår allt från stiftens skogliga personal och underleverantörer inom skogsbruket (inklusive den utländska arbetskraft som sysselsätts inom främst skogsvård) till sysselsatta inom produktion av slutprodukter såsom trävaror och pappersprodukter. Huvuddelen av slutprodukterna exporteras. Prästlönetillgångarnas andel av skogsnäringens exportvärde blir därmed 3,3 miljarder kronor (2024).

Skogsbruk är en konjunkturkänslig verksamhet och lönsamheten varierar relativt mycket över tiden. Det har direkt påverkan på avkastningen från prästlönetillgångarna, vilken i genomsnitt till cirka 60 procent kommer från skogsbruk. Virkespriserna har ökat kraftigt under de senaste åren och är idag på de högsta nivåerna, i reala termer, sedan åtminstone 50 år. Samtidigt har kostnaderna reellt sett ökat varför den totala lönsamheten inte ökat på motsvarande sätt. Det är ett komplext orsakssamband som påverkar lönsamheten i skogsbruket. Viktiga faktorer är den globala efterfrågan på förädlade skogsprodukter och konkurrenskraften för svensk skogsnäring. Även utbudet av virke, vilket bestäms av skogstillstånd, skogsägarnas avverkningsvilja i övrigt, skogspolitik med mera spelar in.

Utredningens förslag om övergripande mål för skogsförvaltningen handlar om att stärka ett hållbart skogsbruk. Som tidigare nämnts är förvaltningen av prästlönetillgångarna uppdelad på samtliga tretton stift. Dessa samarbetar om till exempel skogsbrukscertifiering, forskningsprojekt och vissa utbildningar.

Alla stift är certifierade, antingen genom FSC® (Forest Stewardship Council®) eller både PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) och FSC. De flesta av stiftens har sin certifiering via Stiftens Egendomsförvaltnings Förening (STEF), medan några har hela (Göteborgs stift) eller delar (Linköping och Lunds stift, PEFC) av sin certifiering via Södra Skogsägarnas certifieringsparaply.

STEF är en ideell förening där alla stiftens egendomsförvaltningar är medlemmar. Syftet med föreningen är att möjliggöra stiftens skogsbrukscertifiering samt att samordna stiftens medlemskap i branschorganisationer och deltagande i olika projekt.

Aktuella standarder och mer information om certifieringssystemen finns på FSC:s och PEFC:s webbplatser, se [FSC Sverige | Forest Stewardship Council](#) och [Svenska PEFC](#). Genom STEF har stiftens tillgång till ett ledningssystem som är certifierat enligt ISO 14001. Det innehåller gemensamma rutiner, system för uppföljning och en skötselhandbok. Standarderna och skogsbrukets branschgemensamma målbilder för god miljöhänsyn (tas fram av Skogsstyrelsen) finns inarbetade i rutiner och uppföljningar och ledningssystemet utgör ett ramverk för stiftens skogsskötsel. Utöver gemensamma rutiner och dokument finns lokala rutiner och instruktioner för de delar som inte lyfts in i det gemensamma systemet eller där det behövs lokala eller regionala anpassningar. Stiftens är genom STEF aktiva i båda systemen och är engagerade i både FSC® Sverige och Svenska PEFC.

Arbetet med naturvård och biologisk mångfald sker på flera olika sätt, till exempel genom olika former av skydd, genom riktade åtgärder och genom generell hänsyn vid skogsbruksåtgärder. De riktade åtgärderna kan vara arbete med specifika arter, till exempel vitryggig hackspett eller sanddöda, som ingår i åtgärdsprogram. Det kan också handla om naturvårdsbränning eller återställande av våtmarker.

Vid alla skogsbruksåtgärder arbetar stiftens med generell hänsyn, vilket innebär att olika hänsynskrävande biotoper, kantzoner och trädgrupper lämnas, att naturvärdesträd och andra träd med förutsättningar att bli naturvärdesträd sparas samt att död ved lämnas och skapas. Den generella hänsynen anpassas efter platsen för att förstärka hänsyn till en viss art eller som hänsyn till särskilda markförhållanden.

Skogsbruket är ståndortsanpassat, vilket betyder att trädslag som är lämpliga för markförhållandena på platsen gynnas. Eftersom viltbete försvårar etablering av framför allt tall och lövträd så har man över tid sett att andelen gran, som planterats på marker som egentligen är mer lämpliga för tall eller lövträd, har ökat. Med anledning av detta är stiftens engagerade i olika projekt för att i större utsträckning kunna etablera det för platsen bästa trädslaget.

Genom att arbeta med skogsbrukscertifiering och med målbilder för god miljöhänsyn kan arbetet med hänsyn till naturvård och biologisk mångfald ske på ett systematiskt sätt. Ett certifierat skogsbruk handlar också om att ta hänsyn till sociala värden. Det görs exempelvis genom samverkan med andra intressenter vid olika skogsbruksåtgärder och hänsynstagande till rennäringen där den finns.

5.2 Kyrkostyrelsens tillsyn över förvaltningen

Kyrkostyrelsen har enligt kyrkoordningen sedan 2010 i uppdrag att utöva tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna och kan vid behov utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör förvaltningen. Tillsynen har bland annat tagit sig uttryck i samordning i skattefrågor, tolkning av lagar och bestämmelser, rådgivning i kapitalförvaltningsfrågor och sedan ett par år tillbaka finns en senior policyrådgivare i skogsfrågor anställd på den nationella nivån. Kyrkostyrelsen har också utfärdat bestämmelsen SvKB 2012:4 om kyrkostyrelsens beslut om placering av balanserade vinstmedel från förvaltning av prästlönetillgångar, som föreskriver att sådana vinstmedel ska placeras med iakttagande av största möjliga trygghet mot nominella förluster och marknadsmässig avkastning.

Prästlönetillgångarna ska enligt kyrkoordningen förvaltas så effektivt som möjligt så att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning och förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt. Mot den bakgrunden sammanställs på nationell nivå den årliga rapporten *Samråd och tillsyn PLT 20xx*, som kyrkostyrelsen fastställer. Rapporten, som årligen också delges kyrkomötets ekonomiutskott, återger bland annat det ekonomiska utfallet samt vilket miljömässigt och socialt ansvar som tagits i stiftens förvaltning under det senaste året.

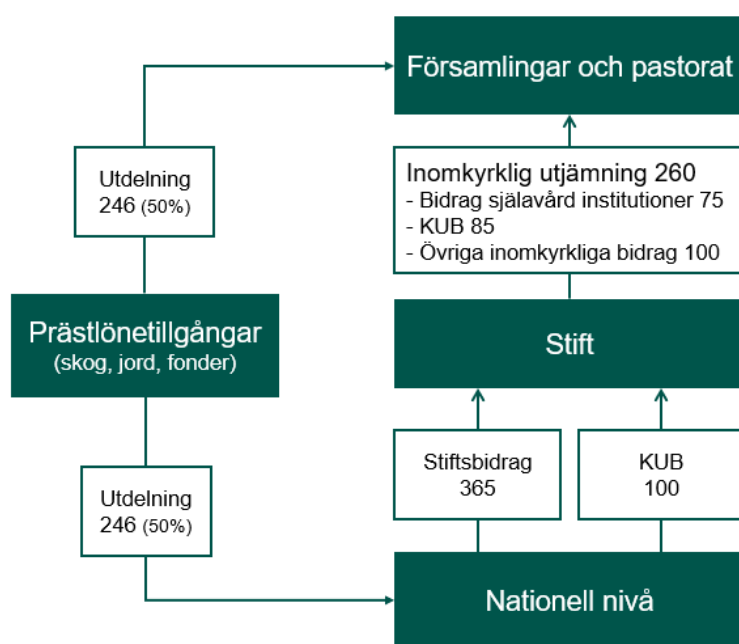
En viktig förutsättning för kyrkostyrelsens tillsyn är det kyrkoordningsreglerade årliga samråd som äger rum mellan kyrkostyrelsen och stiftens företrädare gällande förvaltningen av prästlönetillgångarna. Under samrådet redovisas bland annat utveckling inom aktuell forskning och andra förändringar i omvärlden som stiftens behöver beakta i förvaltningen.

5.3 Jämknings- och intäkter genom utjämnings-systemet

Svenska kyrkans interna utjämningsystem är en ekonomisk modell som omfördelar ekonomiska resurser så att Svenska kyrkan kan bedriva verksamhet i hela landet. Målet med utjämnings- och intäkter genom utjämnings-systemet är att alla församlingar ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift och ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

5.3.1 Nuvarande utjämningsystem

Nuvarande utjämningsystem består av en del som avser utjämnning på församlingsnivå och en del som avser utjämnning på stiftsnivå. Det är endast utjämningsystemet på stiftsnivå som berörs av ett förändrat skogsbruk enligt utredningens förslag. Bild 2 nedan beskriver hur utjämningsystemet på stiftsnivå ser ut idag.

Enligt 46 kap. 5 § kyrkoordningen får andelsägande församlingar och pastorat 50 procent av den utdelning som belöper på det ekonomiska utfallet från fjolårets förvaltning av prästlönetillgångarna. Den andra hälften tillfaller utjämningsystemet och betalas in till den nationella nivån. Utdelningen till andelsägande församlingar och pastorat bidrar direkt till de ekonomiska förutsättningarna för församlingarnas verksamhet. Den del av utdelningen som tillfaller utjämningsystemet bidrar till finansieringen av det årliga stiftsbidrag som stiftet enligt kyrkoordningen får. Utdelningen från prästlönetillgångarna finansierar cirka två tredjedelar av stiftsbidraget, resten finansieras av den nationella nivån.

Att notera är också att ett kyrkounderhållsbidrag (KUB), som även det är reglerat i kyrkoordningen, ingår i utjämnningen på stiftsnivå. KUB finansieras av avkastningen från det gemensamma kapital som förvaltas på den nationella nivån och fördelas årligen av kyrkostyrelsen mellan stiftet, som i sin tur använder det till kostnader för underhåll av församlingarnas kyrkobyggnader.

5.4 Kyrkomötets behandling av frågor med relevans sedan 2000

Frågan om förvaltningen av prästlönetillgångarna har återkommande varit uppe i kyrkomötet. Mellan 2005 och 2009 behandlades ett antal kyrkomötesärenden med fokus på hur stiftet övergripande följde kyrkoordningens bestämmelser och om det fanns anledning att utöva någon form av tillsyn över förvaltningen. Ekonomi- och egendomsutskottet anförde 2008 ett yttrande från 2005 i vilket utskottet framhöll att det är Svenska kyrkan som tilldelats förvaltningsuppdraget och att kyrkomötet delegerat förvaltningen till stiftet men ytterst är ansvarig för hur förvaltningen bedrivs. ”Den delegation av förvaltarskapet som kyrkomötet har lämnat till stiftet bygger på ett förtroende och en samsyn i frågan om hur det goda förvaltarskapet skall utövas.” (EE 2008:10, s. 4). På förslag av ekonomi- och egendomsutskottet gav 2008 års kyrkomöte kyrkostyrelsen i uppdrag att återkomma året därpå med förslag till ändring i

kyrkoordningen avseende tillsyn av stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen återkom till kyrkomötet 2009 med ett förslag till nya kyrkoordningsbestämmelser där det tydliggörs att kyrkostyrelsen har ett tillsynsansvar över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna samt en möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen.

Sedan 2010 har kyrkomötet åter behandlat frågan om prästlönetillgångarnas förvaltning vid flera tillfällen. Det har då varit fråga om hur skogsförvaltningen faktiskt utformas, ofta utifrån olika hållbarhetsaspekter och inte minst gällande biologisk mångfald. Kyrkomötet har återkommande hänvisat till att skogsförvaltningen är delegerad till stiftet och att frågan om hur den bedrivs därmed är en fråga för stiftet. Kyrkomötet har avslagit motionerna mot bakgrund av sitt förtroende för stiftets kompetens och för den tillsyn som kyrkostyrelsen bedriver.

Kyrkomötet har även behandlat motioner om förvaltningen av prästlönetillgångarna kopplat till relationen med det samiska folket. Från framför allt samiska företrädare, har det med jämna mellanrum ställts krav på Svenska kyrkan att driva på staten i frågan om en svensk ratificering av ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO 169).

I en motion till kyrkomötet 2014 (M 2014:4) föreslogs att uppdra till kyrkostyrelsen att uppvakta regering och riksdag till stöd för en ratificering av ILO 169. Kyrkomötet avslog motionen på förslag av kyrkolivsutskottet (Kl 2014:1) och kyrkomötets avslag kom att uppfattas som att Svenska kyrkan inte ställde sig bakom kravet på ratificering av ILO 169 och stärkta samiska rättigheter.

I september 2015 publicerades rapporten *Samernas rätt att bruka Svenska kyrkans marker*, författad av juristen Marie B. Hagsgård på uppdrag av Svenska kyrkan. Rapporten redovisar hur svensk lagstiftning och Sveriges redan gällande internationella åtaganden inom urfolksrätten påverkar Svenska kyrkan som förvaltare av marker.

År 2015 inkom en ny motion till kyrkomötet om att uppmana regering och riksdag att anta ILO 169 (M 2015:21). I kyrkolivsutskottets betänkande (Kl 2015:5) menade utskottet att Svenska kyrkan ska bidra ytterligare till att påskynda processen med en svensk ratificering av ILO 169. Utskottet konstaterade också att Svenska kyrkan är en stor markförvaltare och att hänsyn ska visas för samernas renskötselrätt inom kyrkans eget skogsbruk. Kyrkomötet biföll utskottets förslag att bifalla motionen.

6 Kyrkostyrelsens överväganden och förslag

6.1 Förändrad balanspunkt i prästlönetillgångarnas förvaltning

I detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende ett förändrat ställningstagande för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen har i sina överväganden utgått ifrån de förslag som presenteras i utredningen och beaktat de synpunkter på utredningen som inkommit under remissbehandlingen.

6.1.1 Fyra hållbarhetsdimensioner ska genomsyra förvaltningen

Kyrkostyrelsens förslag: Prästlönetillgångarna ska förvaltas så att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet balanseras. Tillgångarna ska förvaltas i enlighet med kristen etik och kyrkans grundläggande värderingar. Förvaltningen ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv. Nuvarande skrivning om att prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning utgår.

Ändrad paragraf: 46 kap. 3 § första stycket kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att prästlönetillgångarna ska förvaltas ändamålsenligt och resurseffektivt. Vidare har den föreslagit att andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska säkerställas i förvaltningen och att den nuvarande skrivningen om bästa möjliga uthålliga totalavkastning därmed ska utgå.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 267 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 96 som tillstyrker och 77 som tillstyrker delvis, medan 84 avstyrker förslaget. Därutöver är det 10 som inte har någon uppfattning.

Av stiftens är det fyra som tillstyrker utredningens förslag, medan sex stift tillstyrker delvis. Tre av stiftens avstyrker förslaget. En majoritet av stiftens ser positivt på att inkludera hänsyn till samtliga hållbarhetsdimensioner. Nästan alla stift har dock synpunkter på ordval, innebörd och formuleringen i utredningens förslag. *Stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* menar bland annat att en balansering är viktig för att förstå att alla perspektiv inte kan säkerställas i ett enskilt beslut. Vidare menar *stiftsstyrelserna i Lunds och Skara stift* att det nuvarande kravet på en uthållig totalavkastning borgar för en uthållig och därmed hållbar förvaltning. *Stiftsstyrelsen i Lunds stift* konstaterar också att ”uthållig” finns med i skogsvårdslagens portalparagraf och används i kyrkoordningen för att betona långsiktigheten i förvaltningen. Även *stiftsstyrelsen i Karlstad stift* lyfter vikten av att behålla ”uthållig”. *Stiftsstyrelsen i Visby stift*, som avstyrker utredningens förslag, menar att nuvarande lydelse bättre motsvarar utredningens bakomliggande intentioner om hållbarhet än utredningens föreslagna lydelse och att uttrycket ”kyrkans grundläggande värderingar” innehåller alla hållbarhetsdimensioner. Även *stiftsstyrelsen i Uppsala stift* anser att den av utredningen föreslagna bestämmelsen inte tjänar sitt syfte. *Stiftsstyrelsen i Stockholms stift* anför att de önskar se ett förtydligande av andlig hållbarhet. Enligt *stiftsstyrelsen i Härnösands stift* är långsiktighet och uthållighet kännetecknen för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna. Vidare påtalar *stiftsstyrelserna i Lunds, Skara och Göteborgs stift* att ändamålet med prästlönetillgångarna enligt 9 § lagen om Svenska kyrkan är att ”bidra till

de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse” och ställer sig kritiska till utredningens förslag om en ”ändamålsenlig” förvaltning.

Svenska Kyrkans Unga (SKU) tillstyrker förslaget och anför att det är positivt att hållbarhetsaspekterna förstärks och att förvaltningen av skogen lyfts som en central fråga för kyrkan. *SKU* anser att hållbarhet måste ses som en helhet där de olika dimensionerna – ekologisk, ekonomisk, social och andlig – inte ställs mot varandra, utan kompletterar varandra. De lyfter särskilt att ekonomisk hållbarhet inte enbart handlar om att generera så hög avkastning som möjligt här och nu, utan om att bygga ett förvaltarskap som håller över tid. Prästlönetillgångarna måste kunna bidra till kyrkans förkunnelse även i framtiden. *SKU* uppmuntrar därför till hållbarhetsanalys inför beslut, där samtliga dimensioner ges verklig tyngd, och efterlyser tydliga riktlinjer för detta arbete.

Världsnaturfonden (WWF) ser positivt på förslagen och betonar att de är nödvändiga för att säkerställa att samtliga hållbarhetsdimensioner respekteras och att försiktighetsprincipen i miljöbalken beaktas. Ett antal *lokala naturskyddsföreningar* har påtalat samma sak och menar att utredningen har en stor potential att göra Svenska kyrkan till ett verkligt föredöme för hållbar skogsförvaltning i Sverige. *Svenskt Friluftsliv* uttalar också sitt helhjärtade stöd för utredningen och förslagen att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt hållbar skogsförvaltning som möjligt. Flera spontanyttranden har också kommit in från representanter för *Birdlife Sweden* som tillstyrker införande av de fyra hållbarhetsdimensionerna.

GS-facket, som organiserar medlemmar i skogsbruket, trä- och grafisk industri, har bland annat kommenterat social hållbarhet och anför att Svenska kyrkan borde utveckla metoder för att värna social hållbarhet med en tydlig definition som inkluderar schyssta villkor och sysselsättning. Skarpa regler kring kollektivavtal och upphandling anser *GS-facket* är bra, men inte tillräckligt, eftersom problemet är att kollektivavtal sällan efterlevs.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Ett förändrat ställningstagande

Ordet förvalta antyder att ta hand om och sköta om något värdefullt som ska bestå över tid, ofta för någon annans räkning. Till hjälp för att ta ansvar har Svenska kyrkan inom vår evangelisk-lutherska tradition etik i vilken människovärdesprincipen och förvaltarskapstanken samspelar. Den är förankrad i det som är gemensamt för människor av olika trosuppfattningar och ideologier samtidigt som Jesu kärleksbudskap, liv och gärning har avgörande betydelse.

Människovärdesprincipen bygger på övertygelsen om människans värde och okränkbarhet, ett unikt värde som varje människa har just i egenskap av att vara människa. Den teologiska grunden för denna princip är tron på att varje människa är skapad till Guds avbild.

Förvaltarskap är ett viktigt teologiskt tema med stark relevans för skog- och markförvaltning. De tillgångar Svenska kyrkan förfogar över är gåvor från Gud, som ska användas i tjänst för medmänniskor och skapelsen. Förvaltarskapstanken innebär både att använda naturtillgångar för att tillgodose människors och samhällets behov och att vårda naturen med tanke på dess egenvärde och framtida generationers behov. Som kyrka kan vi ta det ansvar som behövs för att trygga kommande generationers och hela skapelsens möjlighet till liv och överlevnad.

Ändamålet med prästlönetillgångarna är att avkastningen från dess förvaltning ska bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Detta framgår av 9 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och återges även i 46 kap. 1 §

kyrkoordningen. Prästlönetillgångarnas lagstadgade ändamål relaterar därmed till *varför* Svenska kyrkan förvaltar denna egendom och innebär vidare att den avkastning som prästlönetillgångarna genererar ska användas för ändamålet med förvaltningen och inget annat.

Kyrkostyrelsen konstaterar dock att det i lag inte är reglerat att avkastningen ska uppnå någon viss nivå. Vidare har staten överlämnat till Svenska kyrkan att närmare reglera förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen menar att detta innefattar *hur* egendomen förvaltas, det vill säga vad som görs och hur det görs.

Oaktat hur respektive stift har tolkat kyrkoordningen och utifrån detta utformat sin förvaltning, anser kyrkostyrelsen att det i ljuset av det förändrade ställningstagande som krävs av hela samhället i miljö- och klimatfrågor behövs en förändrad balanspunkt i prästlönetillgångarnas förvaltning. Kyrkostyrelsen föreslår därför att 46 kap. 3 § kyrkoordningen bör innehålla nya ramar för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Dessa ska bygga på Svenska kyrkans fyra hållbarhetsdimensioner och grundläggande värderingar. Mot denna bakgrund bör nuvarande huvudfokus på ekonomisk avkastning från förvaltningen tonas ned i rambestämmelsens lydelse.

Fyra hållbarhetsdimensioner

Utredningen har föreslagit att andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska *säkerställas* i förvaltningen. Utredningen angav att begreppet *säkerställa* exempelvis innebär att se till att den beslutade hänsynen som ska visas i samband med olika skogsbruksinsatser faktiskt tas av den som utför åtgärden.

Med anledning av det stora antalet kommentarer från remissinstanser om ordval, innebörd och formuleringen i utredningens förslag gör kyrkostyrelsen följande bedömning. Att skriva ut de fyra hållbarhetsdimensionerna i kyrkoordningen tydliggör en förändrad balanspunkt i förvaltningen av prästlönetillgångarna och skapar nya ramar för utveckling mot en mer hållbar markförvaltning.

Kyrkostyrelsen menar dock, i likhet med flera remissinstanser, att det i ett enskilt beslut kan vara en utmaning att säkerställa hållbarhet utifrån samtliga fyra dimensioner, eftersom begreppet *säkerställa* ger uttryck för ett så kallat resultatkrav. I det enskilda fallet kan det på samma sätt vara en utmaning att göra en så jämn avvägning som möjligt mellan de olika dimensionerna av hållbarhet. Kyrkostyrelsen vill emellertid, i likhet med utredningen, framhålla att alla fyra hållbarhetsdimensioner ska bedömas såväl självständigt som tillsammans, samtidigt som andlig hållbarhet ska genomsyra tolkningen av de övriga hållbarhetsdimensionerna.

I *Svenska kyrkans färdplan för klimatet* är ett av etappmålen om skog och mark att prästlönetillgångarna ska tillvarata den brukade skogens produktionspotential för ökad klimatnytta på kort och lång sikt. Vidare ska samtliga åtgärder för klimatnytta inom förvaltningen av skog och mark ha en balans mellan ekologiska, sociala, ekonomiska och andliga värden. Kyrkostyrelsen föreslår därför, i likhet med förslag som framförts av remissinstanserna, att en lämpligare formulering är att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet ska *balanseras* i förvaltningen.

Detta innebär att hållbarhetsdimensionerna ska utgöra en utgångspunkt för stiftens överväganden och beslutsfattande och tydliggör att flera olika värden ska finnas med i den sammanvägda bedömningen. Det kan exempelvis påverka vilka underlag som inhämtas inför beslut och vilka kompetenser som deltar i beredningen.

Kyrkostyrelsen instämmer vidare i utredningens beskrivning av de överväganden som behöver göras till följd av att hållbarhetsdimensionerna skrivs in i kyrkoordningen. Vid förvaltningen av skogsmark innebär det att en avvägning alltid behöver göras av det specifika skogsbeståndets olika värden i relation till beslutade mål och

inriktning, dess geografiska läge, placering i ett större landskap och förutsättningar för att värna olika värden på platsen.

Exempelvis kan skogens ickemonetära värde för biologisk mångfald – som habitat för en hotad art eller ett geografiskt områdes betydelse för sammanhängande livsmiljöer för djur och växter i landskapet – ges företräde framför ekonomisk avkastning vid avverkning. Stiften kan då välja att betona hänsynen till ekologiska värden. Det kan också handla om att tätortsnära skog brukas och sköts på ett sätt som i första hand värnar sociala värden och främjar den lokala församlingens behov och församlingsbors tillgång till natur, trots att marken exempelvis skulle kunna säljas och nyttjas för bebyggelse.

Närmare innebörd av andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet

I *Ett biskopsbrev om klimatet* skriver biskoparna följande: ”Klimatkrisen är sannolikt den största gemensamma utmaningen som mänskligheten någonsin stått inför. Den påverkar oss alla som lever under samma himmel, på samma jord [...] Vi måste alla ompröva vårt sätt att tänka kring livsstil, välfärd, hållbarhet och rättvisa: för skapelsens skull, för livets skull, för våra barnbarns och deras barnbarns skull.” (s. 13). I slutet av biskopsbrevet uppmanar biskoparna Svenska kyrkans församlingar, stift och den nationella nivån att ”låt[a] en teologiskt reflekterad syn på skapelsen prägla den ekonomiska förvaltningen av aktier, skog och mark för att minska klimatpåverkan och påskynda klimatomställningen.” (s. 95).

Denna teologiskt reflekterade syn på skapelsen fångas i uttrycket *andlig hållbarhet*. Talet om andlig hållbarhet är rotat i Bibelns sätt att beskriva skapelsen och människan. Till denna teologiska grund hör att allt som finns är skapat och älskat av Gud, att skapelsen är en gåva från Gud genom vilken Gud möter oss och ger sig till känna, att människan har ansvar att förvalta jorden men inte är dess centrum. För att vår förvaltning ska vara andligt hållbar behöver därför ett antropocentriskt perspektiv, där människan är alltings centrum, ersättas av ett bibliskt förankrat skapelseorienterat perspektiv, vilket fogar oss samman med den övriga skapelsen och med kommande generationer.

Andlig hållbarhet handlar om det som görs på lång sikt. Det innebär en kritik av kortsiktiga intressen och en kallelse till livsstilsförändringar och till ett förvalterskap som gagnar det gemensamma goda. En andligt hållbar förvaltning föds ur ett förhållningssätt gentemot skapelsen präglad av vördnad och varsamhet, förundran och tacksamhet.

Med andlig hållbarhet avses i denna bestämmelse en förvaltning som med varsamhet brukar egendomen utan att det sker på ett sätt som äventyrar kommande generationers livsförutsättningar eller andra arters livsvillkor. Att finna en långsiktig balans mellan dimensionerna kan också vara ett uttryck för andlig hållbarhet.

Utredningen angav att andlig hållbarhet i förvaltningen påverkar bedömningar, beslut och handlande, och att så kallade mjuka värden uppmärksammas än mer i förvaltningen. Utredningen förespråkade åtta principer som vägledning vid beaktande av andlig hållbarhet i relation till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet: 1. *Långsiktighet* i vilken förvaltningen har framtidsperspektiv som värnar skapelsen, stärker naturens resiliens mot klimatförändringar, främjar både den biologiska mångfalden och klimaträttvisa. 2. *Flexibilitet* i betydelsen att kyrkan alltid kan ompröva och hitta nya vägar framåt i förvaltningen i linje med insikten om att vi människor gör gott för skapelsen och samtidigt kan förbättra oss. 3. *Respekt och måttfullhet* som gör att förvaltningen visar stor respekt för skapelsen med måttfullt nyttjande av densamma. 4. *Försiktighet* som ger förvaltningen hjälp att stanna upp vid osäkerhet om huruvida

åtgärder som planeras är andligt hållbara. 5. *Ödmjukhet och mod* som ger förvaltningen vägledning i att vara ödmjuk inför att vi både har ett klimatnödläge och en hotad biologisk mångfald, och mod att ställa om och söka nya vägar framåt för att bidra till skapelsens överlevnad. 6. *Dialog och försoning* bör präglade samtal och arbetsätt i förvaltningen, med främjande av förståelse och samverkan mellan olika sammanhang. 7. *Barns och ungas andlighet* ska värnas i relation till skog och mark. 8. Slutligen lyfte utredningen fram att förvaltningen ska bidra till att främja människors *hopp* för framtiden, stärka människors livsmod och bidra till engagemang för den omställning vi alla behöver vara en del av som skapande medskapare.

Mot bakgrund av resonemanget om andlig hållbarhet ovan, som vilar på viktiga teologiska resonemang i utredningen, begränsat återgivet i denna skrivelse, samt biskopsbrevet om klimatet, och som arbetats fram tillsammans med biskopsmötet, bedömer kyrkostyrelsen att andlig hållbarhet är avgörande för omställningen av förvaltningen. Kyrkostyrelsen menar vidare att den mest lämpliga ordningen för hållbarhetsdimensionerna i bestämmelsen bör vara *andlig, ekologisk, social och ekonomisk* hållbarhet, vilket speglar den bibliska berättelsen och Svenska kyrkans grundläggande värderingar.

Kyrkostyrelsen vill vidare tillägga att andlig hållbarhet är ett dynamiskt och levande begrepp som kan omprövas och utvecklas över tid, i pågående samtal och reflektion. Denna hållbarhetsdimension ger både uttryck för metoden (en inställning som präglar hur arbetet i stiftet bör ske) och för uppgiften (ett ansvarskännande över generationsgränserna som präglar inställningen till övriga hållbarhetsdimensioner).

Med *ekologisk hållbarhet* avses bland annat värnande av livskraftiga habitat och livsmiljöer för olika arter och naturtyper, kvaliteter inom dessa habitat och livsmiljöer, främjande av sammanhängande livsmiljöer och stärkande av strukturer för att upprätthålla ekosystemtjänster. Hållbarhet, ur det ekologiska perspektivet, förutsätter att det finns en kontinuerlig tillgång över tid till sådana livsmiljöer som behövs, det vill säga utan stora avbrott i skogsekosystemen med dess strukturer och funktioner. I den ekologiska hållbarheten ingår klimatnytta som en ekosystemtjänst, genom att öka kolinlagringen och därmed begränsa klimatförändringarna.

Med *social hållbarhet* avses, enligt utredningen, ett nyttjande som bidrar till att stärka människor och social välfärd, och som stärker delaktighet och social inkludering. Kyrkostyrelsen vill tillägga att inom den sociala dimensionen faller även sådant som ibland kallas för sociala värden. Skogen är värdefull för människors livskvalitet, hälsa och personliga välfärd, men även för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor. Inom denna dimension ryms även hänsyn till berörda lokalsamhällen, såsom samebyar, och hänsyn till kulturmiljövärden. Social välfärd, som ingår i den sociala hållbarheten, speglar att skogen är värdefull för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor för såväl svensk som utländsk inhyrd arbetskraft.

Med *ekonomisk hållbarhet* menas ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det innebär också att nyttja och sköta resurserna på ett sätt så att de skapar nya värden på sikt.

Kristen etik och kyrkans grundläggande värderingar

I bestämmelsen framgår idag att prästlönetillgångarna ska förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar. Till hjälp för att ta ansvar har Svenska kyrkan inom vår evangelisk-lutherska tradition etik i vilken människovärdesprincipen och förvaltarskapstanken samspelar. Den är förankrad i det som är gemensamt för människor av olika trosuppfattningar och ideologier samtidigt som

Jesu kärleksbudskap, liv och gärning har avgörande betydelse. Kyrkostyrelsen föreslår därför att bestämmelsens lydelse förtydligas så att det som avses är att tillgångarna ska förvaltas i enlighet med kristen etik och kyrkans grundläggande värderingar.

Ändamålsenligt och resurseffektivt

Det är centralt för kyrkostyrelsen att prästlönetillgångarna förvaltas på ett effektivt sätt. Detta behov uttrycks i nuvarande lydelse, och dess förarbeten, genom uttrycket ”så effektivt som möjligt”. Det innebär att prästlönetillgångarna ska förvaltas sakkunnigt, att förvaltningsorganisationen utformas på ett ändamålsenligt sätt och att resurser används ansvarsfullt.

Utredningen föreslog i stället formuleringen att prästlönetillgångarna ska förvaltas ”ändamålsenligt och resurseffektivt”, vilket skulle ersätta den nuvarande skrivningen ”så effektivt som möjligt”. Utredningen menade att en ändamålsenlig förvaltning innebär att det sker på ett lämpligt och funktionellt sätt så att tillgångarna kommer till nytta med beaktande av att det kan finnas olika nyttor. Det innebär också att stiftens nyttjar den samlade sakkunskapen rörande hållbarhet som finns hos stiftens och att berörda församlingars synpunkter om markens användning och lokala behov beaktas.

Flera remissinstanser har framfört synpunkten att begreppet *ändamålsenligt* medför en otydlighet om vad som menas, eftersom detta kan blandas ihop med det ändamål som prästlönetillgångarna har i lag, det vill säga att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Kyrkostyrelsen har förståelse för denna synpunkt, men menar i likhet med utredningen att *ändamålsenlig* bör förstås som en lämplig metod, eller ett sätt att arbeta, för att uppnå något avsett.

Mot bakgrund av att rambestämmelsen i 46 kap. 3 § kyrkoordningen föreslås ändras så att de fyra hållbarhetsdimensionerna ska balanseras i förvaltningen instämmer kyrkostyrelsen i utredningens beskrivning av en ändamålsenlig förvaltning. Begreppet *ändamålsenlig* ger uttryck för att förvaltningen sker på ett lämpligt och funktionellt sätt så att tillgångarna kommer till nytta med beaktande av att det kan finnas olika värden.

Kyrkostyrelsen anser vidare att den av utredningen föreslagna lydelsen, ”ändamålsenligt och resurseffektivt”, samlat ger ett tydligare uttryck för vikten av en ändamålsenlig, sakkunnig och ansvarsfull förvaltningsorganisation. Mot bakgrund härav föreslår kyrkostyrelsen att den nuvarande formuleringen, ”så effektivt som möjligt”, byts ut mot de begrepp som utredningen har föreslagit.

Kyrkostyrelsen vill också betona att dessa begrepp därmed relaterar till utformningen av förvaltningen av prästlönetillgångarna och inte till tillgångarna som sådana. För att det ska framgå föreslår kyrkostyrelsen därför formuleringen att det är *förvaltningen* som ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv.

6.1.2 En gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheterna

KsSkr 2025:6

Kyrkostyrelsens förslag: En gemensam inriktning införs i kyrkoordningen för förvaltningen av prästlönefastigheter. Förvaltningen av prästlönefastigheterna ska utifrån lokala förutsättningar bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning. Inriktningen ger uttryck för en förändrad balanspunkt och konkretiserar de fyra hållbarhetsdimensionerna i markförvaltningen.

Bestämmelsens nuvarande lydelse som föreskriver att naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen ska beaktas i skälig omfattning vid förvaltningen av prästlönefastigheterna utgår.

Ändrad paragraf: 46 kap. 8 § kyrkoordningen

En gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheterna införs i kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att kyrkostyrelsen ska anta en målformulering för Svenska kyrkans skogsbruk och att lydelsen ska vara följande: ”Svenska kyrkans skogsbruk ska bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder där fler värden kan levereras samtidigt, såsom andliga värden, ekonomisk avkastning, biologisk mångfald, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt och social välfärd.”

Utredningens ambition med en målformulering var bland annat att en sådan bidrar till en samlad, enig, och i förlängningen starkare kyrka, där barn och ungas perspektiv ges en framträdande roll. Utredningen uttryckte förhoppningen att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska integreras i den samlade verksamheten och bli hela kyrkans ansvar och skapa en kraftsamling för hållbarhet där också församlingarna ges en aktiv roll i förvaltningen av naturresurser. Utredningen angav vidare att det handlar om att rusta för framtiden, inte att döma det som varit, och att genom *ansvarstagande* och aktiv *handling* bidra till *hopp*. Utredningen konstaterade att en ansvarstagande aktör måste hantera pågående kriser inom klimat och biologisk mångfald genom att bidra till att minska klimatavtrycket, genomföra klimatanpassningsåtgärder och att minska påverkan på den biologiska mångfalden. Den fann att Svenska kyrkan behöver förvalta skogen varsammare och mer naturnära så att den biologiska mångfalden kan återhämta sig, att habitat inte ytterligare försvagas och spridningsvägarna mellan habitat kan förbättras. Det skulle, enligt utredningen, innebära att större sammanhängande geografiska områden bör skyddas, ett varsammare brukande med mer varierade skötselmetoder och ökad grad av hänsyn, ett systematiskt arbete med inventering av arter, restaurering och återskapande av habitat samt att verka för att ett landskapsperspektiv används i brukandet.

Utredningen har dock inte föreslagit att målformuleringen ska införas i en kyrkoordningsbestämmelse, utan i stället beslutas av kyrkostyrelsen. Som skäl för kyrkostyrelsen att besluta om ett mål angav utredningen att det finns ett stort värde i att Svenska kyrkan har ett samlat förhållningssätt i sitt skogsbruk, som bygger på en ny balanspunkt mellan de fyra hållbarhetsdimensionerna. Utredningen ansåg att målet bör gälla även den skogsmark som ägs av Svenska kyrkan (till exempel av församlingar).

Utöver målformuleringen föreslog utredningen ett antal kvantitativa (procentsatta) indelningar i olika brukningsmetoder. I samband med detta la utredningen fram ett förslag om ändring i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen som innebär att kyrkostyrelsen ska ges möjlighet att fatta beslut om mål och inriktning.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 257 yttrat sig över förslaget om mål och inriktning för förvaltningen. Av dessa är det 98 som tillstyrker och 49 som tillstyrker delvis, medan 94 avstyrker förslaget. Därutöver är det 16 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det tre som tillstyrker förslaget och ett stift som tillstyrker ”med kommentar”, medan två stift tillstyrker delvis. Sju stift avstyrker förslaget. *Stiftsstyrelserna i Strängnäs och Linköpings stift* ställer sig bakom den övergripande målsättningen. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* menar att det föreslagna målet är bra och ligger väl i linje med hur stiftet arbetar redan idag. De anför samtidigt att olika tolkningar av de begrepp som föreslås har bidragit till att skapa konflikter kring skogsbruk i stort. Begreppet ”klimatnytta” kan betyda både att skogen ska stå kvar ”för alltid” och att den tvärtom ska brukas ganska intensivt. Detta ställer därmed stora krav på ett gemensamt arbete med uttolkning och metodutveckling. *Stiftsstyrelsen i Skara stift* har kommenterat att det är kyrkomötet som ska besluta om inriktning för förvaltningen av prästlönnetillgångarna och av kyrkan ägd skog, inte kyrkostyrelsen. Delegationen ska gå från kyrkomötet till stiftet, där brukningsmetoder anpassas efter de lokala förutsättningarna. Målet är att öka ambitionsnivån och främja den biologiska mångfalden, inte att detaljstyra brukningsmetoder. Dessa brukningsmetoder är inte mål utan medel för att uppnå de effekter som Skara stift strävar efter. *Stiftsstyrelserna i Visby, Växjö, Karlstad, Uppsala och Lunds stift* anser inte att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning utan att beslut ska fattas på stiftsnivå. Det av utredningen föreslagna målet är naturliga delar av dagens skogsförvaltning. Alla värden ska balanseras utifrån de geografiska förutsättningarna. I liknande ordalag har *stiftsstyrelsen i Härnösands stift* kommenterat att ett sådant mål inte behöver regleras i kyrkoordningen. *Stiftsstyrelsen i Växjö stift*, som avstyrker förslaget, anför vidare att det inte är en rimlig ordning att ett tillgångsslag särbehandlas genom att kyrkostyrelsen fastställer detaljerade nationella mål för skogen, men inte för andra tillgångsslag, när samtliga tillgångsslag behöver ställas om, inte bara skogsbruket. *Stiftsstyrelsen i Göteborg stift* kommenterar att Svenska kyrkans skogsbruk bidrar med en mångfald av nyttor, idag och för framtiden, vilket kännetecknar en långsiktig förvaltning. Vilka nyttorna är och hur de prioriteras förändras och utvecklas över tid. I en långsiktig förvaltning ställs olika nyttor ibland emot varandra och avvägningar och vägval behöver göras. Stiftet anser att mål för förvaltningen, avvägningar och beslut görs bäst på stiftsnivå genom de styrdokument, verksamhetsplaner och budgetar som styr förvaltningen av prästlönnetillgångarna. Att ställa om för fort skulle få för negativa ekonomiska konsekvenser.

Världsnaturfonden (WWF) har anført att om kyrkostyrelsen beslutar om mål och inriktning för förvaltningen av prästlönnetillgångarna så ger det en möjlighet till överblick och landskapsperspektiv, något som WWF ser som viktigt i förvaltningen av Svenska kyrkans skogar. Vidare har *SLU Artdatabanken* anført följande: ”Att sträva efter ett mer varierat och multifunktionellt landskap kommer bidra till både biologisk mångfald, klimatnytta, långsiktig hållbar avkastning, klimatanpassning, andra ekosystemtjänster inklusive sociala, kulturella, estetiska och andliga värden.”

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkoordningen bör innehålla nya ramar för förvaltningen av prästlönnetillgångarna, genom att utgå ifrån andlig, ekologisk, social och ekonomisk

hållbarhet. Kyrkostyrelsen bedömer att det är viktigt att de fyra hållbarhetsdimensionerna omsätts i praktiken utifrån ett gemensamt förhållningssätt. Kyrkostyrelsen menar därför att denna förändrade balanspunkt för förvaltningen medför ett behov av att konkretisera hållbarhetsdimensionerna för markförvaltningen av prästlönefastigheterna. Detta särskilt mot bakgrund av att förvaltningen sker inom tretton självständiga stift. Kyrkostyrelsen instämmer därmed i utredningens uppfattning om behovet av en samlad och enig kyrka gällande vad Svenska kyrkans markförvaltning står för.

Utredningen föreslog att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen av skog. Utredningens föreslagna målformulering är i det närmaste en kodifiering av det förhållningssätt till förvaltningen som många av stiftet ger uttryck för i sina remissvar. Kyrkostyrelsen föreslår därför, med beaktande av remissvaren, att en omarbetad version av utredningens målformulering bör antas som en i kyrkoordningen gemensam inriktning som omfattar all markförvaltning, det vill säga såväl skog som jord och övrig mark. Inriktningen ska syfta till att skapa en gemensam utgångspunkt som uttrycker vad Svenska kyrkans markförvaltning strävar efter.

Den föreslagna inriktningen tydliggör att många olika värden är viktiga, däribland biologisk mångfald och kulturmiljö, och att dessa ska *värnas och främjas*. Inriktningen ger vidare exempel på några av de värden som är viktiga, men ska inte uppfattas som en uttömmande lista. Det är därmed naturligt att förutsättningarna på platsen får betydelse för vad som blir relevant för respektive stift. Finns det till exempel fornlämningar får det betydelse jämfört med om så inte är fallet. Är det en tätortsnära skog med högt rekreativt värde kan det få betydelse för valda bruksmetoder jämfört med om skogen inte är tätortsnära.

Förslaget innebär inte någon detaljreglering om hur skog och jord ska brukas. Kyrkostyrelsen betonar att stiftet även fortsättningsvis, med hållbarhetsdimensionerna och inriktningen som utgångspunkt, ska besluta om detaljerna i förvaltningen utifrån *lokala förutsättningar*.

Med ett *varierande och multifunktionellt landskap* menas landskap som tjänar flera syften eller ändamål samtidigt. Däri finns plats för olika miljöer och olika former av markanvändning, såväl jordbruk och skogsbruk, som exempelvis bebyggelse och energiproduktion.

En *mångfald av bruksmetoder* relaterar till den del av marken som brukas, det vill säga genom jordbruk eller skogsbruk. Bruksmetoder är ett brett begrepp som ska omfatta olika sätt att bruka marken. Detta mosaikartade landskap, som inriktningen ger uttryck för, bidrar också till större motståndskraft mot klimatförändringar och minskad påverkan på den biologiska mångfalden och höjer generellt kvalitén på ekosystemen.

Andliga värden har här ingen annan innebörd än i den föreslagna 46 kap. 3 § kyrkoordningen.

Med *biologisk mångfald* avses såväl mångfald av ekosystem som mellan och inom arter. Vad som omfattas av begreppet *kulturmiljö* ska inte ha någon annan innebörd än vad som gäller enligt allmän lagstiftning.

Ekosystemtjänster kan definieras på flera sätt och får här förstås som ett brett begrepp som omfattar olika produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänster omfattar allt ifrån att bidra med råvaror, ge en stabil och hälsosam naturmiljö, jämna ut effekterna av störningar och extremväder genom exempelvis vattenreglering och kolbindning, ge oss upplevelserikedom och livskvalitet i form av friluftsliv, rekreation och upplevelser av natur- och kulturarv samt mer allmänt ge utrymme för ekosystemen och livsmiljöer.

Klimatnytta är en av flera ekosystemtjänster som är värd att lyfta fram särskilt i och med skogens potential för att begränsa klimatförändringarna, exempelvis genom

att öka kolinlagringen. Svenska kyrkans intention här är att göra gott och eftersträva bästa klimatnytta grundat på bästa tillgängliga forskning och vetenskap.

Social välfärd, som ingår i den sociala hållbarheten, speglar att skogen är värdefull för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor för såväl svensk som utländsk inhyrd arbetskraft.

Uthållig totalavkastning relaterar till ekonomisk hållbarhet och därmed ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Detta innebär bland annat att sträva efter en något snär jämn nivå på totalavkastningen över tid, vilket bidrar till en förutsebarhet för församlingarna vid utdelning av avkastningen.

För tydlighetens skull vill kyrkostyrelsen betona att denna inriktning, till skillnad från utredningens förslag, endast gäller prästlönefastigheterna, som är prästlönetillgångar och som regleras av 46 kap. kyrkoordningen. Inriktningen är inte bindande för annan markförvaltning, till exempel skog- och jordbruksmark som ägs av en församling och som därigenom inte regleras av 46 kap. kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen menar dock att detta förstås inte hindrar att inriktningen också tillämpas på eget initiativ även vid denna markförvaltning som bedrivs av Svenska kyrkans församlingar, pastorat och stift.

Lagkrav om kulturmiljö och biologisk mångfald gäller före kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att nuvarande lydelse justeras och kompletteras, så att biologisk mångfald ska skyddas i förvaltningen och kulturmiljövårdens intressen beaktas. Nuvarande skrivning om ”skäligen omfattning” ska enligt utredningens förslag utgå. Utredningen har även föreslagit att införa ett andra stycke i bestämmelsen innebärande att förvaltningen ska vidta de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att motverka skada för naturmiljö- och kulturmiljövården.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 267 yttrat sig över förslagen att stärka skyddet av biologisk mångfald och kulturmiljö. Angående förslaget att skyddet av biologisk mångfald stärks är det 98 som tillstyrker och 43 som tillstyrker delvis, medan 112 avstyrker förslaget. Därutöver är det 14 som inte har någon uppfattning. Angående förslaget att skyddet av kulturmiljö stärks är det 100 som tillstyrker och 40 som tillstyrker delvis, medan 115 avstyrker förslaget. Därutöver är det 12 som inte har någon uppfattning.

Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 277 yttrat sig över förslaget att införa en försiktighetsprincip. Av dessa är det 104 som tillstyrker och 36 som tillstyrker delvis, medan 122 avstyrker förslaget. Därutöver är det 15 som inte har någon uppfattning.

Angående förslagen att stärka skyddet för biologisk mångfald och kulturmiljö är det ett av stiftet som tillstyrker utredningens förslag och ett stift som tillstyrker ”med kommentar”, medan tre av stiftet tillstyrker förslaget delvis. Sex stift avstyrker förslaget. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* ställer sig bakom förslagets syfte och inriktning och menar att det utifrån dagens klimatnödläge, och insikten om att många arter av både djur och växter är hotade, är bra att skyddet för biologisk mångfald stärks. Stiftet påpekar dock att det är viktigt att en sådan bestämmelse utformas på ett sätt som inte ökar gapet mellan förväntningarna på hur förvaltningen ska ske och vad som är praktiskt genomförbart. *Stiftsstyrelsen i Lunds stift*, som är ett av stiftet som avstyrker förslaget, tar fasta på risken för detta gap och menar att ordet ”ska” inte kan användas

i detta sammanhang då det omöjliggör åtgärder i skogen överhuvudtaget eftersom biologisk mångfald finns på all mark och i alla miljöer. Något som även *stiftsstyrelserna i Skara, Karlstad, Uppsala och Stockholms stift* betonar. *Stiftsstyrelserna i Lunds, Göteborgs och Skara stift* menar att det är rimligt att hänsyn till naturvården tas i skälig omfattning. *Stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* betonar därtill att begreppet ”naturvårdens intresse” i nuvarande bestämmelse även rymmer hänsyn till biologisk mångfald. Ett perspektiv som även *stiftsstyrelsen i Härnösands stift* lyfter. *Stiftsstyrelsen i Växjö stift* ställer sig frågande till om denna extra reglering behövs och avstyrker därför förslaget. Stiftet menar att skrivningen ”bästa möjliga uthålliga totalavkastning” i praktiken innebär att det är nödvändigt att säkerställa att naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas. *Stiftsstyrelsen i Strängnäs stift* anför att det finns en risk att de olika hållbarhetskriterierna kommer i andra hand i förhållande till den biologiska mångfalden. Även *stiftsstyrelsen i Visby stift* ser risker med att den föreslagna skrivningen kan omöjliggöra en balansering av perspektiven eftersom det kan tolkas som att biologisk mångfald alltid ska prioriteras framför övriga värden.

Angående förslaget att införa en försiktighetsprincip i förvaltningen är det ett stift som tillstyrker utredningens förslag och ett stift som tillstyrker ”med kommentar”, medan tio stift avstyrker förslaget. Ett av stiftet uppger att de saknar uppfattning. Flera stift anför att skogsbruk alltid, i någon mån, medför påverkan på naturmiljön och att en reglering i kyrkoordningen motsvarande utredningens förslag i praktiken skulle innebära att ett aktivt skogsbruk omöjliggörs. Majoriteten av stiftet betonar också att detta i hög utsträckning är något som regleras i gällande lagstiftning, certifieringsregler och andra bestämmelser. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* menar att de inte har något att invända i sak, men ställer sig samtidigt frågande till om denna bestämmelse verkligen tillför något. Enligt stiftet bör det ligga i den föreslagna formuleringen, om att skydda biologisk mångfald och beakta kulturmiljövårdens intressen, att detta inbegriper att iakttä försiktighet och vidta de åtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som detta kräver.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen konstaterar inledningsvis att det i den allmänna lagstiftningen finns bestämmelser som ger uttryck för skydd av kulturmiljö och biologisk mångfald. I 1 § skogsvårdslagen anges att skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden ”behålls”. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen (med vilket avses rennäringens, kulturmiljövårdens, rekreations- och friluftsintrasset samt naturvårdens intresse i vidare betydelse).

I 1 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) anges vidare att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Kulturmiljölagen syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Enligt kulturmiljölagen ligger ett särskilt ansvar bland annat på markanvändare att ”se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas”.

I 1 kap. 1 § miljöbalken anges att miljöbalken ska tillämpas så att bland annat ”värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas”. Vidare anges i 2 kap. 3 §, den så kallade försiktighetsprincipen, bland annat att ”[a]lla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.” Försiktighetsprincipen gäller, enligt 2 kap. 7 §

miljöbalken, ”i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla [den]. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.” Utöver miljöbalken finns en lång rad andra krav, till följd av artskyddsbestämmelser eller EU:s naturrestaureringsförordning (EU) 2024/1991, som kan innebära begränsningar i valfriheten i brukningsmetoder på olika sätt.

Vid en jämförelse av vad som anges i allmän lag bedömer kyrkostyrelsen att det kan vara otillräckligt att föreskriva att naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen ska beaktas i skälighetsomfattning, vilket är den nuvarande lydelsen av 46 kap. 8 § kyrkoordningen. Kyrkostyrelsen anser därför att bestämmelsen, i sin nuvarande lydelse, ska utgå. Kyrkostyrelsen bedömer vidare att utredningens föreslagna lydelse inte heller är lämplig då den kan skapa en otydlighet om hur den ska tolkas och vad som gäller, på grund av likheten med försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken.

I förarbetena till kyrkoordningen framgår bland annat att Svenska kyrkan som fastighetsförvaltare har att rätta sig efter många regler som samhället ställer upp för markägare i allmänhet. Eftersom kyrkans markinnehav är betydande och spritt över hela landet är det dessutom viktigt på vilket sätt efterlevnaden sker eftersom detta i vissa fall kan ha opinionsbildande effekt. Vidare konstaterades som exempel på detta att hänsynen till naturvården och kulturmiljövården hade blivit allt viktigare och att Svenska kyrkan hade en hög ambition i dessa frågor. Kyrkoordningen skulle därför innehålla klart formulerade förvaltningsmål och det var viktigt att kyrkoordningens regler karaktäriserades av en nutida syn på såväl kapitalförvaltning som jord- och skogsbruksförvaltning (SKU 1998:5 s. 97).

Kyrkostyrelsen menar att detta visar på vikten av en närmare reglering av dessa frågor i kyrkoordningen, men att den behöver utformas både utifrån dagens förutsättningar och utifrån förslaget om införande av de fyra hållbarhetsdimensionerna. Kyrkostyrelsen vill också framhäva att Svenska kyrkan ska hålla en hög ambitionsnivå och inte enbart utgå ifrån lagens minimikrav.

Vidare anser kyrkostyrelsen, i likhet med flera av remissinstanserna, att biologisk mångfald och kulturmiljö ryms inom ekologisk och social hållbarhet som föreslagits genomsyra förvaltningen genom de fyra hållbarhetsdimensionerna. Enligt kyrkostyrelsens förslag om gemensam inriktning, som redogjorts för ovan, ska därigenom biologisk mångfald och kulturmiljö – jämte andra värden – värnas och främjas i förvaltningen av prästlönefastigheter. Utifrån detta finns det ett stort utrymme för stiftet att utforma verksamhetsnära mål som omsätter kyrkoordningens ambitionsnivå i praktiken. Kyrkostyrelsen kommer också, genom förslag i denna skrivelse, i sin uppföljning inom tillsynen kunna följa på vilket sätt stiftet arbetar med att värna och främja de olika värden som anges i den gemensamma inriktningen.

Mot denna bakgrund bedömer kyrkostyrelsen, som redogjorts för ovan, att i stället för att ändra lydelsen i befintlig bestämmelse om natur- och kulturmiljövård, byta ut den mot en omarbetad version av utredningens föreslagna målformulering. Kyrkostyrelsen menar att inriktningen ger ett landskapsperspektiv och tydliggör att det med beaktande av de fyra hållbarhetsdimensionerna finns många värden, vilka bör värnas och främjas.

6.2 Delaktighet i och inflytande på markförvaltningen

KsSkr 2025:6

I detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende delaktighet och inflytande i förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen har i sina överväganden utgått ifrån de förslag som presenteras i utredningen och beaktat de synpunkter på utredningen som inkommit under remissbehandlingen.

6.2.1 Hänsyn till urfolk

Kyrkostyrelsens förslag: I kyrkoordningen införs en ny principiell bestämmelse om hänsyn till urfolk. Vid förvaltningen av prästlönefastigheter ska särskilda åtgärder vidtas för att främja renskötselrätten, koncessionsrenskötsel och den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat. Den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke ska tillämpas vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande.

Under förutsättning att kyrkomötet beslutar i enlighet med detta förslag avser kyrkostyrelsen att skyndsamt påbörja arbetet med och – efter samråd med bland annat samiska företrädare och berörda stift – utfärda närmare bestämmelser om den samplanering eller samråd som behöver ske för att leva upp till urfolksrättens princip om fritt och informerat förhandssamtycke.

Bestämmelsens andra stycke, om den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke, ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Ny paragraf: 46 kap. 8 a § kyrkoordningen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke (*free, prior and informed consent*, vanligen förkortat FPIC) ska införas i kyrkoordningen och att den nya bestämmelsen ska få följande lydelse: ”En åtgärd i förvaltningen av en prästlönefastighet som innebär en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande, får inte påbörjas eller genomföras innan ett fritt och informerat samtycke lämnats av den berörda samebyn. Överenskommelse som ingås med en berörd sameby ska dokumenteras.”

Utredningen förtydligade att bestämmelsen ska tolkas i ljuset av principen om fritt och informerat förhandssamtycke i FN:s urfolksdeklaration. Med begreppen ”direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande” avsåg utredningen att åtgärden påverkar utövandet av eller förutsättningarna för renskötsel på ett påtagligt sätt. Det ska, enligt utredningen, vara utövaren av renskötsel som har tolkningsföreträde, och kumulativa effekter ur deras perspektiv ska beaktas.

Bestämmelsen som utredningen har föreslagit innebär att ett fritt och informerat förhandssamtycke från samiska rättighetsbärare krävs innan insatser som påverkar rennäringens förutsättningar genomförs inom Svenska kyrkans skogsbruk och markförvaltning. Det skulle i praktiken innebära att dialog ska fortsätta tills man når samtycke, likaså att överenskommelser ska dokumenteras. Utredningen har även nämnt projekt att etablera vindkraft, där bestämmelsen skulle innebära att man ska inhämta samtycke före beslut om att initiera en vindkraftsetablering (det vill säga på planeringsstadiet).

Utredningen har även lämnat ytterligare förslag om hänsyn och anpassning av skogsbruksmetoder utifrån rennäringens behov, bland annat att alla bestånd av contortatall ska avvecklas inom en 10-årsperiod.

Utredningen bedömde att samtliga dimensioner av hållbarhet berörs i relation till rennärningen. Det kan noteras att utredningen i relation till dimensionen andlig hållbarhet har föreslagit åtta vägledande principer. En av dessa, ”dialog och försoning”, beskrivs bland annat med att förvaltningen bör ske i dialog med dem som berörs lokalt och att samsyn bör eftersträvas i insatser som görs. Svenska kyrkan behöver, enligt utredningen, förhålla sig till rennärningen utifrån ett bredare människorättsperspektiv, eftersom Svenska kyrkan är en skyldighetsbärare i relation till samerna. Därför ansåg utredningen att Svenska kyrkan måste säkerställa efterlevnad av mänskliga rättigheter i markförvaltningen, och att den i de nordliga stiften bör utformas på ett sådant sätt att det bidrar till Svenska kyrkans åtaganden kopplade till ursäkten till det samiska folket. Utredningen nämnde även att man bör söka försoning och en gemensam hållbar väg framåt.

Utredningen bedömde att Svenska kyrkan aktivt ska främja det samiska folkets tillgång till religiösa och kulturella platser av betydelse. Sådana platser ska förvaltas med stor respekt för traditionell samisk kunskap och samisk andlighet. Svenska kyrkan behöver utveckla former för hur sådana platser och områden kan förvaltas tillsammans med det samiska folket. Samförvaltning ska ske i enlighet med urfolksrättens principer.

Utredningen menade att uttag av slöjdvirke ur Svenska kyrkans skogar bör möjliggöras för samiska organisationer efter avtal med Härnösands, Luleå och Västerås stift.

Utredningen konstaterade vidare att Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångar även berör koncessionsrenskötseln i Tornedalen – en särskild sorts renskötsel som bedrivs av åtta koncessionssamebyar och som delvis skiljer sig från fjäll- och skogssamebyarnas rättsliga förutsättningar. Eftersom den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset indirekt utövar denna typ av renskötsel behandlar utredningen även minoriteten i viss mån. Utredningen uppmärksammande att Svenska kyrkan har påbörjat en planerings- och analysfas för ett försoningsarbete med minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset med utgångspunkt i slutsatserna från den statliga sannings- och försoningskommissionen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 264 yttrat sig över förslaget att införa principen om fritt och informerat förhandssamtycke i kyrkoordningen. Av dessa är det 85 som tillstyrker och 37 som tillstyrker delvis, medan 68 avstyrker förslaget. Därutöver är det 74 som inte har någon uppfattning.

Angående förslaget att införa principen om fritt och informerat förhandssamtycke i kyrkoordningen är det två av stiften som tillstyrker förslaget och fyra stift som tillstyrker delvis. Sex stift avstyrker förslaget. Ett stift har inte någon uppfattning. Generellt uttrycker stiftet att frågan är viktig och att de står bakom Svenska kyrkans ursäkt till samerna. Likaså ställer sig stiftet positiva till att urfolksrättens principer tillämpas i Svenska kyrkans skogsbruk. Flera stift nämner att dialog är viktig och menar att det är tillräckligt att följa den svenska FSC-standarden för att uppfylla det inflytande som efterfrågas. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* uttrycker att de är tveksamma till att principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) bör införas i kyrkoordningen. Om principen införs bör den följa reglerna enligt FSC-standarden för att undvika osäkerhet i vad regleringen innebär. *Stiftsstyrelsen i Härnösands stift* hänvisar till att FSC innehåller gemensamt framtagna regler om samplanering mellan skogsbruket och samebyarna. Om FPIC förs in i kyrkoordningen finns, enligt stiftsstyrelsen, inget system eller regelverk för hur principen ska tillämpas. Då FPIC vänder sig till hela urfolket finns inte heller någon given företrädare för urfolket i stort. Andra stift påpekar även att utredningens förslag har otydliga definitioner och att det är oklart vem som ska

företräda samerna. Flera stift lyfter även att förslaget kan orsaka konflikter mellan olika samiska grupper.

När det gäller förslaget om avveckling av bestånd av contortatall finns en samstämmighet bland stiftet att detta bör ske. Flera har dock invändningar mot tidsgränsen på tio år och menar att avvecklingen bör ske i annan lämplig takt, antingen i den takt bestånden blir avverkningsmogna eller att man i stället anger att det ska ske skyndsamt. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* ser hellre ett mål baserat på åtgärdad areal årligen än att klassa stora arealer inom några år som sen ska åtgärdas under en lång tid.

Sametinget har anfört att Svenska kyrkans skogsbruk är avgörande för trovärdigheten i försoningsprocessen med samerna. Därför är bland annat införandet av FPIC i kyrkoordningen ett centralt förslag. *Sametinget* påpekar att det är viktigt att renbetesmarkerna ges ett varaktigt skydd, som inte kan åsidosättas genom enskilda beslut eller lokalpolitisk inriktning. Likaså *Svenska samernas riksförbund (SSR)* anser att efterlevnaden av FPIC är central för att säkerställa att samebyarna får ett reellt inflytande. Det krävs att berörda samebyar bereds möjlighet till inflytande och delaktighet tidigt och under hela processen. Vidare förutsätts att de berörda samebyarna kan delta på jämlika villkor som förvaltarna av markerna. *SSR* anför vidare att den svenska FSC-standarderna inte fullt ut lever upp till FPIC så som den uttrycks i FN:s urfolksdeklaration. FSC räcker därför inte utan det krävs ytterligare insatser för att Svenska kyrkan ska leva upp till de internationella krav som ställs inom urfolksrätten. Flera av de samiska företrädarna som yttrat sig över utredningen är tveksamma till begreppen *direkt* och *betydande* i utredningens förslag. Dessa begrepp ger ett visst tolkningsutrymme om vilka situationer som avses. *Sáminuorra* (den samiska riksungdomsorganisationen i svenska Sápmi) påpekar att alla åtgärder som påverkar samiska marker och rättigheter, oavsett om påverkan är direkt eller indirekt, ska kräva samtycke enligt FPIC-principen. *Samiska rådet i Svenska kyrkan (Samiska rådet)* anser vidare att samiska rättighetshavare måste ges reellt inflytande från processens början. Svenska kyrkan bör därför säkerställa att resurser finns för att samiska rättighetshavare ska kunna delta på jämlika och rättvisa villkor i beslutsprocessen och att information till samiska rättighetshavare och dokumentation av samråd och överenskommelser ska vara obligatoriska. *Samiska rådet* menar även att Svenska kyrkan bör implementera andra internationella åtaganden, såsom artikel 8 (j) i FN:s konvention om biologisk mångfald, som erkänner vikten av urfolks traditionella kunskaper för att bevara biologisk mångfald och främja resilienta ekosystem och integrera detta i samtliga beslut.

Svenska Tornedalingars Riksförbund har inte yttrat sig särskilt över den föreslagna ändringen av kyrkoordningen och införandet av en urfolksrättslig princip däri, men noterar att utredningens fokus varit på samer och anförde att man saknar synliggörande av minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. I det fortsatta arbetet med utredningen förutsätter de att det beaktas och rättas till.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Urfolksrättens principer bör få genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning

Kyrkostyrelsen bedömer, i likhet med utredningen, att urfolksrättens principer behöver få ett tydligare genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning. Kyrkostyrelsen instämmer därför i att samer har rätt att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar inom marker som berör samerna. Samernas deltagande bör ske genom samråd eller samplanering som syftar till att nå överenskommelser mellan Svenska kyrkan och samerna om sådan markanvändning. Syftet är att skydda samer mot diskriminering och vidta särskilda åtgärder för att samer som urfolk ska kunna fortsätta bruka och leva på den mark där de traditionellt har bott och verkat.

Enligt nationell lagstiftning ska skogsbruket ta hänsyn till rennäringens behov, främst med utgångspunkt i skogsvårdslagen. Skogsstyrelsen har även utfärdat allmänna råd på området. Det handlar framför allt om hur rennäringen och skogsbruket ska kunna verka parallellt på samma marker och hur åtgärder inom skogsbruket kan behöva anpassas så att rennäringens förutsättningar inte försämras.

Som utredningen redogör för finns även principer inom internationell urfolksrätt och mänskliga rättigheter som Svenska kyrkans skogsbruk behöver förhålla sig till och respektera. Rennäringen och den bruksrätt som renskötselrätten innebär är därför inte enbart en markanvändningsfråga. Rätten att utöva renskötsel är även en kulturell rättighet. Rörande samerna har FN uttalat att renskötsel är en bärande del av den samiska kulturen och därmed en del av de mänskliga rättigheterna.

Vidare, som redogjorts för i tidigare avsnitt, ska förvaltningen av prästlönetillgångarna bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som fastslagits inom ramen för ursäkten. I Svenska kyrkans handlingsplan utifrån åtagandena kopplade till Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket 2022–2031 anges att ”Svenska kyrkan behöver i högre grad respektera och säkerställa dels folkrättsliga principer till skydd för urfolks mänskliga rättigheter och samers livsvillkor, dels folkrättsliga principer som berör specifikt urfolk”. Rätten till inflytande och möjligheten att påverka utformningen av kyrkans skogsbruk är också centrala frågor, då försökningsarbetet till stor del fokuserar på att omförhandla tidigare maktrelationer och att aktivt verka för upprättelse för kyrkans tidigare övergrepp och kränkningar.

En principiell bestämmelse i kyrkoordningen

Skydd av urfolk, liksom deras inflytande i förvaltningen, är enligt kyrkostyrelsen av en sådan principiell natur att detta är något som bör införas i kyrkoordningen. En princip bör utformas så att den ger stöd för olika former av åtgärder och hänsyn, genom ett krav på att *särskilda åtgärder vidtas*. Sådana särskilda åtgärder skulle exempelvis kunna omfatta samråd, samplanering och hänsyn, men begränsar inte möjligheten att inkludera även ytterligare åtgärder.

Syftet med principen är dels att främja renskötselrätten och koncessionsrenskötsel, dels att främja den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat. Dessa formuleringar befäster budskapen i Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket och tydliggör vad de särskilda åtgärderna är avsedda att främja. Genom att införa denna bestämmelse i kyrkoordningen skapas också förutsättningar för att exempelvis reglera eller utarbeta närmare former och förutsättningar för de samråd eller den samplanering som krävs för att leva upp till den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC), men även andra hänsynsåtgärder.

Med *renskötselrätten och koncessionsrenskötsel* avses inte något annat än vad som framgår av rennärlagslagen (1971:437). Det är endast samer som har rätt att bedriva båda dessa former av renskötsel. Inom koncessionsrenskötsel kan dock samer driva skötesrenar som ägs av personer som tillhör minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. Minoritetens rättigheter i detta avseende berörs därmed indirekt genom denna princip.

Det som menas med *rätten att utöva andliga och kulturella traditioner* handlar om att synliggöra och respektera samiska andliga och kyrkliga traditioner i områden där det bor samer och är alltså inte begränsat till renskötande samer. Att främja denna rätt omfattar exempelvis hänsyn för att freda samiska heliga platser. Att främja bevarandet av, och underlätta tillgången till, samiska heliga platser är något som kyrkostyrelsen bedömer att stiftet aktivt bör arbeta med.

Några remissinstanser har uttryckt att heliga platser är ett otydligt begrepp. Kyrkostyrelsen noterar i detta sammanhang att vägledning kan hittas i den definition som hänvisas till i förhållande till FN:s konvention om biologisk mångfald – där hänvisning i flera bestämmelser görs till urfolksrätten. Enligt den definitionen kan en helig plats vara antingen en plats, ett föremål, bygge, (natur)område eller ett särdrag i naturen, som anses vara av särskild vikt enligt urfolks eller lokalsamhällens traditioner på grund av dess religiösa och/eller andliga betydelse.

Kyrkostyrelsen konstaterar därför att en grundläggande förutsättning för att kunna vidta särskilda åtgärder med anledning av heliga platser är att stiften tillsammans med samiska företrädare gemensamt identifierar särskilt viktiga områden lokalt. Detta tas även upp i handlingsplanen för Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket 2022–2031. Kyrkostyrelsen betonar att det är viktigt att detta arbete fortsätter inom berörda stift.

Den urfolksrättsliga principen om fritt, informerat förhandssamtycke införs i kyrkoordningen

Tillämpning av den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke (*free, prior and informed consent*, FPIC) är centralt för markanvändning inom ett urfolks traditionella marker.

Grundvalen för FPIC-principen är dels urfolks rätt till självbestämmande, dels principen om icke-diskriminering. I självbestämmandet ingår bland annat rätten till ett värdigt liv, rätten till likvärdighet, rätten att kunna styra sin egen framtid och att vara delaktiga i beslut som rör urfolket inklusive beslut om nyttjande av naturresurser.

I FPIC ingår vidare rätten att bli konsulterad, rätten till deltagande och rätten till marker och resurser. För att principen ska anses respekterad behöver samtliga tre delar finnas med. Det innebär att urfolk ska kunna påverka en beslutsprocess och inte bara ges möjlighet att delta i processen eller bli hörda.

Med *fritt* menas bland annat att det inte förekommer några påtryckningar, att dialogen innehåller tillit och sker i god anda, att urfolket själv får välja hur den är representerad, samt att urfolket faktiskt kan påverka utformningen och uppföljningen av dialogen. Det ingår i begreppet *på förhand* att urfolket ska ges förutsättningar att komma med så tidigt som möjligt i en beslutsprocess och ges tillräcklig tid för att kunna ta ställning till ett förslag. Den information som lämnas ska vara tillräcklig, tydlig och saklig och urfolket ska också ges tillräckliga resurser för att kunna delta på ett likvärdigt sätt i processen. Informationen ska även vara tillräcklig för att belysa de frågor som är relevanta för att kunna ta ställning. Detta ingår i begreppet *informerat*.

I tolkningen av FPIC har en proportionalitetsprincip utvecklats. Den innebär att för nyttjande av naturresurser på urfolkets traditionella marker som innebär *en direkt, betydande påverkan* på urfolket, krävs ett fritt och informerat förhandssamtycke. För åtgärder som bedöms få mindre påverkan är kravet inte lika långtgående. För att kunna bedöma en föreslagen åtgärds påverkan behöver man beakta åtgärdens natur, dess omfattning, konsekvenser på kort och lång sikt och även graden av påverkan på urfolkets kultur (FN:s råd för mänskliga rättigheter, 2018, A/HRC/39/62, punkt 35).

En fråga som väckts i tolkningen av FPIC är huruvida det innebär en vetorätt för urfolket att säga nej till åtgärder. FN:s urfolksrapportör har särskilt kommenterat denna frågeställning. Principen innebär inte en kategorisk vetorätt, men ställer krav på konsultationer som ger urfolket en reell möjlighet att påverka resultatet av beslutsprocesser. Syftet med dialog med urfolk är således att etablera ett samtycke och en process för att uppnå en överenskommelse som båda parter kan acceptera.

Skogscertifieringen FSC har i sin skogsbruksstandard gjort en tolkning av FPIC för svenska förhållanden. Enligt FSC ska markägaren identifiera och upprätthålla urfolks lagliga och hävdvunna rättigheter att äga, nyttja och förvalta landområden, besittningar och tillgångar som påverkas av brukandet. Vidare innehåller FSC en process för hur dialog ska utföras med urfolk genom samplanering.

I remissvaren har det av samiska organisationer anförts att den modell för dialog som FSC i Sverige har valt att tillämpa inte lever upp till innebörden av FPIC fullt ut. Kyrkostyrelsen konstaterar att enligt internationell rätt är syftet med dialogen att etablera ett samtycke och en process för att uppnå en överenskommelse som båda parter kan acceptera. Mot bakgrund härav instämmer kyrkostyrelsen i utredningens bedömning att Svenska kyrkans markförvaltning behöver leva upp till intentionerna i FPIC, såsom principen tolkas i internationell rätt.

Kyrkostyrelsen bedömer därför att det bör framgå av kyrkoordningen att FPIC ska tillämpas vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande. I Svenska kyrkans skogsbruk ska därigenom gälla att överenskommelse eller samtycke ska nås med berörd sameby vid sådana markanvändningsåtgärder. Kyrkostyrelsen bedömer vidare att detta kan regleras utan hinder av att stift är certifierade enligt FSC. Kyrkostyrelsen menar därtill att kyrkoordningsbestämmelsen i denna del kan, och ska, komplettera den process för samplanering som stiftet använder genom FSC.

Att införa FPIC i kyrkoordningen ger uttryck för en ambitionshöjning för Svenska kyrkans markförvaltning. Vilken förändring detta innebär i praktiken för de berörda stiftet och vilka konsekvenser detta kan medföra, beror på vilka anpassningar som behöver göras. Tydligt är dock att stiftet kommer att behöva lägga tid på samtal och dialog och att valfriheten i hur marken brukas kan inskränkas. Kyrkostyrelsen förutsätter här att samtliga parter i denna dialog har ett förhållningssätt som aktivt bidrar till att parterna kan komma överens.

I det fortsatta arbetet har kyrkostyrelsen möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om den praktiska tillämpningen av FPIC

Som framgår av utredningen kan FPIC beskrivas som en rättighet, en princip och som en process. Det som avser FPIC som process handlar om en metod för att i tillämpningen fylla den urfolksrättsliga principen med innehåll, genom att exempelvis reglera hur dialog genom samråd eller samplanering bör gå till.

Under förutsättning att kyrkomötet beslutar i enlighet med detta förslag avser kyrkostyrelsen att inom den fortsatta processen ta fram närmare bestämmelser om formerna för det praktiska arbetet i förvaltningen, bland annat efter samråd med bland annat samiska företrädare och berörda stift samt i dialog med minoriteten tornedalingar, lantalaiset och kväner.

Bestämmelserna skulle exempelvis kunna reglera hur samråd ska hållas med lämplig företrädare för berörd sameby med målet att uppnå överenskommelse eller samtycke, när det gäller markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande. Det är möjligt att även i Svenska kyrkans bestämmelser reglera vilka åtgärder som ska omfattas av samrådskrav. Även en begränsning att inte plantera främmande trädslag, vilket inkluderar contortatall, skulle kunna ingå där. Eftersom detta utgår ifrån ett lyhört arbetssätt kan kontinuerlig uppföljning bli en naturlig del i tillämpningen av sådana bestämmelser.

Kyrkostyrelsen konstaterar att utredningens gensvar hos samiska företrädare har varit stort, liksom de samiska företrädarnas engagemang. Det har visat att samtal med samiska företrädare måste fortsätta. Det är svåra frågor och arbetet framåt är en process som endast kan fungera i dialog så att samiska företrädare får ökat inflytande jämfört med tidigare.

Kyrkoordningens bestämmelse med den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke behöver åtföljas av närmare detaljbestämmelser som tydliggör och kompletterar hur principen ska tillämpas i relation till FSC-standardens process för samplanering. Sådana bestämmelser kan kyrkostyrelsen besluta om. Därför bedömer kyrkostyrelsen att den föreslagna ändringen i denna del ska träda i kraft ett år senare än övriga bestämmelser.

6.2.2 Dialog med berörda församlingar

Kyrkostyrelsens förslag: Vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling ska stiftet föra dialog med berörd församling.

Ändrad paragraf: 46 kap. 9 § andra stycket kyrkoordningen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att stiftet ska informera en berörd församling om insatser och den hänsyn som planeras i förvaltningen. Vid övergripande planering av förvaltningen ska berörd församlings synpunkter inhämtas och beaktas.

Enligt utredningen framkom att stiftens förvaltning av skogar kan vara en källa till konflikter i relation till en del församlingar. Det förekommer att församlingar får ta emot församlingsbors missnöje över åtgärder inom skogsbruket som stiftet utför.

Utredningens förslag har syftat till att kunna ta hänsyn till lokala behov i relation till nyttjande av marker och att i högre utsträckning undvika konflikter. Därför menade utredningen att stiftet behöver vara lyhörda för lokala synpunkter. Utredningen har föreslagit att församlingar ska informeras om planerade avverkningar. Enligt utredningen skulle sådan information ge församlingarna bättre förutsättningar att bemöta frågor från församlingsbor. Likaså har utredningen framfört att det finns skäl att inhämta synpunkter från församlingar, särskilt från barn och unga, vid övergripande planering av den fortsatta förvaltningen. Det skulle ge stiftet bättre kännedom om hur marker nyttjas av allmänheten och av församlingen, och därmed ge vägledning i bedömningar.

Med ”beaktas” avsågs, enligt utredningen, att de synpunkter som inhämtas ska utgöra en del i beslutsunderlaget.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 265 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 140 som tillstyrker och 49 som tillstyrker delvis, medan 64 avstyrker förslaget. Därutöver är det 12 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det åtta stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker förslaget medan tre stift tillstyrker delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelsen i Stockholms stift*, som tillstyrker förslaget, noterar att förslaget delvis innebär en återgång till tidigare ordning som fanns i jordbruksfrågorna före år 2000. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* är positiv till att dialogen stärks mellan stiftet och församlingarna på denna punkt och uppskattar att barn och unga särskilt nämns. *Stiftsstyrelsen i Strängnäs stift* tillstyrker förslaget men anser att detta inte behöver regleras i kyrkoordningen, då

prästlönетillgångarna styrs i en demokratisk ordning och att församlingarna därför inte kan ha ett ”veto”. *Stiftsstyrelserna i Visby och Lunds stift* nämner de tätortsnära skogarna som viktiga att samråda om, även om stiftens avstyrker förslaget. Flera stift (Lund, Växjö, Karlstad, Skara) är positiva, alternativt inte negativa, till arbetet med samråd, även om de avstyrker förslaget. Det framförs att det är positivt att relationen mellan förvaltningen och berörda församlingar stärks. De flesta stift avstyrker en skrivning i kyrkoordningen om att förvaltningen ska inhämta och beakta berörd församlings synpunkter. *Stiftsstyrelsen i Lunds stift* anger att varje stift måste kunna göra sin egen avvägning, ta hänsyn till lokala förutsättningar och regler, hantera och besluta angående samråd. Tre stift (Lund, Karlstad och Göteborg) anger att det fungerar bra som det är idag. Några stift efterfrågar att om det ska införas en bestämmelse i kyrkoordningen så måste den preciseras med tid och omfattning eller konkretiseras inom ramen för det lokala arbetet i varje stift.

Många församlingar och pastorat har yttrat sig över förslaget. *Kyrkorådet i Ljungskile församling* anser att det är viktigt att församlingen kan påverka stiftets skogsbruk, eftersom det är församlingen och dess församlingsmedlemmar som bor i och vid skogen. Församlingen menar att de som inte har så mycket kontakt med kyrkan, kan se stift och församling som ett och samma. Detta har betydelse för församlingen, när allmänheten protesterar emot en oönskad hantering av prästlönетillgångarnas skogar. Likaså har *kyrkorådet i Fristads församling* anfört att de gärna ser att en församling kan få en möjlighet att påverka förvaltningen, utifrån lokalkännedom och intressen utöver de rent ekonomiska, i de fall de ser att insatser inkräktar på lokalsamhället och församlingens intressen. Vidare har *kyrkorådet i Essunga pastorat* uttryckt att utredningens förslag inte löser problemet om stiftet och församlingen har olika uppfattning, och ställer de retoriska frågorna: ”Vem bestämmer?” och ”Har församlingen veto?”. Kyrkorådet hänvisar för tolkningen även till förarbetena till 46 kap. 9 § kyrkoordningen om församlingens rätt till yttrande vid försäljning av en prästlönefastighet. Utöver ovan nämnda har många församlingar och pastorat anfört liknande synpunkter angående förankring på lokal nivå, vikten av hänsyn till församlingarnas verksamhet, behovet av dialog och information och att det för församlingsborna ytterst är församlingen som representerar Svenska kyrkan – och därmed likställs med ansvariga för Svenska kyrkans markförvaltning. Flera församlingar och pastorat har också anfört att de har en god dialog med stiftet och, som *kyrkorådet i Traryd-Hinneryd Pastorat*, att det utöver en lokal förankring även är viktigt att beslut fattas av sakkunniga.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen delar utredningens och remissinstansernas bedömning att den lokala förankringen i förvaltningen av prästlönетillgångarna bör stärkas. Det är inte minst viktigt i församlingar med tätortsnära skog. Flera remissinstanser beskriver att dialogen mellan församlingarna och stiftet i många fall fungerar bra. Utmaningar finns dock vid såväl skogsbruk som exploaterande verksamheter som exempelvis solenergi, vindkraft, gruvverksamhet och bebyggelse.

Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att Svenska kyrkans nationella nivå och stiftet har till uppdrag att stödja och främja församlingarna i den grundläggande uppgiften. Församlingen är därmed den centrala och grundläggande enheten i kyrkans organisationsstruktur. Därtill är församlingarna mottagare av förvaltningens avkastning. Det talar för att församlingarnas behov och intressen bör ha ytterligare inflytande i markförvaltningen, vilket även stämmer väl överens med prästlönетillgångarnas historiska ursprung från församlingarna.

Kyrkostyrelsen noterar att församlingarnas inflytande i markförvaltningen idag till viss del regleras genom 46 kap. 9 § kyrkoordningen. Bestämmelsen innebär att en församling har rätt att få tillfälle att yttra sig, när fråga om att sälja en prästlönefastighet inom församlingen uppstår.

Tidigare har det även funnits en rätt till yttrande vid förändring av användningen av en prästlönefastighet, ombyggnad på denna eller antagande av en ny arrendator. Enligt kyrkoordningsskrivelsen som föreslog den nuvarande lydelsen skulle denna ändring inte hindra att stiftet ändå ger berörd församling tillfälle att yttra sig i sådana frågor. Vidare uttalas att det är naturligt att tillfälle till yttrande ges i fråga om fastigheter som är av särskild betydelse för församlingen eller pastoratet (CsSkr 1993:3 s. 2–430).

Kyrkostyrelsen menar att dessa uttalanden från 1993 ger uttryck för vikten av en god dialog mellan församlingarna och stiftet vid förvaltningen av prästlönefastigheter. Med beaktande av att det i flera remissvar framförts att det ytterst är församlingen som representerar Svenska kyrkan i lokalsamhället – och därmed likställs med ansvariga för Svenska kyrkans markförvaltning – gör kyrkostyrelsen vidare bedömningen att det är lämpligt att en sådan dialog regleras i kyrkoordningen.

Utredningen föreslår dels att införa en informationsskyldighet för planerade insatser, dels att stiftet ska inhämta och beakta berörd församlings synpunkter vid den övergripande planeringen av förvaltningen. Kyrkostyrelsen bedömer dock att församlingarnas delaktighet i markförvaltningen inte bör omfatta hela markinnehavet inom en församling eller ett pastorat, utan bör avgränsas till områden som är av särskild betydelse för en församling i dess verksamhet. Vidare anser kyrkostyrelsen att en informationsskyldighet för planerade insatser inte behöver regleras särskilt. Kyrkostyrelsen menar att information om beslut och insatser i markförvaltningen skulle kunna vara en naturlig del av återkopplingen i den dialog med berörd församling som bör göras redan i planeringsstadiet. Mot bakgrund härav går kyrkostyrelsen inte vidare med utredningens förslag, utan föreslår i stället att ett andra stycke införs i 46 kap. 9 § kyrkoordningen där det regleras att stiftet, vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling, ska föra dialog med berörd församling.

Syftet med detta tillägg är att etablera processer för dialog redan i planeringsstadiet som kan ge en ökad förståelse för församlingarnas behov och intressen. Detta kan ge ökade förutsättningar för lokalförankrade beslut och transparens under planeringen av förvaltningen av prästlönefastigheter. Sådana dialoger blir också en naturlig del av de underlag som stiftet behöver inhämta för att kunna balansera de fyra hållbarhetsdimensionerna. Kyrkostyrelsen bedömer att det även innebär en möjlighet att lyfta barnperspektivet och barn och ungas behov, vilket kan stärka barn och ungas inflytande i markförvaltningen.

En prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling skulle exempelvis kunna vara områden runt en kyrkobyggnad eller områden som församlingen använder i sin verksamhet, såsom för pilgrimsvandring, friluftsgudstjänst eller i barn- och ungdomsverksamhet. Det skulle också kunna finnas andra särskilda skäl för att en församling kan anses vara berörd eller vara fråga om tätortsnära områden med höga rekreationsvärden för församlingsbor.

Med uttrycket *dialog* avser kyrkostyrelsen att det finns ett utrymme att utforma delaktighet utifrån de aktuella omständigheterna och på olika sätt i stiftet. Kyrkostyrelsen vill dock understryka vikten av att stiftet redan i det initiala planeringsstadiet identifierar vilka områden som kan medföra behov av dialog och etablerar kontakt med berörd församling. Vidare anser kyrkostyrelsen att den närmare tillämpningen

och omfattningen av bestämmelsen får utformas i förvaltningen över tid och genom samråd och uppföljning inom ramen för kyrkostyrelsens tillsynsansvar.

6.3 Verksamhetsnära mål, tillsyn och uppföljning av förvaltningen

I detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen avseende styrning, tillsyn och uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen har i sina överväganden utgått ifrån de förslag som presenteras i utredningen och beaktat de synpunkter på utredningen som inkommit under remissbehandlingen.

6.3.1 Verksamhetsnära mål ska beslutas av stiftet

Kyrkostyrelsens bedömning: Verksamhetsnära mål för förvaltningen bör utarbetas av varje stift, vilket ger utrymme för nödvändiga överväganden och anpassningar utifrån lokala förutsättningar. Samtidigt bör kyrkostyrelsen, utifrån sitt tillsynsansvar, bidra till en nationell samordning så att den samlade förvaltningen av prästlönetillgångarna över hela landet sker i enlighet med hållbarhetsdimensionerna och inriktningen.

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att kyrkostyrelsens styrning av förvaltningen ska förtydligas och att tillsynen ska utvecklas och stärkas för att säkerställa en hållbar förvaltning av tillgångarna. Ett av förslagen i detta syfte är att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen, genom tillägg i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen. Ett annat är att kyrkostyrelsens nuvarande tillsyn ska utvidgas till att även inkludera möjligheten att ställa krav på vidtagande av åtgärd, genom ändring av 46 kap. 5 a § kyrkoordningen. Utredningen har vidare föreslagit att kyrkostyrelsen, genom ändring av 46 kap. 5 c § kyrkoordningen, vid allvarliga brister i förvaltningen av prästlönetillgångarna ska ges möjlighet att hålla inne del av stiftsbidraget enligt 44 kap. 14 §, till dess att åtgärd vidtagits.

Utredningen har baserat sina förslag bland annat på bedömningen att Svenska kyrkan bör utveckla en tillitsbaserad styrning i förvaltningen av prästlönetillgångarna. Den framtida fortsatta uppföljningen och tillsynen skulle i så fall kunna bidra till ökad tillit. Målskrivningar för förvaltningen av prästlönetillgångarna och intentionerna i kyrkoordningen skulle följas upp och ständiga förbättringar eftersträvas. Utredningen bedömde att förslagen skulle stödja utvecklingen av ett arbets- och förhållningssätt i linje med en tillitsbaserad styrning och ledning av stiftens uppdrag. Ett sådant arbets- och förhållningssätt bedömdes kunna stärka det gemensamma ansvarstagandet och öka tilliten inom Svenska kyrkan och på sikt innebära färre konflikter rörande skogsförvaltningen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 254 yttrat sig över förslaget att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen. Av dessa är det 57 som tillstyrker och 39 som tillstyrker delvis, medan 148 avstyrker förslaget. Därutöver är det 10 som inte har någon uppfattning.

Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 252 yttrat sig över förslagen att öka möjligheten för kyrkostyrelsen att ställa krav på åtgärd och att hålla inne stiftsbidrag. Av dessa är det 58 som tillstyrker och 22 som tillstyrker delvis, medan 155 avstyrker. Därutöver är det 17 som inte har någon uppfattning.

Angående förslaget att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning för förvaltningen är det tio stift som avstyrker förslaget. Två stift tillstyrker förslaget och ett stift tillstyrker delvis. *Stiftsstyrelserna i Stockholm och Linköping* anser att det är lämpligt att kyrkostyrelsen beslutar om mål och riktning för förvaltningen. *Stiftsstyrelserna i Växjö, Lunds, Göteborgs, Skara, Luleås, Visby, Karlstad, Uppsala och Härnösands stift* avstyrker dock från att stärka den nationella styrningen över förvaltningen. De anför att förvaltningen av prästlönstillgångarna görs bäst av stiftet. Detta stämmer även överens med kyrkans ordning att beslut ska fattas på lägsta möjliga nivå. Flera stift nämner bland annat Egendomsförvaltningarnas samarbetsorgan (ENSO), Stiftens Egendomsförvaltningars Förening (STEF) och *Svenska kyrkans färdplan för klimatet* som exempel på att det redan finns ett väl utvecklat samarbete mellan stiftet. *Stiftsstyrelserna i Lunds, Växjö, Strängnäs, Skara, Göteborgs, Luleå, Karlstad och Uppsala stift* påpekar att det redan idag finns möjligheter för kyrkostyrelsen att enligt kyrkoordningen besluta om närmare bestämmelser om förvaltningen. *Stiftsstyrelsen i Linköpings stift* anser att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning, men att det är viktigt att införandet sker stegvis med hänsyn till olikheterna i landet. Det måste vidare finnas en rimlig tidsram i införandet och stiftet måste förbli viktiga i processen. De anser att det även är viktigt att införande får ta tid och åtföljs av utbildning.

Angående förslaget att öka möjligheten för kyrkostyrelsen att ställa krav på åtgärd är det tio stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker delvis, medan ett stift tillstyrker ”med kommentar”. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelserna i Lunds, Växjö, Skara och Härnösands stift* anser att den föreslagna ändringen saknar skäl eftersom stiftet har skött förvaltningen utmärkt utifrån nuvarande förutsättningar i kyrkoordningen. De flesta stift avstyrker vidare förslaget med hänvisning till att det skulle innebära centralisering av förvaltningen. *Stiftsstyrelserna i Strängnäs och Göteborgs stift* anser att den nuvarande regleringen är tillräcklig, eftersom kyrkostyrelsen enligt den redan har ett tillsynsansvar. *Stiftsstyrelserna i Karlstad och Härnösands stift* menar att förslaget inte ger uttryck för vad kyrkostyrelsens tillsynsansvar bör innebära. *Stiftsstyrelsen i Uppsala stift* delar utredarens uppfattning om att det behöver finnas möjlighet för kyrkostyrelsen att ställa krav på åtgärder. De menar dock att den föreslagna bestämmelsen ger uppdragen att bidra med råd, stöd och hjälp en underordnad betydelse. Därför föreslår de i stället ett tillägg till den befintliga formuleringen där det efter ”råd, stöd och hjälp” läggs till att kyrkostyrelsen kan ställa krav på vidtagande av åtgärd. *Stiftsstyrelsen i Linköpings stift* anser också att det måste finnas en tydlighet i vad som krävs för att nå målen. De förutsätter en proaktivitet i kyrkostyrelsens agerande som förekommer uppkomsten av större avvikelser mot uppställda mål. Utgångspunkten är dock att råd och stöd bör räcka.

Angående förslaget att göra det möjligt för kyrkostyrelsen att hålla inne stiftsbidrag är det elva stift som avstyrker förslaget. Ett stift tillstyrker förslaget delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelserna i Lunds, Skara och Göteborgs stift* anser att förslaget inte är i linje med Svenska kyrkans organisationsstruktur och *stiftsstyrelserna i Strängnäs och Linköpings stift* ser förslaget som ett främmande element inom Svenska kyrkan eftersom det idag i princip saknas ekonomiska sanktioner i kyrkoordningen. Förslaget bör därför inte införas. *Stiftsstyrelsen i Växjö stift* anser att det bör vara kyrkomötet som, efter skrivelse från kyrkostyrelsen, fattar beslut om lämpliga åtgärder.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

I lagen om Svenska kyrkan anges att det är trossamfundet Svenska kyrkan som ska förvalta prästlönetillgångarna. Av lagens förarbeten framgår att syftet med att uppdra förvaltningen till trossamfundet Svenska kyrkan, och inte direkt till stiften som ansvarade för förvaltningen även före relationsändringen, var att ge förutsättningar för en enhetlig förvaltning i hela landet. Detta mot bakgrund av att prästlönetillgångarna bedömdes ha en stor betydelse för Svenska kyrkan och att de ingår som en viktig del i utjämningsystemet. I propositionen uttalas vidare att detta inte hindrar att den praktiska förvaltningen fortsatt kunde skötas på stiftsnivå om Svenska kyrkan fann detta lämpligt (prop. 1997/98:116, s. 97).

Förvaltningen av prästlönetillgångarna har genom 46 kap. 2 § första stycket kyrkoordningen delegerats till stiften. Det avgörande motivet för detta var, enligt kyrkoordningens förarbeten, önskemålen om en lokal och regional förankring eller som det också uttrycktes: hänsynen ”till den utbredda känslan hos kyrkotillhöriga att förvaltningen av jord och skog hör hemma i den egna bygden” (SKU 1998:5 s.122).

Kyrkostyrelsen konstaterar att en grundläggande princip i detta sammanhang är att det endast är beslutanderätten som har delegerats. Ansvar för de fattade besluten ligger alltid kvar på den som har beslutat om delegationen. En konsekvens av detta är att den nationella nivån alltid i sista hand måste ta ansvar för den förvaltning som kyrkomötet har tilldelat stiftet. Det blir därmed också trossamfundet Svenska kyrkan som inför staten är ansvarig för hur den samlade förvaltningen av prästlönetillgångarna sköts. Mot bakgrund av detta förutsattes det vid relationsändringen att Svenska kyrkan, i egenskap av förvaltare, skulle besluta om de närmare regler för förvaltningen av prästlönetillgångarna som behövs och som före relationsändringen framgick av lag (prop. 1997/98:116, s. 97).

Som redogjorts för i avsnitten ovan föreslår kyrkostyrelsen att utvecklingen mot en mer hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna ska eftersträvas i enlighet med de fyra hållbarhetsdimensionerna som införs i 46 kap. 3 § kyrkoordningen. Vidare föreslås, genom kyrkostyrelsens förslag till ny lydelse av 46 kap. 8 § kyrkoordningen, också en gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheterna.

Även om kyrkostyrelsen inte föreslås sätta detaljerade mål för stiftens förvaltning av prästlönefastigheterna förutsätter kyrkostyrelsen att varje stift i sin förvaltning arbetar fram verksamhetsnära mål som relaterar till inriktningen och hållbarhetsdimensionerna. Utan tydligt satta mål blir det svårt för kyrkostyrelsen att följa upp förvaltningen på ett meningsfullt sätt.

Målen bör utarbetas av respektive stift, vilket ger utrymme för nödvändiga överväganden och anpassningar utifrån lokala förutsättningar. Kyrkostyrelsen anser, som tidigare redogjorts för, även att beslut om detaljerna i förvaltningen för uppfyllelse av inriktningen ska överlåtas åt respektive stift. Samtidigt behöver kyrkostyrelsen, utifrån trossamfundets yttersta ansvar för den förvaltning som delegerats till stiftet, också genom samråd vara delaktig i framtagande och uppföljning av målen. Detta för att säkerställa att den samlade förvaltningen av prästlönetillgångarna över hela landet sker i enlighet med den gemensamma inriktningen och hållbarhetsdimensionerna.

Kyrkostyrelsen konstaterar att den redan idag har möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna genom det bemyndigande som finns i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen. Exempelvis skulle det kunna regleras i Svenska kyrkans bestämmelser att stiftet ska samråda med kyrkostyrelsen när de utarbetar målen eller redovisa de mål som de har satt upp. I och med detta gör kyrkostyrelsen bedömningen att det inte finns några övervägande skäl för att i 46 kap.

3 § kyrkoordningen lägga till att kyrkostyrelsen ska besluta om mål och inriktning på det sätt som utredningen har föreslagit.

När det sedan gäller frågan om kyrkostyrelsens tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna, enligt 46 kap. 5 a § kyrkoordningen, ska utökas till att – utöver råd, stöd och hjälp – även omfatta krav på vidtagande av åtgärd gör kyrkostyrelsen följande överväganden i sin bedömning. Kyrkostyrelsen kan idag – om det uppmärksammas allvarliga brister i ett stifts förvaltning av prästlönetillgångarna – föreslå till kyrkomötet vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av stiftets agerande. Kyrkomötet beslutar om sådana åtgärder ska vidtas. Detta framgår av 46 kap. 5 c § kyrkoordningen.

Utredningen har föreslagit en möjlighet för kyrkostyrelsen att hålla inne stiftsbidrag som ett ytterligare verktyg för att ställa krav på vidtagande av åtgärd. Kyrkostyrelsen konstaterar att det finns både bindande och icke bindande former av styrning som tillämpas inom Svenska kyrkan. Det sätt som finns för att binda stift, församlingar och pastorat är antingen genom bestämmelser eller avtal. Den icke bindande formen av styrning är råd och riktlinjer. Den tillsynsmodell som tillämpas inom Svenska kyrkan, inom olika områden, bygger på icke bindande medel som råd och riktlinjer. Denna typ av styrning vilar på Svenska kyrkans kyrkosyn och organisationsstruktur – att beslut ska fattas lokalt. Kyrkostyrelsen vill betona att det idag därför redan finns en tillitsbaserad styrning för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Trots vad som anförs i utredningen om att dagens tillsynsmodell saknar möjligheter för att åstadkomma rättelse, gör kyrkostyrelsen bedömningen att övervägande skäl talar för att behålla den tillsynsmodell som finns idag. Detta innebär att de förändringar som utredningen föreslagit i ovan nämnda bestämmelser i kyrkoordningen inte införs i dagsläget. Detta innebär dock inte att tillsynsarbetet inte kan vidareutvecklas på annat sätt.

6.3.2 Kyrkostyrelsens tillsyn ska innebära att genom samråd och uppföljning ge råd, stöd och hjälp

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsens tillsynsansvar tydliggörs genom att den nuvarande skrivningen om samråd kompletteras med ”uppföljning” avseende förvaltningen av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen ska alltså minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftens förvaltning för samråd *och uppföljning* av förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Ändrad paragraf: 46 kap. 5 d § kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att ersätta ordet *samråd* med ordet *uppföljning* i 46 kap. 5 d § kyrkoordningen, så att bestämmelsen får följande lydelse: ”Kyrkostyrelsen ska minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftens förvaltning för uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångarna.”

Utredningen konstaterade att dagens årliga samråd mellan stiftens egendomsförvaltningar och kyrkostyrelsen snarare har karaktären av ett informationsmöte. Utredningen ansåg att den årliga överläggningen i stället borde utformas så att resultat följs upp och strategiska frågor diskuteras med utgångspunkt i stiftens årliga redovisningar av förvaltningen av prästlönetillgångarna. Uppföljningen borde också bidra till att skapa en gemensam bild av erfarenheter och utmaningar i det fortsatta arbetet, menar utredningen och framhåller att stiftens redovisningar, tillsammans med föreslagen årlig redovisning från kyrkostyrelsen till kyrkomötet, bör utgöra viktiga delar i redovis-

ningen av förvaltningens hållbarhetsarbete. Uppföljning av arbetet utgör, enligt utredningen, också en viktig grund för kyrkostyrelsens fortsatta styrning. Utredningen ansåg att kyrkostyrelsen i större utsträckning behöver möta de frågeställningar som väcks av stiftet. Det finns, enligt utredningen, en tydlig önskan från stiftet att den årliga överläggningen ska bli ett mer strategiskt möte än det är idag.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 265 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 94 som tillstyrker och 23 som tillstyrker delvis, medan 128 avstyrker förslaget. Därutöver är det 20 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det sex stift som avstyrker förslaget. Tre stift tillstyrker förslaget, medan tre stift tillstyrker delvis. Ett stift har inte valt något svarsalternativ.

Stiftsstyrelsen i Göteborgs stift anser att det är positivt med en organiserad årlig uppföljning och *Stiftsstyrelsen i Strängnäs stift* anser att *uppföljning* är ett bättre begrepp. *Stiftsstyrelserna i Uppsala och Växjö stift* anser tvärtom, som en följd av att kyrkostyrelsen inte bör överta stiftens nuvarande beslutanderätt över förvaltningen av prästlönetillgångarna i detalj, att begreppet *samråd* bör vara kvar. *Stiftsstyrelsen i Visby stift*, som avstyrker den föreslagna ändringen, menar att samrådsformen är bra, men kan och behöver utvecklas i sin nuvarande form. Stiftet har idag en välfungerande förvaltning med ett lokalt anpassat skogsbruk, vilket även *stiftsstyrelsen i Lunds stift* ger uttryck för i sitt svar. *Stiftsstyrelsen i Härnösands stift* anser att det finns en stor potential att utveckla det årliga samrådet, utan att en ändring av kyrkoordningen behöver ske. Samråden kan till exempel omfatta uppföljning inom valda områden. *Stiftsstyrelsen i Linköpings stift* anser att det bör finnas en tydlig uppföljning och att samråd, som omfattar mer än ren måluppföljning, också är viktigt. Samråd inrymmer även möjlighet till överläggningar, kompetensutveckling, gemensam analys och diskussion. *Stiftsstyrelsen i Stockholms stift*, som tillstyrker förslaget, anser att kyrkostyrelsen har alla möjligheter att utveckla den årliga tillsynen. *Stiftsstyrelsen i Luleå stift* påpekar att kyrkostyrelsen möter stiftsstyrelsernas presidier regelbundet för samtal om verksamhetsutveckling och anser att en liknande överläggningsmodell bör utvecklas för förvaltningen av prästlönetillgångarna.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen delar utredningens och den av flera remissinstanser understödda uppfattningen att dagens årliga samråd mellan stiftet och kyrkostyrelsen bör vidareutvecklas. Kyrkostyrelsen instämmer vidare i utredningens bedömning att dessa överläggningar skulle kunna utformas så att de blir mer av ett samtal, en uppföljning, där resultaten i olika delar följs upp och strategiska frågor diskuteras. Därtill konstaterar kyrkostyrelsen att stiftens årliga redovisningar om förvaltningen av prästlönetillgångarna kommer att behöva vidareutvecklas och kompletteras till följd av det förändrade ställningstagandet med utgångspunkt i de fyra hållbarhetsdimensionerna och den gemensamma inriktningen. Stiftet bör redovisa hur man arbetar med detta, och kyrkostyrelsen behöver inom ramen för sitt tillsynsansvar följa den utvecklingen. Kyrkostyrelsen menar därför att det tillsynsarbete som krävs inte återspeglas fullt ut inom begreppet *samråd*. Uppföljning av arbetet är en viktig grund i kyrkostyrelsens fortsatta tillsynsarbete. Kyrkostyrelsen behöver också i större utsträckning möta de frågeställningar som väcks av stiftet. Kyrkostyrelsen har i remissvaren uppfattat att det finns en tydlig önskan från stiftet om att den årliga överläggningen utvecklas till ett mer strategiskt möte än vad som sker idag. Kyrkostyrelsen noterar att remissinstanserna har angett fördelar både med att behålla begreppet *samråd* i bestämmelsen och att

ändra till *uppföljning*. Vidare har ett stort antal remissinstanser föreslagit att inkludera båda orden. Med beaktande av ovan och de remissvar som lämnats bedömer kyrkostyrelsen att det är lämpligt att *uppföljning* läggs till i 46 kap. 5 d § kyrkoordningen som reglerar samråd mellan kyrkostyrelsen och stiftet.

6.3.3 Årlig tillsynsredovisning från kyrkostyrelsen till kyrkomötet

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkomötet ansvarar ytterst för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen ska årligen till kyrkomötet redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

Ändrad paragraf: 46 kap. 5 c § andra stycket kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer delvis med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit en mer utvecklad bestämmelse, innebärande att kyrkostyrelsen genom en årlig skrivelse till kyrkomötet ska redovisa iakttagelser och åtgärder om tillsynen av förvaltningen. Utredningen har föreslagit att redovisningen ska innehålla en redogörelse rörande insatser för att säkerställa andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet.

Syftet med förslaget var att ytterligare stärka hållbarhetsarbetet och bidra till den gemensamma kraftsamling som efterfrågas inom Svenska kyrkan. Ett återrapporteringskrav kan, enligt utredningen, ses som en del i att säkerställa efterlevnad av uppsatta normer och ge en tydlighet och transparens i hållbarhetsarbetet. Det skulle stärka Svenska kyrkans trovärdighet och också ge en tydlighet i ansvarsfördelningen mellan de olika organen inom Svenska kyrkan. Genom sådan tydlighet och öppenhet kan konflikter inom kyrkan motverkas. Utredningens krav på redovisningen syftar till att ge kyrkomötet en tydligare bild av helheten, hur väl delegeringen av förvaltningen till stiftet fungerar och hur arbetet med kyrkans fortsatta inriktning inom skogsbruket fortskrider.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 266 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 103 som tillstyrker och 36 som tillstyrker delvis, medan 108 avstyrker förslaget. Därutöver är det 19 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det ett stift som tillstyrker förslaget, medan sex stift tillstyrker delvis. Fem stift avstyrker förslaget. Ett stift har inte valt något svarsalternativ. Kyrkostyrelsen skriver idag en tillsynsrapport baserad på kyrkostyrelsens genomgång och analys av de svar som stiftet lämnat på de frågor som utgör underlaget. Detta lyftes fram av *stiftsstyrelserna i Stockholms och Luleå stift* som argument för förslaget och av *stiftsstyrelserna i Lunds, Uppsala och Visby stift* som argument emot förslaget. *Stiftsstyrelsen i Växjö stift* menar att förslaget innebär mer administration. *Stiftsstyrelsen i Härnösands stift* anser att förslaget är en märkbar urvattning av det regionala och lokala självstyret som är karaktäristiskt och grundläggande för Svenska kyrkan. *Stiftsstyrelsen i Skara stift* föreslår i stället formuleringen: ”Kyrkostyrelsen ska årligen genom en skrivelse till kyrkomötet redovisa iakttagelser och åtgärder om tillsynen av förvaltningen”. *Stiftsstyrelsen i Göteborgs stift* föreslår å sin sida som lämplig formulering: ”Kyrkostyrelsen ska årligen rapportera resultatet av uppföljningen av förvaltningen till kyrkomötet”, och tillägger att en årlig uppföljning av förvaltningen bör hållas på våren så att resultaten kan redovisas till kyrkomötet. Stiftsstyrelsen anser vidare att det är rimligt att de överläggningar som idag sker mellan stiftet och kyrkostyrelsen utvecklas. *Stiftsstyrelsen i Växjö stift* anser att det är mer rimligt att en sådan

redovisning endast ska lämnas en gång per mandatperiod, medan *stiftsstyrelsen i Linköpings stift* föreslår minst en gång per mandatperiod. Stiftet tillägger att frekvensen måste diskuteras för att inte skapa onödigt merarbete och att kyrkostyrelsen får bedöma den lämpliga frekvensen, som eventuellt också kan ändras när de nya målen har satt sig.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Som beskrivits ovan är det alltid den nationella nivån som ytterst ansvarar för den förvaltning av prästlönetillgångarna som kyrkomötet har tilldelat stiftet. Därför behöver stiftet rapportera om förvaltningen till kyrkostyrelsen som ansvarar för tillsynen. Mot bakgrund av att stiftens arbete bör följas upp i förhållande till hållbarhetsdimensionerna och den gemensamma inriktningen föreslår kyrkostyrelsen även, som redogjorts för i avsnitten ovan, att uppföljningen av stiftens arbete vidareutvecklas. För att kyrkomötet, som är ytterst ansvarig för Svenska kyrkan, ska ha möjlighet att följa förvaltningen bedömer kyrkostyrelsen att det även krävs en återkoppling till kyrkomötet. Kyrkostyrelsen instämmer därför i utredningens bedömning i denna del. Det bör därför i 46 kap. 5 c § kyrkoordningen föras in att kyrkostyrelsen årligen till kyrkomötet ska redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

6.3.4 Skapa förutsättningar för det fortsatta arbetet genom att tydliggöra att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelse om tillsynen av förvaltningen

Kyrkostyrelsens förslag: Kyrkostyrelsens bemyndigande att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna förtydligas så att det tydligt framgår att kyrkostyrelsen även får utfärda närmare bestämmelser om tillsynen över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna.

Ändrad paragraf: 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag eftersom utredningen inte innehöll något förslag om förtydligt bemyndigande.

Remissinstanserna: Eftersom utredningen inte innehöll något motsvarande förslag har remissinstanserna inte yttrat sig om detta, utöver vad som framgår av ovan redovisade förslag om tillsyn och uppföljning.

Skälen för kyrkostyrelsens förslag

Inom kyrkostyrelsens fortsatta arbete ligger att vidareutveckla en tillitsbaserad tillsyn, i enlighet med önskemål och synpunkter som framförts i remissvaren och även, i viss mån, i enlighet med utredningens bedömningar. Kyrkoordningen innehåller redan idag ett bemyndigande för kyrkostyrelsen att utfärda närmare bestämmelser ”om förvaltningen” av prästlönetillgångarna i 46 kap. 3 § kyrkoordningen. I det fortsatta arbetet skulle detta bemyndigande kunna tillämpas. En utvecklad tillsyn skulle därför kunna innefatta att utfärda närmare bestämmelser som förtydligar exempelvis den uppföljning som föreslagits åligga kyrkostyrelsen. Det är dock inte tydligt utskrivet att kyrkoordningens bemyndigande i 46 kap. 3 § andra stycket kyrkoordningen även inkluderar att utfärda närmare bestämmelser ”om tillsyn”. Kyrkostyrelsen gör därför bedömningen att detta förtydligande bör införas.

Syftet med den föreslagna ändringen är att förtydliga innebörden av kyrkostyrelsens bemyndigande och att undanröja oklarheter i det praktiska tillämpningsarbetet. Ett otydligt formulerat bemyndigande kan innebära osäkerhet om mandat att utfärda

närmare bestämmelser i det fortsatta arbetet, vilket kan resultera i fördröjning av vidareutvecklingen av tillsynen.

Kyrkostyrelsen vill betona att ändringen endast är avsedd att undanröja eventuella tvivel om att kyrkostyrelsen har möjlighet att utveckla innehållet i, och formerna för, den tillsyn som redan idag åligger kyrkostyrelsen, särskilt med hänvisning till det föreslagna tillägget i 46 kap. 5 d § kyrkoordningen – att det ska ske både samråd och uppföljning av förvaltningen av prästlönstillgångarna. Innebörden av kyrkostyrelsens tillsyn, som regleras i 46 kap. 5 a § första stycket, kan däremot inte ändras genom reglering i Svenska kyrkans bestämmelser. Kyrkostyrelsen vill därför betona att tillsynens ramar kvarstår, det vill säga att ge råd, stöd och hjälp.

6.4 Ekonomisk utjämning

I detta avsnitt redogörs för kyrkostyrelsens bedömningar avseende ändringar i utjämningsystemet till följd av omställningen av förvaltningen av prästlönstillgångarna. Kyrkostyrelsen har i sina överväganden utgått ifrån de förslag som presenteras i utredningen och beaktat de synpunkter på utredningen som inkommit under remissbehandlingen.

6.4.1 Hållbarhetsavgift och möjlighet för kyrkostyrelsen att besluta om utdelningens fördelning mellan andelsägande församlingar och utjämningsystemet

Kyrkostyrelsens bedömning: Frågan om finansiering av ett mer hållbart skogsbruk behöver utredas vidare innan ett förslag kan läggas fram till kyrkomötet. Inga förslag till ändringar föreslås därför.

Stiften ansvarar för att fördjupa arbetet med att utveckla en mer hållbar förvaltning av prästlönstillgångarna. Kyrkostyrelsen vill därför betona att hänsyn kommer att tas till finansieringsfrågan inom ramen för uppföljningen av detta arbete.

Utredningens förslag överensstämmer inte med kyrkostyrelsens förslag. Utredningen har föreslagit att ett solidariskt kyrkligt ansvar för ett hållbart skogsbruk införs genom en obligatorisk hållbarhetsavgift. Enligt förslaget ska församlingar och pastorat med andelstal i prästlönstillgångarna kunna kompenseras vid en omställning av Svenska kyrkans skogsbruk. Syftet är att värna de ekonomiska förutsättningarna för de församlingar och pastorat som kan få mindre utdelning från prästlönstillgångarna, som ett resultat av omställningen. Församlingar och pastorat i stift som tar stort ansvar för att ställa om sitt skogsbruk enligt den inriktning som kyrkostyrelsen beslutar, har också föreslagits kunna få särskild compensation i syfte att premiera ansvarstagande. Utredningen har föreslagit att kostnaden för compensationen ska bäras solidariskt inom Svenska kyrkan. För att möjliggöra en sådan modell har utredningen föreslagit dels införandet av en hållbarhetsavgift för samtliga församlingar i Svenska kyrkan, dels en möjlighet att minska den andel av avkastningen från förvaltningen av prästlönstillgångar som stiften ska betala in till den nationella nivån.

Utredningen bedömde att modellen skulle innebära ett långsiktigt ekonomiskt hållbart system och möjliggöra både upprätthållande av nivåer i stiftsbidrag från den nationella nivån, samt bibehållen utdelning till församlingar och pastorat med andelar i prästlönstillgångarna. Utredningens analys indikerade att en hållbarhetsavgift på mellan 0,4 och 0,8 öre per skattekrona finansierar den föreslagna compensationen. Nivån på hållbarhetsavgiften föreslogs beslutas av kyrkomötet årligen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 255 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 53 som tillstyrker och 36 som tillstyrker delvis, medan 140 avstyrker förslaget. Därutöver är det 26 som inte har någon uppfattning.

Av stiften är det nio stift som avstyrker förslaget, medan ett stift tillstyrker med kommentarer och ett stift som tillstyrker delvis. Två stift har inte valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelsen i Linköpings stift* förtydligar i sitt tillstyrkande att man tillstyrker principen om solidariskt ansvar, men att det här finns behov av vidareutveckling med djupare analys av hur detta ska gå till.

Det är således en övervägande del av remissinstanserna som ställer sig negativa till utredningens förslag om ändringar i utjämningssystemet. Många av de svarande befarar att hållbarhetsavgiften kommer att belasta församlingarnas ekonomi och komplicera administrationen. Andra är oroliga för att avgiften skulle minska tillgängliga medel för kyrkans grundläggande uppgift och i förlängningen leda till höjda kyrkoavgiftssatser, vilket i sin tur kan påverka människors beslut om medlemskap. Vanligt förekommande bland remissvaren är också en att en detaljerad konsekvensanalys och tydligare information om hur avgiften skulle påverka enskilda församlingarna efterfrågas. En del av remissinstanserna föreslår slutligen att eventuella ekonomiska konsekvenser av en omställning till ett mer hållbart skogsbruk hanteras inom befintligt utjämningssystem, alternativt finansieras av avkastningen från det gemensamma kapital som förvaltas på nationell nivå.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

Kyrkostyrelsen delar den uppfattning som en del av remissinstanserna ger uttryck för om att det krävs en betydligt mer detaljerad konsekvensanalys av utredningens förslag om ändringar i utjämningssystemet. Därutöver behöver alternativa finansieringsmöjligheter till hållbarhetsavgiften identifieras och analyseras innan ett väl avvägt beslut i finansieringsfrågan är möjligt att fatta.

Kyrkostyrelsen bedömer mot denna bakgrund att frågan om finansiering av ett mer hållbart skogsbruk behöver utredas vidare innan ett förslag kan läggas fram till kyrkomötet. Stiftet ansvarar för att fördjupa arbetet med att utveckla en mer hållbar förvaltning av prästlönstillgångarna. Kyrkostyrelsen vill därför betona att hänsyn kommer att tas till finansieringsfrågan inom ramen för uppföljningen av detta arbete.

6.4.2 Konsolideringsregler

Kyrkostyrelsens bedömning: Kyrkostyrelsen ska tillämpa nya konsolideringsregler för prästlönstillgångarna från och med bokslutet för 2025 års förvaltning av tillgångarna.

Utredningens förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens bedömning. Utredningen har föreslagit att schablonskatteavdraget i konsolideringstakets fastighetsdel tas bort. Vidare har utredningen föreslagit att det sker en trappstegsvis höjning av högsta konsolideringsgrad i takets fonddel vid hög allokering mot fond, där (1) förvaltningar som är allokerade mot fond¹ till mer än 50 procent får en högsta tillåtna konsolideringsgrad i fonden om 150 procent, och (2) förvaltningar som är allokerade mot fond till mer än 75 procent får en högsta tillåtna konsolideringsgrad i fonden om 160 procent.

¹ För att mäta allokeringen mot fond dividerar man det bundna prästlönefondskaptalet med det totala bundna kapitalet (den del av eget kapital som inte får tas i anspråk för utdelning) under Eget kapital.

Därtill har utredningen föreslagit att kyrkostyrelsen ger generalsekreteraren beslutsrätt om tillfälligt avsteg från konsolideringsreglerna, i de fall fondkapitalet hos ett stift tillfälligt sänks över ett årsskifte till följd av fastighetsaffärer i samma förvaltning.

Att schablonskatteavdraget i modellen föreslås tas bort sker mot bakgrund av att de flesta egendomsförvaltningarna gör skogsavdrag i deklarationen, vilket gör att den faktiska inkomstskatt som varje egendomsförvaltning betalar inte stämmer överens med schablonskatteavdraget i konsolideringstakets fastighetsdel. Förändringen skulle innebära en förenkling i beräkningen av konsolideringstaket.

Ändringarna i nivån på konsolideringstakets fonddel föreslås av utredningen i syfte att ge stift vars egendomsförvaltningen har en hög andel fond, möjlighet att kunna lämna en jämnare utdelning till andelsägarna mellan åren än vad som kan bli fallet idag. Sammantaget skulle dessa föreslagna förändringar leda till att det samlade konsolideringstaket för prästlönetillgångar skulle höjas med 13 procent eller drygt 270 miljoner kronor, där större delen av höjningen koncentreras till ett fåtal stift där prästlönetillgångarna till största delen består av fondförvaltning.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som svarat via frågeformuläret har 254 yttrat sig över förslaget. Av dessa är det 70 som tillstyrker och 8 som tillstyrker delvis, medan 31 avstyrker förslaget. Därutöver är det 145 som inte har någon uppfattning.

Av stiftet är det tolv stift som tillstyrker förslaget, medan ett stift inte har valt något svarsalternativ. *Stiftsstyrelsen i Stockholms stift* nämner att den föreslagna delegationen av beslutanderätt om tillfälligt avsteg från konsolideringsreglerna till generalsekreteraren kanske borde utvidgas till att avse extraordinära åtgärder för ett eller alla stift.

Det är en övervägande del av församlingarna och pastoraten som saknar uppfattning om utredningens förslag i denna del. Det kan bero på att många av enheterna inte känner till att konsolideringsreglerna finns. Alla stift som svarat tillstyrker dock utredningens förslag om ändringar i dessa regler.

Skälen för kyrkostyrelsens bedömning

De årliga utdelningar som blir resultatet av föregående års förvaltning av prästlönetillgångarna ingår som en del i Svenska kyrkans utjämningsystem. Det är mot den bakgrunden som kyrkostyrelsen årligen beslutar om konsolideringsreglerna för tillgångarna som anger hur mycket vinstmedel varje förvaltning maximalt kan ansamla. Syftet med konsolideringsreglerna är att säkerställa att så mycket som möjligt av avkastningen delas ut till församlingar och utjämningsystem, samtidigt som det över tid även ska finnas möjlighet att upprätthålla en stabil nivå på utdelningen.

Nuvarande konsolideringsregler, som tillämpats sedan år 2000, anvisar att varje förvaltning vid tidpunkten för årsbokslut får ansamla vinstmedel till ett belopp ”som högst motsvarar ett genomsnitt av årets resultat över fem år från fastighetsförvaltningen, plus ett belopp som motsvarar 40 procent av bundet prästlönefondskapital” (där orealiserat resultat från värdepapper ingår i den ansamlade vinsten). I samband med att definitivt besked om stiftsbidrag lämnas till stiftet (juni varje år) görs en kontroll av att aktuell ansamlad vinst i förvaltningen enligt senaste bokslut inte överstiger framräknat konsolideringstak enligt beskrivningen ovan. Eftersom nuvarande konsolideringsregler har tillämpats under en mycket lång tid, ville kyrkostyrelsen att utredningen i sina analyser även skulle beakta dessa regler.

Kyrkostyrelsen välkomnar förslag till ändringar i reglerna som medför förenklingar och ökad flexibilitet i tillämpningen, samt underlättar stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna. Kyrkostyrelsen har mot den bakgrunden för avsikt att tillämpa de nya reglerna från och med bokslutet som görs för 2025 års förvaltning av tillgångarna.

7 Kyrkostyrelsens fortsatta arbete

Denna skrivelse till kyrkomötet ger förslag till ändringar i kyrkoordningen. Utredningen innehåller både förslag till ändringar i kyrkoordningen som kyrkomötet beslutar om, och förslag som kan beslutas av annan än kyrkomötet. Detta innebär att arbetet med de förslag som inte tas upp av denna skrivelse kan fortsätta inom ramen för kyrkostyrelsens utvecklade tillsyn.

Kyrkostyrelsens bedömning: Utredningens föreslagna mål utgör ett gott underlag för stiftens arbete med utarbetandet av verksamhetsnära mål när de ska omsätta den gemensamma inriktningen i praktiken och på så sätt dels bidra till ett varierande landskap med en variation av bruksmetoder, dels bidra positivt till de värden som ska värnas och främjas i förvaltningen.

Arbetet med att stödja genomförandet bör ske med en hög grad av transparens och involvera olika kompetenser inom Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen bedömer att arbetet med en utvecklad tillsyn bland annat kommer att kräva att ytterligare expertkunskap knyts till kyrkostyrelsen.

7.1 Stiftens sätter mål utifrån kyrkoordningen

Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkomötet ska besluta om en gemensam inriktning för prästlönefastigheter, formulerad med utgångspunkt i utredningens förslag om mål för skogsförvaltningen. Detta bedöms vara i linje med att stiftens har delegerats ansvar för förvaltningen av kyrkomötet. Det är utifrån kyrkoordningens rambestämmelse för förvaltning av prästlönstillgångar och den nya inriktningen i kyrkoordningen som stiftens förväntas utforma verksamhetsnära mål för markförvaltningen. I denna process kan utredningens föreslagna inriktningar komma att aktualiseras. Därför kommenteras här kort de förslag om skogsbrukets inriktning som utredningen presenterade.

7.1.1 Utredningens förslag om skogsförvaltningen

Utredningen föreslog att 20 procent av den produktiva skogsmarken ska avsättas för skydd av biologisk mångfald och klimatåtgärder (kolinlagring). Målet ska vara uppnått 2030. Vid uppnående av denna nivå får nya frivilligt avsatta områden bytas mot andra tidigare avsatta områden med lägre naturvårdskvalité (max 1 procent).

Utredningen har vidare föreslagit att anpassat trakthyggesbruk bedrivs inom 47 procent av arealen. Omloppstiden förlängs i hälften av denna areal till 20 procent över lägsta slutavverkningsålder för kolbindning i skogen (ökad kolsänka) och senare bättre substitution. Vidare har utredningen föreslagit att alla contortabestånd avvecklas inom en tioårsperiod och ersätts med tall, liksom att den generella hänsynen förstärks och fortsättningsvis omfattar 15 procent hänsynsyta och virkesvolym.

Utredningen har också föreslagit att 33 procent av skogsinnehavet brukas med naturnära skogsbruk och underindelas enligt följande: Anpassning till rennäringens behov 8 procent, blädning 10 procent och hyggesfritt i övrigt (luckor, överhållen skärm) 15 procent.

7.1.2 Kyrkostyrelsens reflektioner

I likhet med ett stort antal yttranden ser kyrkostyrelsen positivt på den riktning och ambition som utredningen ger uttryck för. Kyrkostyrelsen delar utredningens uppfattning att kyrkans markförvaltning, i enlighet med den gemensamma inriktningen, bör bidra till att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av bruksmetoder och ökade avsättningar. Utredningens föreslagna mål kan utgöra ett gott underlag för stiftens arbete med utarbetandet av dessa mål när de ska omsätta den gemensamma inriktningen i praktiken.

Det är vidare en trovärdighetsfråga för Svenska kyrkan att genom förvaltningen av prästlönetillgångar kunna visa gott miljö- och klimatledarskap, fullfölja färdplan för klimatet och bli en ledande kraft i arbetet med att uppnå de hållbarhetsmål som världens länder enats om (Agenda 2030), samt att Parisavtalets mål för klimatet och det globala avtalet för biologisk mångfald efterlevs.

Arbetet framåt med avsättningar inom markförvaltningen bör utgå från en gedigen nulägesanalys, lokala förutsättningar och vara baserad på bland annat god ekologisk kunskap. Kyrkostyrelsen anser att utredningens föreslagna inriktning för avsättningar ger uttryck för en rimlig ambitionsnivå för prästlönetillgångarna totalt. Förvaltningen av prästlönetillgångarna bör vidare ligga i framkant när det gäller att bidra till att blädningsbruk, hyggesfria metoder i övrigt samt anpassningen till rennäringens behov ökar. Samtidigt som de lokala förutsättningarna är en utgångspunkt för dessa insatser bör varje stift ha prästlönetillgångarnas skogsinnehav i hela landet i beaktande vid prioriteringar.

Utredningens beskrivna mål innebär en hög ambitionsnivå gällande miljöinsatser och en i genomsnitt mer omfattande miljöhänsyn än idag. Kyrkostyrelsen förväntar sig att stiftens fortsätter att utveckla sitt arbete i denna riktning. Stiftens har härvid möjlighet att undersöka möjligheterna att få ekonomisk ersättning för miljö- och klimatåtgärder, både genom marknadslösningar (till exempel bio- och kolkrediter) och genom statliga medel (till exempel överhållningsavtal, naturvårdsavtal och ersättning vid formellt skydd).

Kyrkostyrelsen noterar att stiftens idag arbetar och utvecklar arbetet inom bland annat de områden som berörts ovan. Exempelvis tillämpar flera stift redan omloppstider motsvarande utredningens förslag, eller i vissa fall betydligt längre än så. I synnerhet tall avverkas ofta betydligt senare än lägsta tillåtna ålder enligt skogsvårdslagen. Kyrkostyrelsen vill vidare lyfta att det är angeläget att äldre tall kan avverkas för syftet kopplade till Svenska kyrkans kulturmiljövård, såsom produktion av stavspån för kyrktak. Detta har vidare behandlats av kyrkostyrelsen i kyrkomötesuppdraget Virke till kulturrenoveringar av kyrkans fastigheter (KmSkr 2022:14).

Stiftens ansvarar, utifrån hållbarhetsdimensionerna och inriktningen, för att utarbeta verksamhetsnära mål för markförvaltningen som kyrkostyrelsen avser att följa upp.

7.2 Kyrkostyrelsen stödjer genomförandet

Utredningen har föreslagit ett antal insatser för att stärka genomförandet av utredningens förslag om mål och inriktning för skogsförvaltningen.

Inom ramen för den utvecklade tillsynen ska kyrkostyrelsen, genom en tillitsfull dialog, följa upp de fyra hållbarhetsdimensionerna och den nya gemensamma inriktningen. Kyrkostyrelsens avsikt är härvid att understödja och underlätta för stiftens i utarbetandet av verksamhetsnära mål och i arbetet med att utveckla egendomsförvaltningen enligt den föreslagna inriktningen i kyrkoordningen.

Denna utvecklade tillsyn innebär ett åtagande för kyrkostyrelsen och kommer sannolikt att innebära behov av ökade resurser och kompetens på den nationella nivån. Kyrkostyrelsen ser fram emot att kunna prioritera detta arbete för ett mer hållbart skogsbruk. I vilken omfattning detta kan innebära behov av utökade resurser på den nationella nivån behöver analyseras närmare.

7.2.1 Utredningens förslag för att stärka genomförandet

För att underlätta genomförandet av den nya inriktningen i Svenska kyrkans markförvaltning har utredningen föreslagit följande insatser:

- Kyrkostyrelsen inrättar ett råd för markförvaltning från den 1 januari 2026.
- Särskilda omställningsmedel anslås för att underlätta omställningen.
- Omfattande utbildningsinsatser görs inom området naturnära skogsbruk.
- Ett nytt uppföljningsprogram för generell hänsyn implementeras.
- En befattning med hög skogsekologisk kompetens inrättas.
- Samverkan med omgivande samhälle utvecklas.
- Svenska kyrkans hemsida utvecklas för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångar.

7.2.2 Kyrkostyrelsens reflektioner

Ett råd för markförvaltning

Utredningen har föreslagit att kyrkostyrelsen ska inrätta ett särskilt råd för markförvaltning, vilket inte finns idag. Kyrkostyrelsen noterar att en majoritet av remissinstanserna avstyrker utredningens förslag om ett råd för markförvaltning. Kyrkostyrelsen har idag till sin hjälp flera råd inom olika områden. För att på ett konstruktivt sätt kunna bidra till en utvecklad tillsyn av förvaltningen bedömer kyrkostyrelsen att ytterligare kompetens kan behöva knytas till kyrkostyrelsen. Ett särskilt stort behov bedöms finnas i det inledande arbetet med att tillsammans med stiftens ta fram formerna för samråd och uppföljning.

Kyrkostyrelsen ser därför att det kan finnas ett behov av att för sin roll som ansvarig för tillsynen till sin hjälp inrätta ett expertråd för markförvaltning som kan vara av tillfällig eller av mer permanent karaktär. Det behöver utredas närmare vilken roll ett eventuellt expertråd skulle ha samt vilka ledamöter rådet skulle bestå av. Kyrkostyrelsen avser vidare att utreda i vilken utsträckning ökad kompetens kan behövas på den nationella nivån.

Särskilda omställningsmedel för att underlätta omställningen

När det gäller de ekonomiska konsekvenserna för stiftens anser kyrkostyrelsen att det inte är möjligt att bedöma omfattningen eftersom skrivelsen inte i detalj föreslår *hur* den nya inriktningen ska genomföras. När det gäller *utredningens* förslag så bedömde SLU, på uppdrag av utredningen, att intäkterna initialt minskar med ca 100 miljoner kronor per år. Bedömningen innehöll flera osäkerhetsfaktorer. Frågan om hur de ekonomiska konsekvenserna av en omställning bäst hanteras behöver därför utredas vidare.

Förutom minskade intäkter på grund av lägre avverkningsvolym och avverkningsnetton bedömer kyrkostyrelsen, liksom utredningen, att utredningens förslag rörande skogsförvaltningen skulle innebära ökade kostnader. Det handlar bland annat om ökade personalkostnader och ökade kostnader kopplat till skogsskötseln.

Kyrkostyrelsen noterar att de flesta stift anser att den nationella nivån bör stå för ökade kostnader under en övergångsperiod. Kyrkostyrelsen ifrågasätter dock principiellt om kyrkoavgifter ska finansiera omställning av det skogsbruk som är avsett att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans verksamhet.

Omfattande utbildningsinsatser inom naturnära skogsbruk

Kyrkostyrelsen noterar och välkomnar att utbildningssatsningar görs kontinuerligt inom stiftet och att även anlitade entreprenörer utbildas regelbundet. Det gäller inte minst inom områden som är relevanta för att genomföra så kallat naturnära skogsbruk. Kyrkostyrelsen delar utredningens uppfattning att utbildning och ökad kunskap inom till exempel naturnära skogsbruk kan vara avgörande för att få till stånd en verklig förändring i önskad riktning. Kyrkostyrelsen uppmuntrar stiftet att fortsätta vidareutbilda personal och entreprenörer och ligga i framkant kunskapsmässigt.

Ett nytt uppföljningsprogram för generell hänsyn

Kyrkostyrelsen noterar att det inom ramen för samverkan inom Stiftens Egendomsförvaltningars Förening (STEF) görs kontroller och uppföljning av verksamheten, bland annat av miljöhänsyn, på flera sätt. Uppföljningen görs av såväl extern som intern revisor. Uppföljningen sker dels inom ramen för skogsbrukets certifiering dels med egna för alla stift gemensamma metoder. Olika stift gör därtill egna uppföljningar. Inom ramen för den föreslagna utvecklingen av tillsynen avser kyrkostyrelsen att tillsammans med stiftet undersöka eventuellt ytterligare behov av uppföljning av hänsyn.

En befattning med hög skogsekologisk kompetens

Kyrkostyrelsen bedömer att ett förändrat agerande i skogsförvaltningen för att säkerställa en så hållbar förvaltning som möjligt innebär att det behövs ytterligare skogsekologisk kompetens inom Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen noterar att flera stift uttrycker att det inte kan vara den nationella nivåns uppgift att centralt tillhandahålla denna kompetens. Den roll som utredningen beskriver och har föreslagit är av relativt operativ karaktär. Sådan kompetens skulle kunna tillhandahållas av stiftet. Det kan dock finnas skäl att analysera behovet av ökad skogsekologisk kompetens på den nationella nivån kopplad till kyrkostyrelsens tillsynsansvar. Frågeställningen hör åtminstone delvis ihop med frågan om ett eventuellt expertråd för markförvaltning.

Utveckling av samverkan med omgivande samhälle

Kyrkostyrelsen vill understryka vikten av samverkan och dialog med omgivande samhälle. Kyrkostyrelsen ser att detta är en naturlig del av markförvaltning och att det även utgör en betydande del av prioriterade uppgifter för stiftet idag. Kyrkostyrelsen ser en möjlighet att tillsammans med stiftet undersöka hur och vad som kan göras ytterligare eller annorlunda framåt. En utvecklad samverkan bedöms kunna leda till nya perspektiv, ökad förståelse, ökad kunskap och därmed ett skogsbruk som bidrar till ökade värden av olika slag. Enligt kyrkostyrelsen finns möjligheter kopplad till ökad samverkan med aktörer inom många områden, till exempel civilsamhälle, forskning och övrig skogsnäring. Behovet av samverkan behöver utredas vidare och eventuellt utvecklas inom den fortsatta processen.

7.2.3 Utveckling av Svenska kyrkans hemsida för kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångarna

Kyrkostyrelsen delar utredningens uppfattning att kommunikation om förvaltningen av prästlönetillgångarna är viktigt. Det bidrar till transparens och trovärdighet. Även om vart och ett av de tretton stiftet har sin egen förvaltning kan kyrkostyrelsen konstatera att samarbetet under de senaste åren har ökat när det gäller kommunikationsinsatser. En gemensam informationsfilm om prästlönetillgångarna har producerats och den gemensamma hemsidan för prästlönetillgångarna har utvecklats ([Prästlönetillgångarna](#)). Under det senaste året har på hemsidan en gemensam förvaltningsberättelse för förvaltningarna publicerats med redogörelser för bland annat uppgifter över skyddad natur, ekonomiskt resultat, hållbarhetsarbete, satsningar inom förnybar energiproduktion, certifiering samt andra kontroller och uppföljningar av verksamheten. Under våren har en kommunikörstjänst tillsatts inom Svenska kyrkan som från och med hösten 2025 kommer att arbeta med den gemensamma kommunikationen kring skogsförvaltningen.

Kyrkostyrelsen bedömer att betydelsen av samverkan kring kommunikation kan komma att öka ytterligare när förvaltningens nya inriktning ska kommuniceras. Kyrkostyrelsen förväntar sig att den positiva utvecklingen på området fortsätter och kommer att följa det fortsatta arbetet.

8 Ikraftträdande

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027 i fråga om 46 kap. 8 a § andra stycket kyrkoordningen och i övrigt den 1 januari 2026. Det bedöms inte nödvändigt med några övergångsbestämmelser.

9 Barnkonsekvensanalys

Kyrkoordningen anger att barnen intar en särställning i kristen tro och att de därför särskilt behöver uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet. Barnets bästa ska vara en ledstjärna i prioriteringar, strategier och beslut.

Skrivelsen lämnar förslag på hur förvaltningen av prästlönetillgångarna inom Svenska kyrkan ska bli mer hållbar. En gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheter införs i kyrkoordningen som innebär att flera värden ska värnas och främjas samtidigt, däribland biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, social välfärd och uthållig totalavkastning. Dessa frågor berör dagens barn och unga och påverkar deras samt kommande generationers livsförutsättningar.

Skogsbruk är en långsiktig verksamhet. Ett gott förvaltarskap innebär att värna, ta om hand och utveckla så att något bättre kan lämnas över till kommande generationer. Enligt det svenska generationsmålet, fastslaget av riksdagen, ska ansvariga agera så att det samhälle som lämnas över till nästa generation ska ha löst de stora miljöproblemen, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Kyrkostyrelsen bedömer att förslagen i skrivelsen bidrar till generationsmålet och att det gynnar förutsättningar för våra barn och deras barn.

Kyrkostyrelsen bedömer vidare att flera av barnkonventionens bestämmelser berörs av skrivelsens förslag. I konventionen lyfts barns rätt till inflytande (artikel 12), rätten till andlighet (artikel 14), rätten till bästa möjliga hälsa (artikel 24, där skydd mot miljöförstöring ingår), rätten till sin egen kultur för barn som tillhör urfolk och minoriteter (artikel 30, att bedriva rennärning är en kulturell rättighet), samt rätten till fritid, lek och rekreation (artikel 31).

Det bedöms också finnas socioekonomiska aspekter kring tillgång till natur för rekreation. Barn i familjer med begränsade ekonomiska resurser kan sannolikt i mindre utsträckning ta sig till orörd natur långt från hemmet i rekreationssyfte. För dessa barn är tätortsnära natur av särskild betydelse. I mål 11.7 i Agenda 2030 anges att senast 2030 ska universell tillgång finnas för barn till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden. Tillgängliggörande av natur bedöms vara viktigt för folkhälsan, inte minst för barn.

Skrivelsens förslag i sin helhet, men särskilt förslaget om utvecklad tillsyn med uppföljning av förvaltningen av prästlönetillgångar, bedöms bidra till ett tydligare ansvarstagande och ett stärkt strukturerat hållbarhetsarbete i Svenska kyrkan. Förslagen bedöms öka förutsättningarna för den kyrkliga skogens klimatnytta att öka, bidra till klimatanpassningar samt skydda och främja den biologiska mångfalden. Förslagen bedöms gynna skogens och markernas resiliens och förutsättningar att upprätthålla ekosystemtjänster. Detta bedöms skapa bättre livsvillkor för barn, unga och kommande generationer.

Församlingar föreslås få större möjligheter att påverka stiftens förvaltning av skog och mark, vilket innebär en möjlighet att lyfta barnperspektivet och barns behov. Kyrkostyrelsen bedömer att det även borde stärka barns inflytande.

I skrivelsens tolkning av andlig hållbarhet i förvaltningen av prästlönetillgångar lyfts att förvaltningen ska värna barns och ungas andlighet i relation till skog och mark. Urfolks rätt till andliga och kulturella traditioner lyfts särskilt i skrivelsen genom den principbestämmelse som förlås om detta.

Skrivelsens förslag bedöms gynna rennäringens förutsättningar. Detta kommer att kunna gynna barn och unga i familjer som bedriver rennäring och även ge unga bättre hopp om att kunna bedriva rennäring i framtiden.

10 Kommentar till bestämmelserna i kyrkoordningen

46 kap.

3 §

I *första stycket* tydliggörs att förvaltningen av prästlönetillgångarna ska utgå ifrån andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Bakgrunden till ändringen är att möta den omställning som nu krävs av hela samhället i miljö- och klimatfrågor.

Bestämmelsen innebär att de fyra hållbarhetsdimensionerna ska *balanseras* i förvaltningen och tydliggör att flera olika värden ska finnas med i den sammanvägda bedömningen inför beslut.

Med *andlig hållbarhet* avses i denna bestämmelse en teologiskt reflekterande syn på skapelsen. Det innebär en förvaltning som med varsamhet brukar egendomen utan att det sker på bekostnad av kommande generationers livsförutsättningar eller andra arters livsvillkor. Det är ett dynamiskt och levande begrepp som kan omprövas och utvecklas över tid.

Med *ekologisk hållbarhet* avses i denna bestämmelse en förvaltning som värnar livskraftiga habitat och livsmiljöer för olika arter och naturtyper. Det innebär också att främja sammanhängande livsmiljöer och stärka strukturer för att upprätthålla ekosystemtjänster. Även klimatnytta ingår här.

Med *social hållbarhet* avses i denna bestämmelse en förvaltning som bidrar till att stärka människor och social välfärd, och som stärker delaktighet och social inkludering. Det innebär också att främja sociala värden som människors livskvalitet, hälsa och personliga välfärd, men även för att främja företagande, sysselsättning och goda

arbetsvillkor. Här ryms även hänsyn till berörda lokalsamhällen, såsom samebyar, och hänsyn till kulturmiljövärden.

Med *ekonomisk hållbarhet* avses i denna bestämmelse ett väl avvägt och uthålligt nyttjande av resurser så att de kan komma till nytta både på kort och lång sikt utan att äventyra framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det innebär också att nyttja och sköta resurserna på ett sätt så att de skapar nya värden på sikt.

Ordet ”försvarbart” utgår ur formuleringen om att tillgångarna ska förvaltas på ett etiskt sätt. Ändringen tydliggör att det som avses är etik som vilar på kristen grund, förankrad i det som är gemensamt för människor av olika trosuppfattningar och ideologier, i vilken människovärdesprincipen och förvaltarskapstanken samspelar.

Ändringen innebär även en precisering att förvaltningen ska vara *ändamålsenlig* och *resurseffektiv*. Detta ger ett tydligare uttryck för vikten av en ändamålsenlig, sakkunnig och ansvarsfull förvaltningsorganisation. Dessa begrepp relaterar till utformningen av förvaltningen av prästlönetillgångarna och inte till tillgångarna som sådana. Därmed utgår lydelsen om att prästlönetillgångarna ska förvaltas ”så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning”.

I *andra stycket* görs ett tillägg med innebörden att kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om tillsynen över förvaltningen av prästlönetillgångarna. Tillägget tydliggör kyrkostyrelsens bemyndigande att även, inom ramen för sitt tillsynsuppdrag, utfärda närmare bestämmelser om tillsynen över stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna. Detta innebär dock inte att ramarna för kyrkostyrelsens tillsyn, som regleras i 46 kap. 5 a §, ändras.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.1 respektive i avsnitt 6.3.4.

5 c §

Ett tillägg i form av ett *andra stycke* görs i paragrafen med innebörden att kyrkostyrelsen årligen till kyrkomötet ska redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen.

Tillägget syftar till att kyrkomötet, som ytterst ansvarar för Svenska kyrkans förvaltning av prästlönetillgångarna, ska ges möjlighet att följa den förvaltning av prästlönetillgångarna som delegerats till stift.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.3.

5 d §

Ett tillägg med lydelsen ”och uppföljning av” görs i paragrafen i syfte att möjliggöra ett mer strategiskt möte än vad som ryms inom begreppet samråd.

Ändringen är ett led i att vidareutveckla kyrkostyrelsens tillsynsarbete och innebär att de årliga samråden mellan stiftet och kyrkostyrelsen även ska kunna inkludera uppföljning, där resultat följs upp och strategiska frågor diskuteras. Tillägget är en följd av det nya ställningstagandet med utgångspunkt i de fyra hållbarhetsdimensionerna och en gemensam inriktning.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.2.

8 §

Paragrafens lydelse ändras, i syfte att konkretisera andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet i förvaltningen av prästlönefastigheterna.

Den nya lydelsen innebär en inriktning för vad Svenska kyrkans markförvaltning strävar efter. Bestämmelsen ger exempel på några av de värden som är viktiga och som ska värnas och främjas, men innehåller inte en uttömmande lista. *Lokala förutsättningar* får därmed betydelse för vad som blir relevant inom respektive stift.

Med *varierande och multifunktionellt landskap* avses i denna bestämmelse ett landskap som tjäna flera syften samtidigt. Där finns plats för flera olika miljöer och olika former av markanvändning, såväl jordbruk och skogsbruk, som exempelvis bebyggelse och energiproduktion. En *mångfald av bruksmetoder* avser i denna bestämmelse olika sätt att bruka mark och relaterar till den mark som brukas genom jordbruk och skogsbruk.

Med *andliga värden* avses i denna bestämmelse samma innebörd som andlig hållbarhet i 46 kap. 3 §.

Begreppen *biologisk mångfald*, *kulturmiljö*, *klimatnytta*, *ekosystemtjänster* och *social välfärd* får anses vara vedertagna begrepp och ska i denna bestämmelse inte tolkas på annat sätt än enligt begreppens vanliga betydelser. Vad som ska utgöra bästa klimatnytta ska vara grundat på bästa tillgängliga forskning och vetenskap.

Med *uthållig totalavkastning* avses i denna bestämmelse samma innebörd som ekonomisk hållbarhet i 46 kap. 3 §.

Den nuvarande lydelsen om att ”vid förvaltningen av prästlönefastigheterna ska naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen beaktas i skälighetsomfattning” utgår för att undvika otydlighet och överlappande reglering jämfört med allmän lagstiftning. Bestämmelser om skydd av biologisk mångfald och kulturmiljö bland annat, finns i miljöbalken (1998:808), kulturmiljölagen (1988:950) och skogsvårdslagen (1979:429) och därtill hörande förordningar, föreskrifter och bindande EU-lagstiftning.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.2.

8 a §

Paragrafen är ny. Bestämmelsen innebär att särskilda åtgärder ska vidtas i förvaltningen för att främja renskötselrätten, koncessionsrenskötsel och den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner.

Bestämmelsen införs för att urfolksrättens principer ska få genomslag i Svenska kyrkans markförvaltning, genom att inkludera samer och vidta särskilda åtgärder för att samer som urfolk ska kunna fortsätta bruka och leva på den mark där de traditionellt har bott och verkat.

Bestämmelsen innebär att på principiell nivå reglera ramarna för förvaltningen av prästlönstillgångarna, men innehåller inte detaljerade bestämmelser om exempelvis bruksmetoder. Bestämmelsen ger stöd för olika former av åtgärder och hänsyn, genom ett krav på att särskilda åtgärder vidtas. Sådana särskilda åtgärder skulle exempelvis kunna omfatta samråd, samplanering och hänsyn, men begränsar inte möjligheten att inkludera ytterligare åtgärder.

Syftet med principen är dels att främja renskötselrätten och koncessionsrenskötsel, dels att främja den rätt urfolk har att utöva sina andliga och kulturella traditioner i de områden där de traditionellt har bott och verkat. Med renskötselrätt och koncessionsrenskötsel avses detsamma som i rennäringslagen (1971:437). Det som menas med rätten att utöva andliga och kulturella traditioner handlar om att synliggöra och respektera samiska andliga och kyrkliga traditioner i områden där det bor samer och är alltså inte begränsat till renskötande samer. Att främja denna rätt innebär exempelvis hänsyn för att freda samiska heliga platser.

I *andra stycket* tydliggörs att den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke ska tillämpas vid markanvändningsåtgärder som har en direkt och betydande påverkan för renskötselns bedrivande.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.1.

Ett tillägg i form av ett *andra stycke* görs i paragrafen med innebörden att stiftens vid övergripande planering som avser förvaltningen av en prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling ska föra dialog med berörd församling.

Tillägget syftar till att stärka den lokala förankringen och församlingarnas delaktighet i förvaltningen av prästlönefastigheter samt att inkludera församlingarnas behov och intressen i planeringen och beslut.

Omfattningen av delaktigheten avgränsas till områden som är av särskild betydelse för en församling.

En prästlönefastighet av särskild betydelse för en församling skulle exempelvis kunna vara områden runt en kyrkobyggnad eller områden som församlingen använder i sin verksamhet, såsom för pilgrimsvandring, friluftsgudstjänst eller i barn- och ungdomsverksamhet. Det skulle också kunna vara fråga om tätortsnära områden med höga rekreativvärden för församlingsbor eller finnas andra särskilda skäl för att en församling kan anses vara berörd.

Bestämmelsen ger uttryck för att redan initialt i planeringsstadiet identifiera områden som medför behov av dialog och därmed etablera kontakt med berörd församling. Det finns ett utrymme att utforma delaktighet utifrån de aktuella omständigheterna och på olika sätt i stiftens. Den närmare tillämpningen och omfattningen av bestämmelsen får utformas i förvaltningen över tid och genom samråd och uppföljning inom ramen för kyrkostyrelsens tillsynsansvar.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.2.

DOKUMENT			DIARIENUMMER
Kyrkostyrelsens skrivelse till kyrkomötet			KS 2021-1610
BESLUTAT AV	DATUM	DOKUMENTTYP	VERSION
Kyrkostyrelsen	19 december 2022	Utredningsdirektiv	Final, rättad 2023-01-10

Utredningsdirektiv Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Inledning

Kyrkomötets skrivelse 2021:5 Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Kyrkomötet beslutade 23 november 2021 i enlighet med förvaltarshapsutskottets betänkande F 2021:1 att bifalla motion 2021:48 punkt 1 av Mats Ludvigsson m.fl., Hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna, att uppdra till kyrkostyrelsen att mot bakgrund av hur utvecklingen på skogsförvaltningens område generellt utvecklats, utreda hur kyrkoordningens skrivningar, kapitel 46, angående förvaltningen av prästlönetillgångarna ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt.

Kyrkomötet beslutade också att bifalla motion 2021:48 punkt 2 att uppdra till kyrkostyrelsen att efter utredningen återkomma med förslag på erforderliga förändringar i kyrkoordningen. Vidare beslutade kyrkomötet i enlighet med samma betänkande att med anledning av motionerna 2021:69 av Sven Gunnar Persson m.fl., Hållbart skogsbruk, 2021:89 av Lars B Andersson m.fl., Biologisk mångfald i Svenska kyrkans skogsinnehav, och 2021:96 av Terence Hongslo m.fl., Direktiv för förvaltning av prästlönetillgångarna, ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda hur kyrkoordningens bestämmelser ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt med beaktande av bland annat mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet samt överväga hur detta bäst redovisas.

Prästlönetillgångarna

Prästlönetillgångarna (PLT) består av skog, jord och fonder. Det är reglerat i lag att tillgångarna ska förvaltas av Svenska kyrkan och att regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen. Tillgångarna har medeltida ursprung och syftet var från början att dessa tillgångar skulle avlöna prästen i församlingen. Idag formuleras ändamålet i lagregleringen enligt följande: Att tillgångarna ska bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse, där endast avkastningen får användas till nämnda ändamål. Ändamålet uppfylls årligen genom att utdelning av vinstmedel görs till församlingar och pastorat som har andelar i avkastningen, samt till nationell nivå som del i utjämnningssystemet. Idag förvaltas PLT av de tretton stiftens medan kyrkostyrelsen ansvarar för tillsynen av förvaltningen. Vid utgången av 2021 förvaltades totalt 465 000 hektar skogsmark, 46 000 hektar jordbruksmark och ett fondkapital om 4,3 miljarder kronor.

Utredningsuppdraget

Uppdraget handlar om utformningen av kyrkoordningens bestämmelser för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar

skogsförvaltning som möjligt, där vikten av aspekter som mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet ska förtydligas.

Utredningen ska leda till ett förändrat ställningstagande eller agerande från Svenska kyrkan för att möta den omställning som nu krävs av hela samhället.

Utredningen ska behandla bestämmelserna i kapitel 46 i kyrkoordningen, där flera paragrafer ingår, men där särskilt tredje paragrafen är viktig:

3 § Prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Tillgångarna ska därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna.

I de bifallna motionerna begränsas uppdraget till att gälla skogsmark, inte de övriga två huvuddelarna i prästlönetillgångarna, vilka är jord och fond. Eftersom kapitel 46 i kyrkoordningen reglerar förvaltningen av samtliga tillgångsslag kan en revidering emellertid inte enbart avse skogen. Utredningen av hur kapitel 46 i kyrkoordningen ska utformas måste följaktligen omfatta samtliga tillgångsslag, det vill säga skog, jord och fond. Likväl intar skogen en särställning till följd av dess relativa storlek och betydelse för den årliga utdelningen, vari närmare 60 procent, drygt 300 miljoner kronor, kommer från just skogen.

Resultatet av utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk kan utmynna i en kyrkoordningsändring. Då kyrkoordningen inte är någon detaljreglering behöver utredningen dock arbeta på en mer övergripande nivå utifrån de bifallna motionerna. Kyrkoordningen ska innehålla vägledning för hur den framtida förvaltningen ska vara ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar och följaktligen inte inbegripa detaljer om hur skog och jord ska brukas. Utredningen ska därför även ta fram exempel på praktiker som kan leda i önskvärd riktning tillsammans med sakkunniga. Det kan handla om att lyfta fram goda exempel som görs, men även att initiera något eller några pilotprojekt i stiftet.

Förvaltningen av prästlönetillgångar är vidare reglerad av ett antal lagar. I lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan återfinns följande av vikt för denna utredning:

9 § Prästlönefastigheter och prästlönefonder (prästlönetillgångar) har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Endast avkastningen får användas för ändamålet.

Prästlönetillgångarna skall förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga förmögenheter. Regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen.

Förmögenheten skall vara placerad på ett godtagbart sätt.

Avkastningen från prästlönetillgångarna är således en viktig lagreglerad inkomstkälla för Svenska kyrkans församlingar och pastorat, samt för kyrkans utjämnings-system. I kyrkoordningens 46 kapitel, 1 §, framgår att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Intäkterna från prästlönetillgångarna på närmare 500 miljoner kronor per år motsvarar fler än 600 anställda medarbetare i Svenska kyrkan. Utredningen måste därför beakta korrelationen mellan prästlönetillgångarnas avkastning och möjligheten till anställda medarbetares löner i Svenska kyrkan.

Vidare måste skogsvårdslagen (1979:429) beaktas i utredningen. I den lagen anges att skogen är en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning. Samtidigt ska hänsyn tas till naturen, kulturmiljön, rennäringen samt andra intressen. Vid sidan av skogsvårdslagen är Skogsstyrelsen också tillsynsmyndighet

för delar av miljöbalken, vilken måste beaktas av utredningen. Dessutom bör utredningen bearbeta Svenska kyrkans förvaltning med hänsyn till klimatlagen (2017:720) och kulturmiljölagen (1988:950).

KsSkr 2025:6
Bilaga 1

EU-lagstiftning kring handel, inre marknad, klimat, energi och biologisk mångfald påverkar direkt förutsättningarna för svenskt skogsbruk med exempelvis hållbarhetskrav för bioenergi, eller genom krav på hur skogarna får eller kan skötas, till exempel fågel- och habitatdirektiven. Att följa arbetet inom EU i skog- och markfrågor blir också ett uppdrag för utredningen.

Skapelsen

Utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk är insatt i det större sammanhanget av globala utmaningar som klimatkrisen, och de praktiska förutsättningarna avseende behov av ekonomi för att Svenska kyrkan ska kunna fortsätta med sitt grunduppdrag, att räcka evangelium vidare i ord och handling. Utredningen behöver därför beakta både den inre och den yttre kraftsamling som behövs för en hållbar förvaltning. En inre samling för att begrunda det ömsesidiga beroendet mellan allt levande. En yttre kraftsamling för att förstärka och skynda på de insatser som vi vet är nödvändiga avseende en hållbar förvaltning: för skapelsens skull, för livets skull, för våra barnbarns och deras barnbarns skull.

Som kristna lever vi i förvisningen om att Guds nåd är större än våra bästa prestationer och våra största misslyckanden. I Guds kärlek frigörs vår kraft att bli ansvarsfulla medmänniskor och skapande medskapare i världen. Vi står i relation till allt som Gud skapat, och frågor om förvalterskap rör frågor om vår relation till Gud, vår roll i skapelsen och vårt ansvar för varandra och rättvisa mellan generationerna. Därför har Svenska kyrkan en färdplan för klimatet, och därför ska Svenska kyrkan utreda frågor om en hållbar förvaltning.

Som människor har vi ett ansvar att förvalta allt det som vi har fått till låns. Vi behöver mobilisera vår gemensamma kreativitet för att bygga en hållbar och hoppfull framtid, där allt i Guds skapelse kan leva i samspel med varandra, där klimatkrisens utmaningar möts med goda insatser, och där kyrkans stora uppdrag konkret kan fortsätta att gestaltas i församlingarnas verksamheter som förutsätter ekonomiska resurser.

Utredningen ska bidra till att möta utmaningarna i klimatkrisen och hotet mot den biologiska mångfalden.

Utredningen ska ta hänsyn till och balansera Svenska kyrkans fyra hållbarhetsdimensioner: ekologisk, ekonomisk, social samt andlig och existentiell hållbarhet. Se vidare här om de fyra dimensionerna: <https://www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling>

Färdplan för klimatet

Ur Ett biskopsbrev om klimatet: ”Tillsammans med kyrkor, organisationer, näringslivet, engagerade individer och politiken vill vi verka för en omställning som sker i sådan takt att livet värnas. Vårt engagemang börjar inte nu och stannar inte här. Vårt engagemang kommer att fortsätta eftersom vi vet att de närmaste åren är helt avgörande för mänsklighetens möjlighet att hejda de värsta klimatförändringarna”. Svenska kyrkans färdplan för klimatet skapar en gemensam klimatstrategi för hela Svenska kyrkan och svarar på biskoparnas uppmaningar i Ett biskopsbrev om klimatet. Den första etappen innehåller mål för förvaltningen av prästlönetillgångarna och snart kommer målen för etapp två att beslutas och gälla åren 2024–2027. Utredningen ska bidra till genomförandet av Svenska kyrkans färdplan för klimatet och särskilt de gemensamma mål som förvaltningen av prästlönetillgångarna antar och som svarar mot delar av motionerna i utredningen.

Urfolksfrågor

Utredningen måste beakta och bearbeta urfolksfrågor och urfolksrätt, och för Svenska kyrkan är det av vikt att inkludera samers rätt som urfolk.

Som en del av Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket, har Svenska kyrkan åtagit sig åtta åtaganden som ska förverkligas under perioden 2022–2031. I åtagandena återfinns bland annat att synliggöra samisk andlighet, öka kunskapen och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället samt att öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan.

Utredningen ska bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som är gjorda inom ramen för ursäkten.

Se: <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=2468915>

Kulturarv

För utredningen är det centralt att beakta skogen som kulturarv. Skogens kulturarv delas in i två kategorier utifrån vilket lagskydd de har: Fasta fornlämningar och övriga kulturlämningar. Målet är att skogsmark ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och att skador på övriga kända kulturhistoriska lämningar är försumbara.

Utredningen ska bidra till kulturarvsfrågorna i arbetet med att se över formuleringarna i kapitel 46 i kyrkoordningen.

Värdesäkring och konsolideringsregler

Utredningen ska bidra till att säkerställa Svenska kyrkans långsiktiga finansiering.

Prästlönетillgångarna skyddas årligen mot värdeminskning på grund av inflationen genom att en viss del av årets resultat från förvaltningen avsätts. De belopp, efter vilka tillgångarna på detta vis värdesäkras, kan därför inte delas ut till församlingar och utjämningsystem. Dessa regler för skydd av kapitalet har varit oförändrade sedan bestämmelserna om prästlönетillgångarna tillkom i kyrkoordningen i samband med relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten. Svenska kyrkans ekonomiska förutsättningar och det sätt på vilket ekonomin i samhället i övrigt förändras ser olika ut i olika tider. Mot den bakgrunden bör utredningen säkerställa ändamålsenligheten i kyrkoordningens nuvarande bestämmelser om kapitalskydd av tillgångarna och vid eventuellt behov föreslå ändringar.

Prästlönетillgångarnas avkastning ingår som del av det nationella ekonomiska utjämningsystemet inom Svenska kyrkan. Detta sker genom att stiftet betalar ut hälften av utdelningen från tillgångarna till andelsägande församlingar, och hälften till nationell nivå. Mot bakgrund av detta finns konsolideringsregler för tillgångarna, som anger hur mycket vinstmedel stiftet maximalt kan ansamla i respektive förvaltning. Konsolideringsreglerna har varit oförändrade sedan tiden för relationsändringen och därför bör utredningen säkerställa ändamålsenligheten även i detta avseende och vid eventuellt behov föreslå ändringar i konsolideringsreglerna.

Barnperspektiv

Skogen är en viktig plats för många barn och ungdomar. Tillgången till skog är en förutsättning för att barn, oavsett boendeort, ska kunna ta del av det rum som skogen erbjuder. Likaså är tillgången till gammal skog som är skyddad viktig för barn och ungdomar för att öka förståelsen för vår natur. Barnperspektivet, både i ett samtids- och ett framtidsperspektiv med värnandet av kommande generationer, är således viktigt i denna utredning, och som alltid inom Svenska kyrkan ska utredningens förslag före beslut genomgå en barnkonsekvensanalys.

Metod, kommunikation, sammanhang för samråd och tidplan

KsSkr 2025:6
Bilaga 1

En utredare ska utses vilken ska arbeta med stöd från en eller två utredningssekreterare samt en parlamentarisk referensgrupp.

I uppdraget ingår att samordna kommunikationen av utredningen med det arbete som görs inom ramen för de åtaganden som finns för Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket och Svenska kyrkans färdplan för klimatet. Utredningen ska ta fram förslag och goda exempel på sätt att kommunicera kring dessa frågor, som en hjälp till stiftet.

Ett antal intressenter och sammanhang finns för samråd och samarbete för utredningen. Här kan nämnas de stiftsvisa förvaltningarna av prästlönetillgångarna, miljö- rörelsen, Skogsstyrelsen, samt forskningsinstanser som Skogforsk och Sveriges Lantbruksuniversitet samt andra för utredningen relevanta forskningsinstitutioner vid högskolor och universitet. Ytterligare instanser är bland annat Samiska rådet i Svenska kyrkan, stiftsstyrelserna i Svenska kyrkan och Svenska Kyrkans Unga.

Redovisning av uppdraget ska ske löpande i kyrkostyrelsens arbetsutskott och kyrkostyrelsen och kan på grund av omfattningen redovisas i olika delbetänkanden. Utredningen kan också utmynna i en kyrkoordningsändring, vilket kräver ett remissförfarande.

Såväl utredningens delbetänkanden, varav det första till 30 november 2023, som slutbetänkande kommer att tas in i serien Svenska kyrkans utredningar (SKU), som ges ut digitalt via publicering på Svenska kyrkans webbplats.

Utdrag ur kyrkostyrelsens protokoll

Utdrag ur protokoll fört vid kyrkostyrelsens sammanträde den 11 juni 2025.

Beslutande: Martin Modéus, ordförande, ledamöterna Wanja Lundby-Wedin, Amanda Carlshamre, Jesper Eneroth, Nils Gårder, Marie Johansson, Lars Johnsson, Berth Löndahl, Mona Olsson, Olle Reichenberg och Elisabeth Rydström samt tjänstgörande ersättarna Anders Brunnstedt, Sebastian Ekeröth Clausson, Ingvar Jonsson och Xerxes Carlsén Åkerfeldt.

Föredragande: Camilla Asp, Gustaf af Ugglas, Magnus Niklasson, Fredrik Nilsson, Erika Brundin, Karin Sarja, Caroline Strömbäck, Christine Öhrlund, Ida Sennström Agering, Marie Nordström, Mattias Thalén, Stefan Håkansson, Margareta Furberg.

Kyrkostyrelsen beslutade i enlighet med arbetsutskottets förslag

att till kyrkomötet lämna skrivelsen 2025:6 Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk.

att förklara beslutet omedelbart justerat.

Särskilt yttrande av Mona Olsson

ViSK anser att det bör förtydligas vilken utgångspunkt stiftens ska ha i dialog med församlingarna. Det bör framgå att det är de fyra hållbarhetsprinciperna som är utgångspunkten och det är mot målen i Enanders utredning som vi strävar.

Särskilt yttrande av Olle Reichenberg och Ingvar Jonsson

Undertecknade ställer sig bakom förslagen i skrivelsen. Då det gäller formuleringen i kyrkoordningen kap 46 § 5 c om att "kyrkostyrelsen ska årligen till kyrkomötet redovisa iakttagelser från tillsynen av förvaltningen" vill vi dock tydliggöra att vi anser det vara tillräckligt om en sådan redovisning görs en gång per mandatperiod. Utifall att redovisningen ändå görs årligen bör den kopplas till årsredovisningen, tillsammans med övrig verksamhetsuppföljning.

Särskild mening av Lisa Gerenmark

Utredningen "Kyrkan och skogen – ansvar, handling och hopp" har väckt ovanligt mycket engagemang ute i våra församlingar och bland våra medlemmar och andra (för detta är en fråga som inte bara påverkar kyrkans medlemmar) vilket också ställer extra stora krav på oss som förtroendevalda. Jag hade velat se fler av utredningens förslag i skrivelsen redan nu. En viktig del i utredningens förslag var den om att social, ekologisk, andlig och ekonomisk hållbarhet ska säkerställas. Detta har i skrivelsen ändrats till balanseras vilket blir en svagare formulering som riskerar att göra att ekonomiska perspektiv fortsatt kommer att väga tyngre än de andra perspektiven. Jag saknar också utredningens förslag om biologisk mångfald där skrivelsens förslag leder till en försämring i stället för en förbättring. Jag tycker även att skrivelsens beskrivning av hur viktig skogen är för att binda kol är för tunn, det hade behövts bli tydligare vilken klimatnytta som skogen har jämfört med den klimatnytta skrivelsen lyfter fram i relation till de produkter som skogsindustrin skapar som i sig skapar ett beroende då

enbart 20 % av produkterna ur skogsindustrin går till långlivade produkter. Gällande utredningens förslag till mål så är jag kluven till om mål för skogen ska sättas av stiftet eller av nationell nivå, av princip anser vi i Öppen kyrka att beslut fattas bäst nära verksamheten, och bör därför vara stiftens ansvar. Processen under utredningen och remisstiden har dock inte stärkt förtroendet utan snarare tvärtom. Att vi som kyrkostyrelse nu inte sätter några mål alls är mindre bra, jag hade önskat några övergripande mål där stiftet sedan hade kunnat specificera utifrån sin lokala kontext. Jag vill också lyfta fram urfolksperspektivet, jag är glad att principen om fritt och informerat förhandssamtycke (fpic) skrivs in i kyrkoordningen men vi måste komma ihåg att frågan om markerna är mycket större än så för det samiska folket. Det räcker inte med fpic och sen svika på övriga punkter som t.ex genom att inte göra tillräckliga avsättningar för skydd av den biologiska mångfalden och klimatåtgärder. Här blir det verkligen upp till bevis för stiftet sen också i relation till försoningsprocessen.

Särskild mening av Marja-Sandin-Wester

Jag instämmer i Mona Olssons särskilda yttrande.

Särskild mening av Bengt Kjellgren

Jag instämmer i Olle Reichenbergs och Ingvar Jonssons särskilda yttrande.